

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΝΙΑΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
Τμήμα Μελετών**

Ταχ. Δ/ση: Λεωφόρος Κηφισίας 7
Τ.Κ. – Πόλη: 115 23 Αθήνα
Πληροφορίες: Χρυσάνθη Χαραλαμποπούλου
Τηλέφωνο: 213 2124 767
eMail: eaadhsy@eaadhsy.gr
Τηλ. Κέντρο: 213 2124 700
Fax: 213 2124 777
Ιστότοπος: www.hsppa.gr www.eaadhsy.gr

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Αρ. Πρωτ.: 516
Αθήνα, 23-1-2017

ΠΡΟΣ
Όπως πίνακας αποδεκτών
(αποστολή με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο)

**ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΟΔΗΓΙΑ 18
(Απόφαση 183/2016 της Ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων)**

ΘΕΜΑ: Οδηγίες συμπλήρωσης των προτύπων τευχών διακήρυξης ανοικτής διαδικασίας για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου, άνω των ορίων και κάτω των ορίων του ν. 4412/2016, με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά με βάση την τιμή

I. Εισαγωγή

Γενικά

Στο πλαίσιο της αρμοδιότητας της Αρχής για την έκδοση Κατευθυντήριων Οδηγιών με αποδέκτες αρμόδιους δημόσιους φορείς και αναθέτουσες αρχές σχετικά με ζητήματα δημοσίων συμβάσεων που αφορούν ιδίως στην ερμηνεία της σχετικής εθνικής και ενωσιακής νομοθεσίας (άρθρο 2 παρ. 2 περ. δ' του ν. 4013/2011 και άρθρο 8 παρ. 2 περ. β' υποπ. γγ' του π.δ/τος 123/2012), εκδίδεται η παρούσα Κατευθυντήρια Οδηγία με θέμα "Οδηγίες συμπλήρωσης των προτύπων τευχών διακήρυξης ανοικτής διαδικασίας για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου (άνω των ορίων και κάτω των ορίων του ν. 4412/2016) με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά με βάση την τιμή."

Κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο **53 παρ. 5 του ν. 4412/2016**, η Αρχή εκδίδει πρότυπα εγγράφων σύμβασης με δεσμευτική ισχύ, σύμφωνα με την περίπτωση ε' της παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 4013/2011,

κατά δε τα προβλεπόμενα στην παράγραφο του ως άνω νόμου, όσον αφορά στις δημόσιες συμβάσεις έργων, μέχρι την έκδοση νέων προτύπων τευχών, εξακολουθούν να εφαρμόζονται τα ήδη ισχύοντα.

Δεδομένης της δεσμευτικότητας των όρων των πρότυπων διακηρύξεων για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου, σύμφωνα με την **αριθμ. 67/2015** Απόφαση της ΕΑΑΔΗΣΥ: “Έκδοση αναθεωρημένων προτύπων τευχών διακηρύξεων δημοσίων έργων τύπου Α και Β” (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: Διακήρυξη Ανοικτής Διαδικασίας Τύπος Α - ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: Διακήρυξη Ανοικτής Διαδικασίας Τύπος Β’), καθώς και της υποχρεωτικής εφαρμογής τους από τις αναθέτουσες αρχές, λόγω της κανονιστικής ισχύος τους, κατέστη αναγκαία η έκδοση νέων προτύπων τευχών διακηρύξεων ανοικτής διαδικασίας για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου (άνω των ορίων και κάτω των ορίων του ν. 4412/2016), με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά με βάση την τιμή, προκειμένου να ανταποκρίνονται στο νέο νομοθετικό πλαίσιο των δημοσίων συμβάσεων έργου, μετά την θέση σε ισχύ των διατάξεων του ν. 4412/2016 (Α’ 147), όπως ισχύει.

Με την αριθμ. **182/2016** Απόφαση της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ η οποία δημοσιεύθηκε στην ΕτΚ (ΦΕΚ/Β/4269/30-12-2016) με θέμα: “Έκδοση προτύπων τευχών διακηρύξεων ανοικτής διαδικασίας για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου άνω των ορίων και κάτω των ορίων του ν. 4412/2016 (Α 147), με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά με βάση την τιμή, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4412/2016.”, με την οποία καταργείται η **αριθμ. 67/2015 Απόφαση της Αρχής**, εγκρίθηκε η έκδοση προτύπων τευχών διακηρύξεων ανοικτής διαδικασίας για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου, ως εξής:

Παράρτημα Α. Διακήρυξη ανοικτής διαδικασίας για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου άνω των ορίων του ν. 4412/2016 με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά με βάση την τιμή .

Παράρτημα Β. Διακήρυξη ανοικτής διαδικασίας για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου κάτω των ορίων του ν. 4412/2016 με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά με βάση την τιμή.

Τα ανωτέρω πρότυπα τεύχη διακηρύξεων, τα οποία ανταποκρίνονται στο νέο νομοθετικό πλαίσιο των δημοσίων συμβάσεων μετά την θέση σε ισχύ των διατάξεων του ν. 4412/2016 (Α' 147) όπως ισχύει, εκπονήθηκαν από την Αρχή, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της διαβούλευσης που διενεργήθηκε με ενώσεις οικονομικών φορέων, καθώς και της διαβούλευσης που διενεργήθηκε με τις υπηρεσίες της Γενικής Γραμματείας Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών & Μεταφορών, στο πλαίσιο της συγκροτηθείσας Ομάδας Εργασίας (ΑΔΑ 6Θ2ΛΟΞΤΒ- 5ΒΘ).

Σε συνέχεια των ανωτέρω, οι αναθέτουσες αρχές που επιθυμούν να εκκινήσουν μία νέα διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης έργου, υποχρεούνται να εφαρμόζουν το περιεχόμενο των όρων των νέων προτύπων διακηρύξεων, ώστε να συμφωνούν με τις εκάστοτε ισχύουσες νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις.

Ειδικότερα, η παρούσα Κατευθυντήρια Οδηγία έχει σκοπό να διευκολύνει τις αναθέτουσες αρχές κατά τη συμπλήρωση των σχετικών πεδίων των προτύπων τευχών και να εξοικειώσει τις Υπηρεσίες που συντάσσουν τη διακήρυξη με τις υποχρεώσεις που καθιερώνονται, αλλά και τις δυνατότητες που παρέχονται βάσει του νέου νομοθετικού πλαισίου¹. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στα σημεία που πρέπει να

¹ Ν. 4412/2016 “Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών (προσαρμογή στις Οδηγίες 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ” (Α' 147), ο οποίος ενσωμάτωσε στο ελληνικό δίκαιο την Οδηγία 2014/24/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και

γνωρίζουν και να λαμβάνουν υπόψη οι αναθέτουσες αρχές κατά τη σύνταξη των όρων της διακήρυξης (τι οφείλουν να πράττουν και τι να αποφεύγουν – συνήθεις πλημμέλειες) και κυρίως ως προς τις μεταβολές / καινοτομίες που εισήχθησαν με το νέο νομοθετικό καθεστώς. Ως εκ τούτου, έχει καταβληθεί προσπάθεια ώστε οι σχετικές διατυπώσεις και συστάσεις να παρουσιάζονται με απλό και συνοπτικό τρόπο. Σημειωτέον ότι, οι εν λόγω οδηγίες συμπλήρωσης των προτύπων τευχών διακήρυξης μπορούν να αποβούν χρήσιμες και στους ενδιαφερόμενους οικονομικούς φορείς, παρέχοντάς τους την αναγκαία βοήθεια για την ορθή σύνταξη της προσφοράς τους και ενημερώνοντάς τους για τον τρόπο ερμηνείας των όρων της διακήρυξης που εφαρμόζει η Υπηρεσία.

Εφαρμογή των Προτύπων Τευχών Διακήρυξης για τη σύναψη δημόσιων συμβάσεων έργου

Τα ανωτέρω πρότυπα τεύχη διακήρυξεων ισχύουν υποχρεωτικά για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου του Βιβλίου Ι του ν. 4412/2016, η έναρξη της διαδικασίας σύναψης των οποίων, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 61 (για συμβάσεις άνω των ορίων) και 120 (για συμβάσεις κάτω των ορίων), λαμβάνει χώρα είκοσι (20) ημέρες μετά τη δημοσίευσή της ως άνω απόφασης έγκρισής τους στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ήτοι από τις 21/1/2017. Ειδικότερα, τα πρότυπα τεύχη διακήρυξης αφορούν σε ανοικτές διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων έργου του Βιβλίου Ι του ν. 4412/2016², με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά με βάση την τιμή, των οποίων η εκτιμώμενη αξία είναι, είτε ανώτερη, είτε κατώτερη των ορίων του άρθρου 5 του ν. 4412/2016. Στην παρούσα Κατευθυντήρια Οδηγία, επισημαίνονται οι διαφοροποιήσεις ανάμεσα στη Διακήρυξη ανοικτής διαδικασίας για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου, άνω των ορίων του ν. 4412/2016, με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά με βάση την τιμή (Παράρτημα Α) και στη Διακήρυξη ανοικτής διαδικασίας για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου, κάτω των ορίων του ν. 4412/2016, με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά με βάση την τιμή (Παράρτημα Β).

Δυνατότητα χρησιμοποίησης των Προτύπων Τευχών Διακήρυξης για τη σύναψη δημόσιων συμβάσεων έργου από αναθέτοντες φορείς του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016

Επισημαίνεται ότι οι αναθέτοντες φορείς του άρθρου 224 του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016 δύνανται, σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 281 του νόμου αυτού, να χρησιμοποιούν το πρότυπα τεύχη διακήρυξης για ανοικτές διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων έργου του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016, των οποίων η εκτιμώμενη αξία είναι ανώτερη ή κατώτερη των ορίων του άρθρου 235 του ν. 4412/2016. Στην περίπτωση αυτή, οι αναθέτοντες φορείς θα πρέπει να προβούν σε αναπροσαρμογή των προτύπων τευχών διακήρυξης, με βάση τα οικεία άρθρα του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016 (ιδίως άρθρο 235 του ν. 4412/2016 σχετικά με τα κατώτατα όρια των συμβάσεων του Βιβλίου ΙΙ, άρθρο 315 σχετικά με την αναλογική εφαρμογή διατάξεων του Βιβλίου Ι κατά τη διεξαγωγή της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, ήτοι κατά τη διαδικασία υποβολής, αποσφράγισης, αξιολόγησης προσφορών, επιλογής συμμετεχόντων, υποβολής δικαιολογητικών κατακύρωσης και σύμβασης, καθορισμού προθεσμιών ολοκλήρωσης του

του Συμβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τις δημόσιες προμήθειες και την κατάργηση της Οδηγίας 2004/18/ΕΚ (ΕΕ L 94, 28.3.2014, σ. 65) και την Οδηγία 2014/25/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τις προμήθειες φορέων που δραστηριοποιούνται στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών και την κατάργηση της Οδηγίας 2004/17/ΕΚ (ΕΕ L 94, 28.3.2014, σ. 243).

² Κατά την έννοια του άρθρου 27 του ν. 4412/2016 (αντίστοιχου άρθρου 264, για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ).

συνόλου ή των επιμέρους διαδικασιών, κλπ). Επίσης, όπου στα πρότυπα τεύχη διακήρυξης για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου, αναφέρεται ο όρος “*αναθέτουσα αρχή*”, θα πρέπει να αντικατασταθεί από τον όρο “*αναθέτων φορέας*”. Στις οδηγίες που ακολουθούν γίνεται παραβολή στα σχετικά άρθρα του Βιβλίου II.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ**ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄**

- Άρθρο 1 Κύριος του έργου – Αναθέτουσα Αρχή – Στοιχεία Επικοινωνίας
- Άρθρο 2 Παραλαβή εγγράφων σύμβασης και τευχών
- Άρθρο 3 Υποβολή Φακέλου Προσφοράς
- Άρθρο 4 Διαδικασία υποβολής και αξιολόγησης των προσφορών – Κατακύρωση– Σύναψη σύμβασης - Υπογραφή συμφωνητικού
- Άρθρο 5 Έγγραφα της σύμβασης κατά το στάδιο της εκτέλεσης - Συμφωνητικό – Σειρά ισχύος
- Άρθρο 6 Γλώσσα διαδικασίας
- Άρθρο 7 Εφαρμοστέα νομοθεσία
- Άρθρο 8 Χρηματοδότηση του Έργου - Φόροι, Δασμοί, κ.λ.π.- Πληρωμή Αναδόχου
- Άρθρο 9 Συμπλήρωση – αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών
- Άρθρο 10 Απόφαση ανάληψης υποχρέωσης-Έγκριση δέσμευσης πίστωσης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

- Άρθρο 11 Τίτλος, προϋπολογισμός, τόπος, περιγραφή και ουσιώδη χαρακτηριστικά του έργου
- Άρθρο 12 Προθεσμία εκτέλεσης του έργου
- Άρθρο 13 Διαδικασία σύναψης σύμβασης – Όροι υποβολής προσφορών
- Άρθρο 14 Κριτήριο Ανάθεσης - Ανάδειξη Αναδόχου
- Άρθρο 15 Εγγύηση συμμετοχής
- Άρθρο 16 Χορήγηση προκαταβολής – Ρήτρα Πρόσθετης Καταβολής (Πριμ)
- Άρθρο 17 Εγγυήσεις καλής εκτέλεσης και λειτουργίας του έργου
- Άρθρο 17^Α Έκδοση εγγυητικών
- Άρθρο 18 Ημερομηνία λήξης της προθεσμίας υποβολής των προσφορών
- Άρθρο 19 Χρόνος ισχύος προσφορών
- Άρθρο 20 Δημοσιότητα – Δαπάνες δημοσίευσης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

- Άρθρο 21 Δικαιούμενοι συμμετοχής στη διαδικασία σύναψης σύμβασης

- Άρθρο 22 Κριτήρια ποιοτικής επιλογής
Άρθρο 23 Αποδεικτικά μέσα ποιοτικής επιλογής
Άρθρο 24 Περιεχόμενο Φακέλου Προσφοράς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

- Άρθρο 25 Υπεργολαβία
Άρθρο 26 Διάφορες ρυθμίσεις

II. Οδηγίες συμπλήρωσης

Πρώτη σελίδα του Προτύπου Τεύχους Διακήρυξης:

- Στην πρώτη σελίδα, συμπληρώνονται τα στοιχεία της αναθέτουσας αρχής. Επισημαίνεται ότι, τα πρότυπα τεύχη διακήρυξης ανοικτής διαδικασίας για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου, άνω των ορίων και κάτω των ορίων του ν. 4412/2016, με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά με βάση την τιμή, ισχύουν υποχρεωτικά για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων έργου του Βιβλίου Ι του ν. 4412/2016. Ειδικότερα τα ανωτέρω πρότυπα τεύχη εφαρμόζονται σε διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου, είτε ανώτερη είτε κατώτερη του ορίου του άρθρου 5 του ν. 4412/2016, κατά την έννοια της περ. 28 ή της περ. 29 της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 4412/2016³ (βλ. άρθρο 235 για συμβάσεις έργου του Βιβλίου ΙΙ). Στο σημείο αυτό σημειώνεται ότι οι αναθέτοντες φορείς του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016 δύνανται να χρησιμοποιούν τα ανωτέρω πρότυπα τεύχη διακήρυξης, για τη σύναψη συμβάσεων έργου που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω Βιβλίου. Στην περίπτωση αυτή, θα πρέπει να γίνει προσαρμογή της πρότυπης διακήρυξης, με βάση τα οικεία άρθρα του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016. Για το λόγο αυτό, στις Οδηγίες συμπλήρωσης, γίνεται παραβολή στα σχετικά άρθρα του Βιβλίου ΙΙ και σημειώνονται οι διαφοροποιήσεις που επέρχονται στο κείμενο και στις δύο (2) αυτές περιπτώσεις.
- Επίσης, στην πρώτη σελίδα στο πεδίο “χρηματοδότηση του έργου”, είναι υποχρεωτική η αναγραφή του κωδικού ταυτοποίησης της διατιθέμενης πίστωσης (π.χ. κωδικός ενάριθμου έργου στο ΠΔΕ ή κωδικός πίστωσης του τακτικού προϋπολογισμού του φορέα υλοποίησης). Σε περίπτωση συγχρηματοδοτούμενων έργων από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναγράφεται και ο τίτλος του Επιχειρησιακού Προγράμματος του ΕΣΠΑ ή άλλου συγχρηματοδοτούμενου από πόρους Ε.Ε Προγράμματος, στο πλαίσιο του οποίου είναι ενταγμένο το δημοπρατούμενο έργο.
- Τέλος, πριν από τη φράση “διακηρύσσει”, συμπληρώνεται και η επωνυμία της αναθέτουσας αρχής (ή του αναθέτοντος φορέα).

Άρθρο 1

(Κύριος του Έργου – Αναθέτουσα Αρχή - Στοιχεία επικοινωνίας)

³ Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 **στοιχείο 28)** του ν. 4412/2016: ως «**δημόσιες συμβάσεις άνω των ορίων**» και ως «**συμβάσεις άνω των ορίων**», νοούνται οι δημόσιες συμβάσεις και οι συμβάσεις κατά την έννοια της διάταξης της περίπτωσης 5 της παρούσας παραγράφου που δεν εξαιρούνται, δυνάμει των εξαιρέσεων που προβλέπονται στα άρθρα 7 έως 17 και 237 έως 252, και των οποίων η εκτιμώμενη αξία εκτός φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) είναι ίση προς ή ανώτερη από τα όρια της διάταξης των άρθρων 5 και 235, αντίστοιχα, όπως ισχύουν κάθε φορά”. Επίσης, σύμφωνα με το **στοιχείο 29)** της παρ. 1 του άρθρου 2 του ίδιου νόμου: “ως «**δημόσιες συμβάσεις κάτω των ορίων**» και ως «**συμβάσεις κάτω των ορίων**» νοούνται οι δημόσιες συμβάσεις και οι συμβάσεις κατά την έννοια της διάταξης της περίπτωσης 5 της παρούσας παραγράφου που δεν εξαιρούνται, δυνάμει των εξαιρέσεων που προβλέπονται στα άρθρα 7 έως 17 και 237 έως 252, αντίστοιχα, των οποίων η εκτιμώμενη αξία είναι κατώτερη από τα όρια της διάταξης των άρθρων 5 και 235, όπως ισχύουν κάθε φορά”.

- Στην παράγραφο **1.1. (Κύριος του Έργου - Αναθέτουσα αρχή - στοιχεία επικοινωνίας)**, αναφέρεται το όνομα της αναθέτουσας αρχής, ενώ σε περίπτωση αναθέτοντα φορέα, υπό την έννοια του άρθρου 224 του ν. 4412/2016, ο όρος «αναθέτουσα αρχή» αντικαθίσταται από τον όρο «αναθέτων φορέας» σε όλο το κείμενο της διακήρυξης.
- Στην παράγραφο **1.2. (Εργοδότης ή Κύριος του Έργου)**, συμπληρώνεται το Δημόσιο ή άλλος φορέας του Δημόσιου Τομέα, για λογαριασμό του οποίου καταρτίζεται η δημόσια σύμβαση ή σύμβαση, ή κατασκευάζεται το έργο (άρθρο 2, παρ. 2 περιπτ. 1 ν. 4412/2016), π.χ. το Δημόσιο, ο Δήμος, η Περιφέρεια, η δημοτική επιχείρηση κ.ο.κ. Εφόσον αναθέτουσα αρχή είναι το Δημόσιο, θα πρέπει να γίνεται ειδικότερος προσδιορισμός, όπως π.χ. Ελληνικό Δημόσιο/Υπουργείο Υπ.Υ.ΜΕ/Γ.Γ.Υ./Διεύθυνση Οδικών Υποδομών κ.λ.π.
- **Η παράγραφος 1.3 (Φορέας κατασκευής του έργου)**, θα πρέπει να συμπληρωθεί με το όνομα της αρμόδιας αναθέτουσας αρχής ή της Υπηρεσία αυτής που έχει την ευθύνη υλοποίησης του έργου (άρθρου 2, παρ. 2 περιπτ. 2 ν. 4412/2016). Εφόσον η Προϊσταμένη Αρχή και η Διευθύνουσα Υπηρεσία δεν ανήκουν στην ίδια Αρχή, τότε τίθεται ως φορέας κατασκευής, η Υπηρεσία που ασκεί καθήκοντα Διευθύνουσας Υπηρεσίας.
- Στην παράγραφο **1.4 (Προϊσταμένη Αρχή)**, συμπληρώνεται η Αρχή ή η Υπηρεσία ή το όργανο του φορέα κατασκευής του έργου που εποπτεύει την κατασκευή του, ασκώντας για λογαριασμό του αποφασιστικές αρμοδιότητες, ιδίως σε θέματα τροποποίησης των όρων της σύμβασης (άρθρο 2, παρ. 2 περιπτ. 3 ν. 4412/2016).
- Στην παράγραφο **1.5 (Διευθύνουσα ή Επιβλέπουσα Υπηρεσία)**, συμπληρώνεται η Τεχνική Υπηρεσία του φορέα κατασκευής του έργου, που είναι αρμόδια για την παρακολούθηση, τον έλεγχο και τη διοίκηση της κατασκευής του έργου (άρθρο 2, παρ. 2 περιπτ. 4 ν. 4412/2016). Στην ίδια παράγραφο, συμπληρώνεται ο τόπος, η ημερομηνία και η ώρα διεξαγωγής της δημοπρασίας που διενεργείται από την εκάστοτε Διευθύνουσα-Επιβλέπουσα Υπηρεσία. Αναγράφεται συγκεκριμένη Υπηρεσία που διενεργεί το διαγωνισμό, με σαφή προσδιορισμό της Διεύθυνσης, ειδικά για περιπτώσεις αναθετουσών αρχών που διαθέτουν πολλά γραφεία και Διευθύνσεις.
- Η αναθέτουσα αρχή περιλαμβάνει αναφορά στη συγκεκριμένη Υπηρεσία που διεξάγει το διαγωνισμό και στον τόπο διεξαγωγής αυτού, με σαφή προσδιορισμό της διεύθυνσης στην οποία πρέπει να κατατεθούν οι προσφορές (λ.χ. εκεί όπου συνεδριάζει η Επιτροπή του διαγωνισμού ή/και που τηρείται το πρωτόκολλο της Υπηρεσίας), ιδίως εάν η εν λόγω διεύθυνση διαφοροποιείται από τα στοιχεία της Αναθέτουσας Αρχής που αναφέρθηκαν ανωτέρω υπό 1.1.
- Ως προς την **παρ. 1.6 (Αρμόδιο Τεχνικό Συμβούλιο)**, σημειώνεται ότι ως «Τεχνικό Συμβούλιο», νοείται το συλλογικό όργανο που έχει την αρμοδιότητα να γνωμοδοτεί για την έκδοση αποφάσεων, όταν προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία ή ζητείται από την Προϊσταμένη Αρχή (άρθρο 2, παρ. 2 περιπτ. 5 του ν. 4412/2016).

Άρθρο 2**(Παραλαβή εγγράφων σύμβασης και τευχών)**

- Στο **άρθρο 2** της διακήρυξης, προσδιορίζονται τα έγγραφα της σύμβασης, κατά την έννοια της περίπτωσης 14 της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 4412/2016 καθώς και ο τρόπος διάθεσης και παραλαβής αυτών, προκειμένου να λάβουν γνώση του περιεχομένου τους οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς. Υπενθυμίζεται στο σημείο αυτό ότι, ως «**έγγραφο διαδικασίας σύναψης της σύμβασης**» ή «έγγραφο της σύμβασης», κατά την έννοια της περιπτ. 14 της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 4412/2016, νοείται κάθε έγγραφο, το οποίο παρέχει ή στο οποίο παραπέμπει η αναθέτουσα αρχή, με σκοπό να περιγράψει ή να προσδιορίσει στοιχεία της σύμβασης ή της διαδικασίας ανάθεσης, συμπεριλαμβανομένης της προκήρυξης σύμβασης του άρθρου 63, της προκαταρκτικής προκήρυξης του άρθρου 62, αν χρησιμοποιείται ως μέσο προκήρυξης του διαγωνισμού, των τεχνικών προδιαγραφών, του περιγραφικού εγγράφου, των προτεινόμενων όρων της σύμβασης, των υποδειγμάτων για την προσκόμιση των εγγράφων από τους υποψηφίους και τους προσφέροντες, των πληροφοριών σχετικά με τις γενικές και ειδικές υποχρεώσεις και τυχόν πρόσθετων εγγράφων.
- Ειδικότερα, στην **παρ. 1 του άρθρου 2** αναφέρονται τα έγγραφα της σύμβασης ή τα τεύχη τα οποία παρέχει ή στα οποία παραπέμπει η αναθέτουσα αρχή, με σκοπό να περιγράψει ή να προσδιορίσει στοιχεία της σύμβασης ή της διαδικασίας ανάθεσης. Ο κατάλογος των εγγράφων της σύμβασης διαμορφώνεται ανάλογα με το εάν πρόκειται για δημόσια σύμβαση άνω των ορίων ή κάτω των ορίων του ν. 4412/2016. Σε κάθε περίπτωση, η αναθέτουσα αρχή έχει τη δυνατότητα να προσθέσει άλλα έγγραφα ή τεύχη που θεωρεί αναγκαία.
- Σημειώνεται ότι το δικαίωμα και οι όροι συμμετοχής στη διαδικασία σύναψης της σύμβασης, ορίζονται στα άρθρα 21 και 22 και αποδεικνύονται με τα αποδεικτικά μέσα του άρθρου 23 των προτύπων τευχών διακήρυξης. Δεν επιτρέπεται στα λοιπά έγγραφα της σύμβασης να προβλέπονται όροι συμμετοχής και η προσκόμιση δικαιολογητικών ή στοιχείων επί ποινή αποκλεισμού, άλλα από αυτά που αναφέρονται στα άρθρα 21 έως 23 των προτύπων τευχών.
- **[Α]** Εφόσον πρόκειται για σύμβαση του Παραρτήματος Α:
 - η **περίπτωση (α) του άρθρου 2.1** συμπληρώνεται με την αναγραφή του αριθμού της Προκήρυξης σύμβασης, όπως δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕΕΕ).
 - Η **περιπτ. (β)** συμπληρώνεται και περιλαμβάνεται στη διακήρυξη, αν δημοσιεύτηκε προκαταρκτική προκήρυξη στην Ε.Ε.Ε.Ε. (πρβ. παρ. 1 του άρθρου 62 του ν. 4412/2016).
 - στην **περίπτωση (δ) του άρθρου 2.1** αναγράφεται το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) .
 - η **περιπτ. (ι) του άρθρου 2.1** περιλαμβάνεται στη διακήρυξη, εφόσον είναι αναγκαία η ύπαρξη συμπληρωματικών τεχνικών προδιαγραφών, πέραν των οριζόμενων στις εγκεκριμένες ΕΤΕΠ.
 - Η **περιπτ. (ια) του άρθρου 2.1** συμπληρώνεται και περιλαμβάνεται στη διακήρυξη, εφόσον η αναθέτουσα αρχή έχει περιλάβει στη διακήρυξη υποδείγματα εγγράφων προς υποβολή από τους οικονομικούς φορείς π.χ. υποδείγματα εγγυητικών επιστολών κλπ.
 - όσον αφορά στο **στοιχείο (ιε) του άρθρου 2.1**, συμπληρώνονται τυχόν άλλα έγγραφα σύμβασης ή τεύχη που η αναθέτουσα αρχή κρίνει ως αναγκαία, με σκοπό να περιγράψει ή να προσδιορίσει

στοιχεία της σύμβασης ή της διαδικασίας ανάθεσης.

- **[B]** Εφόσον πρόκειται για σύμβαση του Παραρτήματος Β:

- η **περίπτωση (α) του άρθρου 2.1** συμπληρώνεται με την αναγραφή του αριθμού της Προκήρυξης σύμβασης, όπως δημοσιεύθηκε στο τεύχος Διακηρύξεων Δημοσίων Συμβάσεων της Εφημερίδας της Κυβέρνησης.

- στην **περίπτωση (γ) του άρθρου 2.1**, αναγράφεται το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (Τ.Ε.Υ.Δ) του άρθρου 79 παρ. 4 του ν. 4412/2016 (ΦΕΚ Β/3698/16-11-2016) .

- για τις **περιπτώσεις (θ) και (ι) του άρθρου 2.1**, ισχύουν όσα προαναφέρθηκαν στις περιπτώσεις (ι) και (ια) για τις σύμβασεις του Παραρτήματος Α.

- όσον αφορά **στην περίπτωση (ιδ) του άρθρου 2.1**, συμπληρώνονται τυχόν άλλα έγγραφα σύμβασης ή τεύχη που η αναθέτουσα αρχή κρίνει ως αναγκαία, με σκοπό να περιγράψει ή να προσδιορίσει στοιχεία της σύμβασης ή της διαδικασίας ανάθεσης.

- **[A]** Όσον αφορά στο θέμα της ελεύθερης, πλήρους, άμεσης και δωρεάν ηλεκτρονικής πρόσβασης στα έγγραφα της σύμβασης, όταν πρόκειται για συμβάσεις του Παραρτήματος Α, σημειώνονται τα εξής:
- στην **παρ. 2 του άρθρου 2** συμπληρώνεται η ημερομηνία από την οποία εκκινεί η ανωτέρω πρόσβαση στην ιστοσελίδα της αναθέτουσας αρχής, δηλαδή αναγράφεται η ημερομηνία δημοσίευσης της Προκήρυξης στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το άρθρο 67 του ν. 4412/2016. Σε περίπτωση που η διακήρυξη αφορά συμβάσεις έργων του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 297 του ν. 4412/2016. Επίσης, είναι απαραίτητη η συμπλήρωση της ιστοσελίδας, στην οποία θα είναι προσβάσιμα τα έγγραφα της σύμβασης (εφόσον υπάρχει).
- Όταν είναι αδύνατο να παρασχεθεί ελεύθερη, πλήρης, άμεση και δωρεάν ηλεκτρονική πρόσβαση σε ορισμένα έγγραφα της σύμβασης, στο άρθρο 2.2 της διακήρυξης, μπορεί να περιληφθεί πρόβλεψη ότι τα σχετικά έγγραφα της σύμβασης θα διατεθούν με μέσα άλλα, πλην των ηλεκτρονικών (όπως το ταχυδρομείο ή άλλο κατάλληλο μέσο ή συνδυασμός ταχυδρομικών ή άλλων καταλλήλων μέσων και ηλεκτρονικών μέσων) (τρίτο εδάφιο παρ. 1 άρθρου 67/297 ν. 4412/2016). Στην περίπτωση αυτή, προτείνεται η ακόλουθη διατύπωση: «Τα ακόλουθα έγγραφα της σύμβασης διατίθενται από, οδός, πληροφορίες τηλ.:..... Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν ακόμα, να λάβουν γνώση των παρακάτω εγγράφων της σύμβασης, στα γραφεία της αναθέτουσας αρχής κατά τις εργάσιμες ημέρες και ώρες.»
- Όταν δεν μπορεί να προσφερθεί ελεύθερη, πλήρης, άμεση και δωρεάν ηλεκτρονική πρόσβαση σε ορισμένα έγγραφα της σύμβασης, διότι οι αναθέτουσες αρχές προτίθενται να εφαρμόσουν την παρ. 2 του άρθρου 21 του ν. 4412/2016, αναφέρονται στο παρόν άρθρο της διακήρυξης τα μέτρα προστασίας του εμπιστευτικού χαρακτήρα των πληροφοριών, τα οποία απαιτούν οι αναθέτουσες αρχές και ο τρόπος με τον οποίο είναι δυνατή η πρόσβαση στα σχετικά έγγραφα.
- Θα μπορούσε επομένως στο σχετικό σημείο να συμπληρωθεί από την αναθέτουσα αρχή η εξής διατύπωση : “*Επιβάλλονται στους οικονομικούς φορείς οι κάτωθι απαιτήσεις με σκοπό την προστασία του εμπιστευτικού χαρακτήρα των πληροφοριών των ανωτέρω εγγράφων της*

σύμβασης”. Οι σχετικές απαιτήσεις εμπιστευτικότητας, θα συμπληρωθούν από την εκάστοτε αναθέτουσα αρχή. Ενδεικτικά θα μπορούσαν να αναφέρονται τα εξής: “Ο οικονομικός φορέας αναλαμβάνει την υποχρέωση να τηρήσει εμπιστευτικά και να μη γνωστοποιήσει σε τρίτους (συμπεριλαμβανομένων των εκπροσώπων του ελληνικού και διεθνούς Τύπου), χωρίς την προηγούμενη έγγραφη συγκατάθεση της αναθέτουσας αρχής, τα ανωτέρω έγγραφα ή πληροφορίες που προκύπτουν από αυτά. Οι οικονομικοί φορείς διασφαλίζουν την τήρηση των απαιτήσεων αυτών από το προσωπικό τους, τους υπεργολάβους τους και κάθε άλλο τρίτο πρόσωπο που χρησιμοποιούν κατά την ανάθεση ή εκτέλεση της σύμβασης. Για το σκοπό κατά την παραλαβή των εγγράφων της σύμβασης υποβάλλει σχετική δήλωση εμπιστευτικότητας”.

- Σημειώνεται επίσης ότι, το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα των προσφορών άλλων οικονομικών φορέων ασκείται, σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 1 του άρθρου πρώτου του π.δ. 28/2015 (Α΄34) (πρβλ άρθρο 21 παρ. 3-5 του ν. 4412/2016).
- Στην **παρ. 3 του άρθρου 2** και συγκεκριμένα στο πεδίο “εγκαίρως, ήτοι ως την...”, συμπληρώνεται από την αναθέτουσα αρχή με σαφήνεια (προς αποφυγή οιασδήποτε σύγχυσης και αμφιβολίας), συγκεκριμένη ημερομηνία μέσα στην οποία οι προσφέροντες μπορούν να ζητούν πληροφορίες σχετικά με τις προδιαγραφές και οποιαδήποτε σχετικά δικαιολογητικά. Στη συνέχεια, το πεδίο “το αργότερο στις .../.../...” συμπληρώνεται από την αναθέτουσα αρχή, ως εξής: συμπληρώνεται η έκτη ημέρα πριν από τη λήξη της προθεσμίας του άρθρου 18 της πρότυπης διακήρυξης. Σε περίπτωση επισπευσμένης διαδικασίας της παρ. 3 του άρθρου 27 του ν. 4412/2016, συμπληρώνεται, αντί της έκτης, η τέταρτη ημέρα (άρθρο 67/297 παρ. 2 του ν. 4412/2016). Σε περίπτωση που η ημέρα αυτή είναι αργία, τίθεται η προηγούμενη αυτής εργάσιμη ημέρα. Επισημαίνεται ότι η ημερομηνία παραλαβής των προσφορών δεν προσμετράται για τον υπολογισμό της προθεσμίας των έξι ή τεσσάρων ημερών.

Επιπροσθέτως, σημειώνεται ότι η αναθέτουσα αρχή οφείλει να παρατείνει την προθεσμία παραλαβής των προσφορών, ούτως ώστε όλοι οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς να μπορούν να λάβουν γνώση όλων των αναγκαίων πληροφοριών για την κατάρτιση των προσφορών, και στην περίπτωση, μεταξύ άλλων, που, για οποιονδήποτε λόγο, πρόσθετες πληροφορίες, αν και ζητήθηκαν εγκαίρως από τον οικονομικό φορέα, δεν έχουν παρασχεθεί το αργότερο έξι ημέρες πριν από την προθεσμία που ορίζεται για την παραλαβή των προσφορών, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 60 παρ. 3 περ. α΄ του ν. 4412/2016 (άρθρο 289 παρ. 3 περ. α΄ για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ). Σε περίπτωση επισπευσμένης διαδικασίας της παρ. 3 του άρθρου 27 του ν. 4412/2016 (άρθρου 264 για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ), η προθεσμία ορίζεται σε τέσσερις (4) ημέρες.

- **[B]** Όσον αφορά στο θέμα της πρόσβασης στα έγγραφα της σύμβασης, όταν πρόκειται για συμβάσεις του Παραρτήματος Β, η διακήρυξη, θα περιέχει στο άρθρο 2 σχετική πρόβλεψη, είτε για ηλεκτρονική πρόσβαση σε αυτά, μέσω της ιστοσελίδας της αναθέτουσας αρχής (εφόσον διαθέτει), είτε για παραλαβή των τευχών από τα γραφεία της αναθέτουσας αρχής, κατά τις εργάσιμες ημέρες και ώρες, με ανάληψη της δαπάνης αναπαραγωγής από τον ενδιαφερόμενο, είτε για αποστολή σε αυτόν των ζητηθέντων στοιχείων, μέσω των Ελληνικών Ταχυδρομείων ή ιδιωτικών εταιρειών μεταφοράς αλληλογραφίας, είτε για συνδυασμό των ανωτέρω τρόπων, για

την ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης.

- Σε περίπτωση που είναι δυνατή η με ηλεκτρονικό μέσο ελεύθερη, άμεση, πλήρης και δωρεάν πρόσβαση των ενδιαφερομένων στη συγγραφή υποχρεώσεων και στα λοιπά έγγραφα της σύμβασης, θα πρέπει να προσδιορίζεται στη διακήρυξη η ηλεκτρονική διεύθυνση, στην οποία διατίθεται η εν λόγω τεκμηρίωση. Στην περίπτωση αυτή, δεν υπάρχει πρόβλεψη για δαπάνη αναπαραγωγής των τευχών του διαγωνισμού.
- Ομοίως με την προαναφερόμενη περίπτωση [Α], που αφορά στις συμβάσεις του Παραρτήματος Α, όταν η αναθέτουσα αρχή προτίθεται να εφαρμόσει την παρ. 2 του άρθρου 21 του ν. 4412/2016, θα πρέπει και στην περίπτωση δημόσιας σύμβασης έργου του Παραρτήματος Β, να αναφερθούν στο άρθρο 2 της διακήρυξης, τα μέτρα προστασίας του εμπιστευτικού χαρακτήρα των πληροφοριών, τα οποία απαιτούνται και ο τρόπος, με τον οποίο είναι δυνατή η πρόσβαση στα σχετικά έγγραφα. Ενδεικτικά, λ.χ., η αναθέτουσα αρχή θα μπορούσε να αναφέρει ότι: *“Ο οικονομικός φορέας αναλαμβάνει την υποχρέωση να τηρήσει εμπιστευτικά και να μη γνωστοποιήσει σε τρίτους (συμπεριλαμβανομένων των εκπροσώπων του ελληνικού και διεθνούς Τύπου), χωρίς την προηγούμενη έγγραφη συγκατάθεση της αναθέτουσας αρχής, τα ανωτέρω έγγραφα ή πληροφορίες που προκύπτουν από αυτά. Οι οικονομικοί φορείς διασφαλίζουν την τήρηση των απαιτήσεων αυτών από το προσωπικό τους, τους υπεργολάβους τους και κάθε άλλο τρίτο πρόσωπο που χρησιμοποιούν κατά την ανάθεση ή εκτέλεση της σύμβασης. Για τον σκοπό αυτό, κατά την παραλαβή των εγγράφων της σύμβασης, υποβάλλει υπεύθυνη δήλωση του ν. 1599/1986 με την οποία δηλώνει τα ανωτέρω”*.
- Στην **παρ. 3 του άρθρου 2** και συγκεκριμένα στο πεδίο “εγκαίρως, ήτοι ως την...”, συμπληρώνεται από την αναθέτουσα αρχή με σαφήνεια (προς αποφυγή οιασδήποτε σύγχυσης και αμφιβολίας), συγκεκριμένη ημερομηνία μέσα στην οποία οι προσφέροντες μπορούν να ζητούν πληροφορίες σχετικά με τις προδιαγραφές και οποιαδήποτε σχετικά δικαιολογητικά. Στη συνέχεια, το πεδίο “το *“αργότερο στις .../.../...”* συμπληρώνεται από την αναθέτουσα αρχή και αναγράφεται η ημέρα που καθορίζει η ίδια, κατά τρόπο ώστε όλοι οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς να μπορούν να λάβουν γνώση όλων των αναγκαίων πληροφοριών για την κατάρτιση των προσφορών.

Άρθρο 3

(Υποβολή φακέλου προσφοράς)

- Σε σχέση με το άρθρο 3 υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 315 του ν. 4412/2016, η διεξαγωγή της διαδικασίας σύναψης σύμβασης του Βιβλίου ΙΙ του ως άνω νόμου (διαδικασία υποβολής, αποσφράγισης, αξιολόγησης προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής, επιλογής συμμετεχόντων, υποβολής δικαιολογητικών κατακύρωσης και σύμβασης, καθορισμού προθεσμιών ολοκλήρωσης του συνόλου ή των επιμέρους διαδικασιών), πραγματοποιείται, κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις των άρθρων 92 έως 100, 103 και 104 του Ν. 4412/2016, αναλόγως εφαρμοζόμενα.
- Γενικά για την υποβολή της προσφοράς, προβλέπονται δύο (2) φάκελοι: φάκελος δικαιολογητικών (άρθρο 93 ν. 4412/2016) και φάκελος οικονομικής προσφοράς (άρθρο 95 ν. 4412/2016).
- Πιο συγκεκριμένα, στο **3.1.** αναφέρεται ότι οι φάκελοι των προσφορών υποβάλλονται μέσα στην προθεσμία του άρθρου 18 της πρότυπης διακήρυξης, είτε: (α) με κατάθεσή τους στην Επιτροπή

Διαγωνισμού, είτε (β) με συστημένη επιστολή προς την αναθέτουσα αρχή, είτε (γ) με κατάθεσή τους στο πρωτόκολλο της αναθέτουσας αρχής, κατά τα ρητώς προβλεπόμενα στο άρθρο 96 του ν. 4412/2016.

- Στο **άρθρο 3 παρ. 2**, αναγράφεται ότι: «*οι προσφορές υποβάλλονται μέσα σε σφραγισμένο φάκελο (κυρίως φάκελος), στον οποίο πρέπει να αναγράφονται ευκρινώς τα ακόλουθα*». Για την ορθή συμπλήρωση του πεδίου “Προσφορά του”, συμπληρώνονται τα στοιχεία του προσφέροντος οικονομικού φορέα (ιδίως επωνυμία, οδός, αριθμός, Τ.Κ., πόλη, τηλέφωνο, fax και e-mail) και σε περίπτωση ένωσης οικονομικών φορέων, τα στοιχεία όλων των μελών αυτής, καθώς και η ημερομηνία λήξης προθεσμίας υποβολής προσφορών (άρθρο 18 της πρότυπης διακήρυξης). Επίσης συμπληρώνεται ο τίτλος του δημοπρατούμενου έργου, η επωνυμία της αναθέτουσας αρχής και ημερομηνία λήξης προθεσμίας υποβολής προσφορών, σύμφωνα με το άρθρο 18.
- Στο άρθρο **3.3**, αναγράφεται ότι με την προσφορά (αίτηση συμμετοχής), υποβάλλονται οι ακόλουθοι φάκελοι:
- **α) ξεχωριστός σφραγισμένος φάκελος**, με την ένδειξη «Δικαιολογητικά Συμμετοχής» κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 24.2 της Διακήρυξης, (Ε.Ε.Ε.Σ και εγγύηση συμμετοχής, για συμβάσεις του Παραρτήματος Α και Τ.Ε.Υ.Δ και εγγύηση συμμετοχής, για συμβάσεις του Παραρτήματος Β), στοιχεία που ρητώς προβλέπονται στο άρθρο 93 του ν. 4412/2016.

- και -

- **β) ξεχωριστός σφραγισμένος φάκελος** (κλεισμένος με τρόπο που δε μπορεί να ανοιχθεί χωρίς να καταστεί τούτο αντιληπτό επί ποινή αποκλεισμού), με την ένδειξη «Οικονομική Προσφορά », ο οποίος περιέχει τα οικονομικά στοιχεία της προσφοράς, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 95 του ν. 4412/2016.
- Στην **παράγραφο 4 του άρθρου 3**, γίνεται αναφορά στο ζήτημα των προσφορών που περιέχονται στην αναθέτουσα αρχή με οποιοδήποτε τρόπο, πριν από την ημερομηνία υποβολής του άρθρου 18 της πρότυπης διακήρυξης, οι οποίες δεν αποσφραγίζονται, αλλά παραδίδονται στην Επιτροπή Διαγωνισμού, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 4.1 της διακήρυξης. Υπενθυμίζεται ότι, στο άρθρο 96 παράγραφος 3 του ν. 4412/2016, ρητά προβλέπεται ότι οι ανωτέρω προσφορές παραδίδονται στο αρμόδιο όργανο προ της εκπνοής της προθεσμίας που καθορίζεται από τα έγγραφα της σύμβασης ή την πρόσκληση για την αποσφράγιση.
- Η **παράγραφος 5** αφορά στις προσφορές που υποβάλλονται εκπρόθεσμα. Στην περίπτωση αυτή, η Επιτροπή Διαγωνισμού σημειώνει στο Πρακτικό της την εκπρόθεσμη υποβολή (ακριβή ώρα που περιήλθε η προσφορά στην κατοχή της ή την ακριβή ώρα που παρελήφθη η συστημένη επιστολή από την αναθέτουσα αρχή ή ακριβή ώρα που κατατέθηκε στο Πρωτόκολλο της αναθέτουσας αρχής) και τις απορρίπτει ως μη κανονικές. Σκόπιμο είναι η επιστροφή της σφραγισμένης προσφοράς να λάβει χώρα μετά την απόφαση έγκρισης του Πρακτικού του άρθρου 4.1. (ζ) και της παρέλευσης του δικαιώματος υποβολής προδικαστικής προσφυγής (για συμβάσεις του Παραρτήματος Α) ή του δικαιώματος υποβολής ένστασης (για συμβάσεις του Παραρτήματος Β) ή της απόφασης επί της άσκησης των, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 4.3 της πρότυπης διακήρυξης. Μέχρι τότε η προσφορά διακρατείται σφραγισμένη στην Επιτροπή Διαγωνισμού.
- Στην **παράγραφο 6 του άρθρου 3**, επαναλαμβάνεται η ρύθμιση του άρθρου 96 παρ. 6 του ν. 4412/2016, ότι δηλαδή οι προσφορές υπογράφονται και μονογράφονται ανά φύλλο από τον

οικονομικό φορέα ή - σε περίπτωση νομικών προσώπων- από το νόμιμο εκπρόσωπο αυτών .

- Στο **άρθρο 3.7**, επαναλαμβάνεται η ρύθμιση του άρθρου 96 παρ. 7 του ν. 4412/2016, ότι δηλαδή η ένωση οικονομικών φορέων υποβάλλει κοινή προσφορά, η οποία υπογράφεται υποχρεωτικά, είτε από όλους τους οικονομικούς φορείς που αποτελούν την ένωση, είτε από εκπρόσωπό τους, νομίμως εξουσιοδοτημένο. Μάλιστα στην εν λόγω προσφορά, απαιτητήτως πρέπει να προσδιορίζεται η έκταση και το είδος της συμμετοχής του (συμπεριλαμβανομένης της κατανομής αμοιβής μεταξύ τους), κάθε μέλους της ένωσης, καθώς και ο εκπρόσωπος/συντονιστής αυτής.
- Θα πρέπει να υπομνησθεί ότι για συμβάσεις του Παραρτήματος Α, ο εν λόγω προσδιορισμός γίνεται **στο Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης**, ενώ για τις συμβάσεις του Παραρτήματος Β , **στο Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (Τ.Ε.Υ.Δ) .**

Πιο συγκεκριμένα:

- Προκειμένου για συμβάσεις του Παραρτήματος Α, ο ανωτέρω προσδιορισμός γίνεται στο Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (Ε.Ε.Ε.Σ), ως εξής:

Στο Μέρος II. Α. Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα --> “Τρόπος συμμετοχής: Ο οικονομικός φορέας συμμετέχει στη διαδικασία προμήθειας από κοινού με άλλους”. Εφόσον απαντηθεί “Ναι”, εμφανίζονται τα εξής πεδία προς συμπλήρωση:

“Εάν ναι:

α) Αναφέρετε τον ρόλο του οικονομικού φορέα στον όμιλο (επικεφαλής, υπεύθυνος για συγκεκριμένα καθήκοντα...) [.....]

β) Προσδιορίστε τους άλλους οικονομικούς φορείς που συμμετέχουν από κοινού στη διαδικασία προμήθειας [.....] Στο σημείο αυτό, μπορεί να περιληφθεί και η κατανομή αμοιβής μεταξύ των μελών της ένωσης.

γ) Κατά περίπτωση, επωνυμία του συμμετέχοντος ομίλου [.....]

Επίσης, στο **Μέρος II. Β. Πληροφορίες σχετικά με τους εκπροσώπους του οικονομικού φορέα**, πρέπει να αναφερθεί το όνομα και η διεύθυνση του προσώπου ή των προσώπων που είναι εξουσιοδοτημένα να εκπροσωπούν τον οικονομικό φορέα για τους σκοπούς της παρούσας διαδικασίας σύναψης σύμβασης.

Εναλλακτικά, η κατανομή αμοιβής μεταξύ των μελών της ένωσης μπορεί να περιλαμβάνεται στην οικονομική προσφορά του προσφέροντος οικονομικού φορέα

- Προκειμένου για συμβάσεις του Παραρτήματος Β, ο ανωτέρω προσδιορισμός γίνεται στο Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (Τ.Ε.Υ.Δ.), ως εξής:

Στο Μέρος II. Α. Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα --> “Τρόπος συμμετοχής: Ο οικονομικός φορέας συμμετέχει στη διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης από κοινού με άλλους”. Απαντάται το “Ναι”, σε περίπτωση ένωσης ή κοινοπραξίας οικονομικών φορέων, και στη συνέχεια συμπληρώνονται τα εξής πεδία:

“Εάν ναι:

α) Αναφέρετε τον ρόλο του οικονομικού φορέα στην ένωση ή κοινοπραξία (επικεφαλής, υπεύθυνος για συγκεκριμένα καθήκοντα...) [.....]

β) Προσδιορίστε τους άλλους οικονομικούς φορείς που συμμετέχουν από κοινού στη διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης [.....] Στο σημείο αυτό, μπορεί να περιληφθεί και η κατανομή αμοιβής μεταξύ των μελών της ένωσης ή κοινοπραξίας.

γ) Κατά περίπτωση, επωνυμία της συμμετέχουσας ένωσης ή κοινοπραξίας [.....]

Επίσης, στο Μέρος II. Β. Πληροφορίες σχετικά με τους εκπροσώπους του οικονομικού φορέα, πρέπει να αναφερθεί το όνομα και η διεύθυνση του προσώπου ή των προσώπων που είναι αρμόδια/εξουσιοδοτημένα να εκπροσωπούν τον οικονομικό φορέα για τους σκοπούς της παρούσας διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης.

Εναλλακτικά, η κατανομή αμοιβής μεταξύ των μελών της ένωσης ή κοινοπραξίας μπορεί να περιλαμβάνεται στην οικονομική προσφορά του προσφέροντος οικονομικού φορέα.

Άρθρο 4:

Διαδικασία υποβολής και αξιολόγησης των προσφορών- Κατακύρωση - Σύναψη σύμβασης- Υπογραφή συμφωνητικού

- Σε σχέση με το άρθρο 4, σημειώνεται ότι, ο τρόπος σύνταξης και υποβολής των οικονομικών προσφορών, ο χρόνος κι ο τρόπος υποβολής προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής, ο χρόνος ισχύος των προσφορών, καθώς και τα ζητήματα της αποσφράγισης και της αξιολόγησης των προσφορών και των αιτήσεων συμμετοχής στις δημόσιες συμβάσεις έργου, ρυθμίζονται λεπτομερειακά στα άρθρα 95 έως 98 του ν. 4412/2016.
- Όσον αφορά στο άρθρο **4.1. β)**, σημειώνεται ότι τα στοιχεία των προσφορών (σειρά προσέλευσης, επωνυμία του οικονομικού φορέα, τάξη και κατηγορία, εξουσιοδοτημένος εκπρόσωπος και τυχόν άλλες τυπικές προϋποθέσεις που απαιτεί η αναθέτουσα αρχή) καταχωρίζονται στο σχετικό πρακτικό της Επιτροπής Διαγωνισμού (για τις περιπτώσεις των οικονομικών φορέων που είναι εγγεγραμμένοι στο Μ.Ε.ΕΠ ή στα Νομαρχιακά Μητρώα, πρβλ άρθρο 23.4 της πρότυπης διακήρυξης).
- Σε περίπτωση, όμως, που η αναθέτουσα αρχή δεν απαιτεί την αναγραφή άλλων τυπικών προϋποθέσεων κατά την υποβολή της προσφοράς, η φράση “καθώς και” διαγράφεται από το στοιχείο (β). Στην ίδια παράγραφο επισημαίνεται ο τρόπος αρίθμησης και μονογραφής των φακέλων από τον Πρόεδρο και τα μέλη της Επιτροπής Διαγωνισμού.
- Υπενθυμίζεται ότι, προκειμένου για συμβάσεις του Παραρτήματος Α, ο αριθμός πτυχίου, η κατηγορία και η τάξη του οικονομικού φορέα αναγράφεται, είτε στο **Μέρος II: Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα**⁴, είτε στο **Μέρος IV: Κριτήρια Επιλογής (Α: Καταλληλότητα)** του Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης (ΕΕΕΣ). Αντιστοίχως, εάν πρόκειται για συμβάσεις του Παραρτήματος Β, ο αριθμός πτυχίου, η κατηγορία και η τάξη του οικονομικού φορέα αναγράφεται, είτε στο **Μέρος II: Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα**⁵, είτε στο **Μέρος IV: Κριτήρια Επιλογής (Α: Καταλληλότητα)** του Τυποποιημένου Εντύπου Υπεύθυνης Δήλωσης (Τ.Ε.Υ.Δ).
- Για το **άρθρο 4.1.δ)** σημειώνεται ότι, όταν εφαρμόζεται το άρθρο 101 παρ. 1 (αντιστροφή σταδίων αξιολόγησης στην ανοικτή διαδικασία) του ν. 4412/2016 (πρώτα έλεγχος οικονομικών προσφορών - έλεγχος ομαλότητας και ακολούθως έλεγχος μη συνδρομής λόγων αποκλεισμού και πλήρωσης κριτηρίων επιλογής), η Επιτροπή Διαγωνισμού προβαίνει σε έλεγχο της ολόγραφης και

⁴ Υπάρχει σχετικό πεδίο προς συμπλήρωση, όπου αναφέρονται τα εξής: “Κατά περίπτωση ο οικονομικός φορέας είναι εγγεγραμμένος σε **επίσημο κατάλογο** εγκεκριμένων οικονομικών φορέων ή διαθέτει ισόδυναμο πιστοποιητικό (π.χ βάσει εθνικού συστήματος (πρ) επιλογής)”.

⁵ Ομοίως με την προηγούμενη υποσημείωση.

αριθμητικής αναγραφής των επιμέρους ποσοστών έκπτωσης και της ομαλής μεταξύ τους σχέσης. Αν όμως η αναθέτουσα αρχή επιλέξει να μην εφαρμόζει το άρθρο 101 παρ. 1, προσαρμόζει αναλόγως την ακολουθούμενη διαδικασία (άρθρο 98 παρ. 1 περ. (γ) του ν. 4412/2016).

- Επισημαίνεται ότι η πρότυπη διακήρυξη εφαρμόζει την περίπτωση (α) της παραγράφου 2 του άρθρου 95 (επιμέρους ποσοστά έκπτωσης για κάθε ομάδα τιμών ομοειδών εργασιών). Όταν η αναθέτουσα αρχή προτίθεται να εφαρμόσει την περίπτωση (β) της παρ. 2 του άρθρου 95 του ν. 4412/2016 (ελεύθερη συμπλήρωση ανοικτού τιμολογίου) ή τα άρθρα 124 (Οικονομικές προσφορές στις δημόσιες συμβάσεις έργων), 125 (ενιαίο ποσοστό έκπτωσης) και 126 (μειοδοσία στο ποσοστό γενικών εξόδων και οφέλους) του ν. 4412/2016, γίνονται οι αναγκαίες προσαρμογές στη διακήρυξη.
- Στο **άρθρο 4.1 (ε)** και σύμφωνα τα προβλεπόμενα στο άρθρο 98 παρ. 1 α του ν. 4412/2016, περιγράφεται η ημέρα, η ώρα και ο τρόπος ελέγχου των δικαιολογητικών συμμετοχής του άρθρου 24.2 από την Επιτροπή Διαγωνισμού, για τη διαπίστωση της ορθής συμπλήρωσης και υποβολής τους.
- Στο **άρθρο 4.1 (στ)** τονίζεται η υποχρέωση της Επιτροπής Διαγωνισμού, σύμφωνα τα προβλεπόμενα στο άρθρο 98 παρ. 1 περίπτωση (δ) του ν. 4412/2016, να επικοινωνήσει (πριν την ολοκλήρωση της σύνταξης και έκδοσης του Πρακτικού της) με τους εκδότες που αναγράφονται στις υποβληθείσες εγγυητικές επιστολές, προκειμένου να διαπιστώσει την εγκυρότητά τους, κατά τα ρητώς προβλεπόμενα και στο άρθρο 72 του ν. 4412/2016.
- Ως προς το **4.1 (ζ)** επισημαίνεται ότι, σε περίπτωση που η αναθέτουσα αρχή, θεωρήσει ότι οι προσφορές φαίνονται ασυνήθιστα χαμηλές, απαιτεί από τους οικονομικούς φορείς να εξηγήσουν την τιμή ή το κόστος που προτείνουν στην προσφορά τους, εντός αποκλειστικής προθεσμίας, κατά ανώτατο όριο δέκα ημερών από την κοινοποίηση της σχετικής πρόσκλησης. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται τα άρθρα 88 (“Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές”) και 89 (“Δικαιολογητικά σχετικά με τις Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές”) του ν. 4412/2016. Περαιτέρω επισημαίνεται ότι, μπορεί να εκδίδονται Εγκύκλιοι του Υπουργού Υποδομών, και Μεταφορών για την εξειδίκευση των όρων χαρακτηρισμού μίας οικονομικής προσφοράς ως «ασυνήθιστα χαμηλής» ανά κατηγορία έργου και ανά εκτιμώμενη αξία σύμβασης και για την εκτίμηση των παρεχόμενων κατά τα ανωτέρω εξηγήσεων. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να αποκλίνει από τα οριζόμενα στις ανωτέρω Εγκυκλίους, έπειτα από σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου Τεχνικού Συμβουλίου.
- Σε σχέση με την **περίπτωση (η)** του εν λόγω άρθρου, θα πρέπει να επισημανθεί ότι σε περίπτωση που οι προσφορές έχουν την ίδια ακριβώς τιμή (ισότιμες), η αναθέτουσα αρχή επιλέγει τον (προσωρινό) ανάδοχο με κλήρωση μεταξύ των οικονομικών φορέων που υπέβαλαν ισότιμες προσφορές. Η κλήρωση γίνεται ενώπιον της Επιτροπής Διαγωνισμού και παρουσία των οικονομικών φορέων που υπέβαλαν τις ισότιμες προσφορές, κατά τα ρητώς προβλεπόμενα στην παρ. 1 του άρθρου 90 του ν. 4412/2016.
- Ως προς το **άρθρο 4.2** (“Πρόσκληση υποβολής δικαιολογητικών - Κατακύρωση – Πρόσκληση για υπογραφή σύμβασης”), θα πρέπει καταρχάς να αναφερθεί ότι τα σχετικά θέματα ρυθμίζονται στα άρθρα 103 και 105 του ν. 4412/2016.
- **Άρθρο 4.2. α):** Μετά την αξιολόγηση των προσφορών, η αναθέτουσα αρχή ειδοποιεί εγγράφως τον προσφέροντα, στον οποίο πρόκειται να γίνει η κατακύρωση («προσωρινό ανάδοχο»), να

υποβάλλει εντός προθεσμίας, που δεν μπορεί να είναι μικρότερη των δέκα (10), ούτε μεγαλύτερη των είκοσι (20) ημερών από την κοινοποίηση της σχετικής έγγραφης ειδοποίησης, τα δικαιολογητικά που καθορίζονται στο άρθρο 23.2-23.10 της πρότυπης διακήρυξης.

- Αν δεν προσκομισθούν τα παραπάνω δικαιολογητικά ή υπάρχουν ελλείψεις σε αυτά που υποβλήθηκαν, παρέχεται προθεσμία στον προσωρινό ανάδοχο να τα προσκομίσει ή να τα συμπληρώσει εντός κατά κανόνα πέντε (5) ημερών από την κοινοποίηση σχετικής έγγραφης ειδοποίησης σε αυτόν. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να παρατείνει την ως άνω προθεσμία, εφόσον αιτιολογείται αυτό επαρκώς και κατ' ανώτατο όριο για δεκαπέντε (15) επιπλέον ημέρες (άρθρο 103 παρ. 2 ν. 4412/2016).
- Επισημαίνεται ότι η διαπίστωση, κατά τον έλεγχο των δικαιολογητικών, εάν τα δηλωθέντα στοιχεία είναι ψευδή ή ανακριβή, αφορά στα στοιχεία που δηλώθηκαν στο Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) προκειμένου για συμβάσεις του Παραρτήματος Α ή στο Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (Τ.Ε.Υ.Δ.) προκειμένου για συμβάσεις του Παραρτήματος Β.
- Στις περιπτώσεις που τα δικαιολογητικά συμμετοχής:

α) δεν προσκομισθούν νομίμως και εμπροθέσμως, ή

β) αποδειχθούν ψευδή ή ανακριβή

ή

γ) δεν μπορούν να αποδείξουν ότι πληρούνται οι όροι και οι προϋποθέσεις συμμετοχής των άρθρων 21, 22 και 23 της πρότυπης διακήρυξης, ο προσωρινός ανάδοχος κηρύσσεται έκπτωτος και καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του. Για την απόδειξη της συνδρομής ή μη της ανωτέρω γ) περίπτωσης, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι ρυθμίσεις του άρθρου 73 παρ. 7 και 8 του ν. 4412/2016, ήτοι το εάν ελήφθησαν από το διαγωνιζόμενο οικονομικό φορέα, που εμπίπτει στους λόγους αποκλεισμού, τα κατάλληλα μέτρα επανόρθωσης⁶. Και τούτο, διότι, σύμφωνα με τις ανωτέρω διατάξεις, ο οικονομικός φορέας, για τον οποίο συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού του άρθρου 73 του ν. 4412/2016, μπορεί να προσκομίζει στοιχεία, προκειμένου να αποδείξει ότι τα μέτρα που έλαβε, επαρκούν για να αποδείξουν την αξιοπιστία του, παρότι συντρέχει ο σχετικός λόγος αποκλεισμού. Παρέχεται, δηλαδή, για πρώτη φορά η δυνατότητα στους οικονομικούς φορείς να υιοθετούν μέτρα συμμόρφωσης (“self-cleaning”), με στόχο την άρση των συνεπειών τυχόν ποινικών αδικημάτων ή παραπτωμάτων και την αποτελεσματική πρόληψη των παρανομιών. Συναφώς επισημαίνεται ότι ο οικονομικός φορέας αναφέρει την – τυχόν - υιοθέτηση μέτρων συμμόρφωσης (“self-cleaning”):

[Α] για συμβάσεις του Παραρτήματος Α: στο Ε.Ε.Ε.Σ.

[Β] για συμβάσεις του Παραρτήματος Β: στο Τ.Ε.Υ.Δ.

Όταν τα εν λόγω μέτρα προσφέρουν επαρκείς εγγυήσεις/κριθούν επαρκή, η αναθέτουσα αρχή δεν αποκλείει τον εν λόγω οικονομικό φορέα από τη διαδικασία σύναψης σύμβασης για αυτούς τους λόγους και μόνον.

- Ομοίως και κατά τα ειδικώς προβλεπόμενα στο άρθρο 104 του ν. 4412/2016, σε περίπτωση έγκαιρης και προσήκουσας ενημέρωσης της αναθέτουσας αρχής για μεταβολές στις προϋποθέσεις

⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 73 παρ. 8 του ν. 4412/2016: “Η απόφαση της αναθέτουσας αρχής για την διαπίστωση της επάρκειας ή μη των επανορθωτικών μέτρων κατά την προηγούμενη παράγραφο, εκδίδεται μετά από σύμφωνη γνώμη της επιτροπής της επόμενης παραγράφου, η οποία εκδίδεται εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την περιέλευση του σχεδίου απόφασης της αναθέτουσας αρχής στην εν λόγω επιτροπή συνοδευόμενου από όλα τα σχετικά στοιχεία. Με την άπρακτη παρέλευση της ως άνω προθεσμίας η αναθέτουσα αρχή αποκλείει από τη διαδικασία σύναψης σύμβασης τον εν λόγω οικονομικό φορέα.”

τις οποίες ο προσωρινός ανάδοχος είχε δηλώσει ότι πληροί, οι οποίες επήλθαν ή για τις οποίες έλαβε γνώση ο προσωρινός ανάδοχος μετά τη δήλωση και μέχρι την ημέρα της έγγραφης ειδοποίησης για την προσκόμιση των δικαιολογητικών κατακύρωσης (“οψιγενείς μεταβολές”), δεν καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του, που είχε προσκομισθεί σύμφωνα με το άρθρο 15 της διακήρυξης. Η εν λόγω δήλωση πλήρωσης των προϋποθέσεων έλαβε χώρα σε περίπτωση συμβάσεων του Παραρτήματος Α με το Ε.Ε.Ε.Σ. και σε περίπτωση συμβάσεων του Παραρτήματος Β με το Τ.Ε.Υ.Δ.

- Η διαδικασία ελέγχου των παραπάνω δικαιολογητικών, ολοκληρώνεται με τη σύνταξη Πρακτικού από την Επιτροπή Διαγωνισμού και τη διαβίβαση του φακέλου στο αποφαινόμενο όργανο της αναθέτουσας αρχής για τη λήψη απόφασης, είτε για την κατακύρωση της σύμβασης, είτε για τη ματαίωση της διαδικασίας (**στο σχετικό χωρίο συμπληρώνεται η ονομασία το αποφαινόμενου οργάνου**).
- Πιο συγκεκριμένα, στο **άρθρο 4.2.β)** αναφέρεται ότι η αναθέτουσα αρχή είτε κατακυρώνει, είτε ματαιώνει τη σύμβαση, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 105 και 106 του ν. 4412/2016 . Σημειώνεται στο σημείο αυτό ότι, για τη ματαίωση διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης έργου, εάν η επιλεγείσα προσφορά κριθεί ως μη συμφέρουσα από οικονομική άποψη, σύμφωνα με την περίπτωση δ) της παραγράφου 2 του άρθρου 106 του ν. 4412/2016, απαιτείται η γνωμοδότηση του αρμόδιου Τεχνικού Συμβουλίου, σύμφωνα με την παρ. 6 του ίδιου άρθρου. ⁷Αν η διακήρυξη αφορά συμβάσεις έργων του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016, υπάρχει σχετική πρόβλεψη στα άρθρα 316 και 317 του ν. 4412/2016.
- Η αναθέτουσα αρχή κοινοποιεί αμέσως την απόφαση κατακύρωσης, μαζί με αντίγραφο όλων των πρακτικών της διαδικασίας ελέγχου και αξιολόγησης των προσφορών, σε κάθε προσφέροντα εκτός από τον προσωρινό ανάδοχο με κάθε πρόσφορο τρόπο, όπως με τηλεμοιοτυπία, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, επί αποδείξει. Επισημαίνεται επίσης ότι για συμβάσεις του Παραρτήματος Α, στην απόφαση κατακύρωσης αναφέρονται υποχρεωτικά **οι προθεσμίες για την αναστολή της σύναψης της σύμβασης**, σύμφωνα με τα άρθρα 4 και 5 του ν. 3886/2010.
- Όσοι υπέβαλαν παραδεκτές προσφορές, λαμβάνουν γνώση των δικαιολογητικών του προσωρινού αναδόχου, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 7 άρθρου του 103 του ν. 4412/2016. Στο εν λόγω σημείο της διακήρυξης (4.2 β), πρέπει να προσδιορίζεται ο τόπος (πχ. στα γραφεία της αναθέτουσας αρχής), καθώς και το χρονικό διάστημα εντός του οποίου, όσοι υπέβαλαν παραδεκτές προσφορές μπορούν να λαμβάνουν γνώση των δικαιολογητικών κατακύρωσης που κατατέθηκαν, δηλ. εντός [...] εργάσιμων ημερών από την ημερομηνία που κοινοποιήθηκε σε αυτούς, επί αποδείξει, η απόφαση κατακύρωσης.
- Στο σημείο αυτό υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 21 παρ. 5 του ν. 4412/2016, η Επιτροπή Διαγωνισμού είναι υποχρεωμένη να επιτρέψει την πρόσβαση των διαγωνιζομένων στα έγγραφα που υποβλήθηκαν στον διαγωνισμό, με επιτόπιο έλεγχο των εγγράφων και λήψη φωτοαντιγράφων των απαραίτητων κατά τους αιτούντες εγγράφων με

⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 106 παρ.6 του ν. 4412/2016: “Ειδικά για την περίπτωση δ’ της παραγράφου 2 για τη ματαίωση της διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου, απαιτείται γνώμη του Τεχνικού Συμβουλίου του Υπουργείου στο οποίο υπάγεται ή από το οποίο εποπτεύεται η αναθέτουσα αρχή ή του τεχνικού συμβουλίου της οικείας περιφέρειας, όταν στο οικείο Υπουργείο δεν υφίσταται τεχνικό συμβούλιο και όταν αναθέτουσες αρχές είναι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης Α’ και Β’ βαθμού ή ενώσεις ή νομικά πρόσωπα των οργανισμών αυτών. “.

δαπάνες τους, σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 1 του άρθρου πρώτου του π.δ. 28/2015 (Α' 34).

- Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 105 παρ. 5 του ν. 4412/2016, εάν ο ανάδοχος δεν προσέλθει να υπογράψει το συμφωνητικό, μέσα στην προθεσμία που ορίζεται στην ειδική πρόκληση, κηρύσσεται έκπτωτος, καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του και η κατακύρωση γίνεται στον προσφέροντα που υπέβαλε την αμέσως επόμενη πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά.
- Αν κανένας από τους προσφέροντες δεν προσέλθει για την υπογραφή του συμφωνητικού, η διαδικασία ανάθεσης ματαιώνεται, σύμφωνα με την περίπτωση δ της παραγράφου 2 του άρθρου 106. Στην περίπτωση δε που η διακήρυξη αφορά συμβάσεις έργων του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016, τα θέματα αυτά ρυθμίζονται στο άρθρο 316 παρ. 5 του ν. 4412/2016.
- Προκειμένου για συμβάσεις του Παραρτήματος Α, το **άρθρο 4.3** φέρει τον τίτλο: **“Προδικαστικές Προσφυγές – Προσωρινή Δικαστική Προστασία”**. Προκειμένου για συμβάσεις του Παραρτήματος Β, το άρθρο 4.3 φέρει τον τίτλο: **“Ενστάσεις”**.
- **Για τις συμβάσεις του Παραρτήματος Α, ισχύουν τα εξής:**
- Σύμφωνα με τις προβλέψεις των άρθρων 379 παρ. 7, 8 και 11 και 377 παρ. 1 περ. 27 του ν. 4412/2016, κάθε ενδιαφερόμενος που έχει ή είχε συμφέρον να του ανατεθεί η συγκεκριμένη σύμβαση και έχει υποστεί ή ενδέχεται να υποστεί ζημιά από παράνομη κατά την κρίση του πράξη (συμπεριλαμβανομένης της διακήρυξης και των λοιπών εγγράφων της σύμβασης) ή παράλειψη της αναθέτουσας αρχής, δικαιούται προσωρινής δικαστικής προστασίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3886/2010 (ΦΕΚ Α 173).
- Εντός προθεσμίας δέκα (10) ημερολογιακών ημερών, από την επόμενη της ημερομηνίας κατά την οποία έλαβε πλήρη γνώση της πράξης ή παράλειψης της αναθέτουσας αρχής, ο ενδιαφερόμενος δύναται να ασκήσει ενώπιον της αναθέτουσας αρχής **προδικαστική προσφυγή** κατ' αυτής. Η αναθέτουσα αρχή οφείλει να απαντήσει αιτιολογημένα, κατόπιν γνωμοδότησης του αρμόδιου οργάνου, εντός δεκαπέντε (15) ημερολογιακών ημερών από την άσκηση της προδικαστικής προσφυγής. Εάν παρέλθει άπρακτη η παραπάνω δεκαπενθήμερη προθεσμία τεκμαίρεται η απόρριψη της προσφυγής. Η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων κατατίθεται στο αρμόδιο δικαστήριο μέσα σε προθεσμία δέκα (10) ημερολογιακών ημερών από τη ρητή ή σιωπηρή απόρριψη της προδικαστικής προσφυγής.
- Η προθεσμία για την άσκηση της προδικαστικής προσφυγής, η άσκηση αυτής και η προθεσμία και η άσκηση της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων, κωλύουν τη σύναψη της σύμβασης, εκτός εάν με την προσωρινή διαταγή ο αρμόδιος δικαστής αποφανθεί διαφορετικά. Για την άσκηση της αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων κατατίθεται το προβλεπόμενο παράβολο.
- Κατά τα λοιπά, η άσκηση αίτησης ασφαλιστικών μέτρων δεν κωλύει την πρόοδο της διαγωνιστικής διαδικασίας, εκτός αν ορίζεται άλλως με την ως άνω προσωρινή διαταγή, σύμφωνα με τα αναλυτικά οριζόμενα στο άρθρο 5 του ν. 3886/2010.
- Διαφορές που αναφύονται από πράξεις ή παραλείψεις, οι οποίες εκδίδονται ή συντελούνται **μετά την 31.3.2017**, διέπονται από τις διατάξεις του Βιβλίου ΙV του ν. 4412/2016 (άρθρα 345 έως 374). Το ανωτέρω σημαίνει ότι, ακόμα και στην περίπτωση που η διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης έχει εκκινήσει πριν από την έναρξη εφαρμογής των διατάξεων του Βιβλίου ΙV του ν.

4412/2016 (πριν την 31η Μαρτίου 2017), ο ενδιαφερόμενος θα ασκήσει προδικαστική προσφυγή κατά της σχετικής πράξης ή παράλειψης της αναθέτουσας αρχής, η οποία εκδόθηκε ή συντελέστηκε μετά την 31η Μαρτίου 2017, ενώπιον της Αρχής Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών (Α.Ε.Π.Π.).

- Για το διάστημα από την 31η Μαρτίου 2017 και εφεξής και μέχρι την εκ νέου τροποποίηση των Προτύπων Τευχών διακηρύξεων από την Αρχή, οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν να προβούν στις αναγκαίες προσαρμογές του άρθρου 4.3, σύμφωνα με τη ρήτρα ευελιξίας του άρθρου 7.4 της διακήρυξης, ώστε να συνάδει με το περιεχόμενο των διατάξεων του Βιβλίου IV του ν. 4412/2016, π.χ. ως προς τη δικαιοδοσία και την καθ' ύλην αρμοδιότητα των δικαστηρίων, ως προς τις διαφορές που διέπονται από τις διατάξεις του Βιβλίου IV, ως προς την κατάργηση του ν. 3886/2010, κλπ, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στις παρ. 7, 8 και 11 του άρθρου 379 και της περ. 27 της παρ. 1 του άρθρου 377 του ν. 4412/2016.
- **Για τις συμβάσεις του Παραρτήματος Β, ισχύουν τα εξής:**
- Σε περίπτωση ένστασης κατά πράξης της αναθέτουσας αρχής, η προθεσμία άσκησής της είναι πέντε (5) ημέρες από την κοινοποίηση της προσβαλλόμενης πράξης στον ενδιαφερόμενο οικονομικό φορέα. Για την άσκηση ένστασης κατά της διακήρυξης, η ένσταση υποβάλλεται μέχρι πέντε (5) ημέρες πριν από την καταληκτική ημερομηνία υποβολής προσφορών του άρθρου 18 της πρότυπης διακήρυξης.
- Η ένσταση υποβάλλεται ενώπιον της αναθέτουσας αρχής, η οποία αποφασίζει, ύστερα από γνώμη της Επιτροπής Διαγωνισμού για τις ενστάσεις της πρώτης περίπτωσης και ύστερα από γνώμη του Τεχνικού Συμβουλίου για τις ενστάσεις της δεύτερης περίπτωσης (όροι Διακήρυξης), εντός προθεσμίας δέκα (10) ημερών, μετά την άπρακτη πάροδο της οποίας τεκμαίρεται η απόρριψη της ένστασης.
- Για το παραδεκτό της άσκησης ένστασης, απαιτείται, με την κατάθεση της ένστασης, η καταβολή παραβόλου υπέρ του Δημοσίου, σύμφωνα με το άρθρο 127 του ν. 4412/2016. Σημειωτέον ότι, ειδικά για τις συμβάσεις άνω των 60.000 Ευρώ (χωρίς ΦΠΑ), το, κατά το άρθρο 127 του ν. 4412/2016, ύψος του παραβόλου υπέρ του Δημοσίου δεν υπερβαίνει τα εξακόσια (600) Ευρώ, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 376 παρ. 12 τελευταίο εδάφιο του ν. 4412/2016, όπως ισχύει. Το παράβολο αυτό αποτελεί δημόσιο έσοδο και επιστρέφεται με πράξη της αναθέτουσας αρχής, αν η ένσταση γίνει δεκτή από το αποφασίζον διοικητικό όργανο.
- Διαφορές που αναφύονται από πράξεις ή παραλείψεις, οι οποίες εκδίδονται ή συντελούνται **μετά την 31.3.2017**, διέπονται από τις διατάξεις του Βιβλίου IV του ν. 4412/2016 (άρθρα 345 έως 374). Το ανωτέρω σημαίνει ότι, ακόμα και στην περίπτωση που η διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης έχει εκκινήσει πριν από την έναρξη εφαρμογής των διατάξεων του Βιβλίου IV του ν. 4412/2016 (πριν την 31η Μαρτίου 2017) και εφόσον η εκτιμώμενη αξία της σύμβασης είναι ανώτερη των 60.000 Ευρώ (χωρίς ΦΠΑ), ο ενδιαφερόμενος θα ασκήσει προδικαστική προσφυγή κατά της σχετικής πράξης ή παράλειψης της αναθέτουσας αρχής, η οποία εκδόθηκε ή συντελέστηκε μετά την 31η Μαρτίου 2017, ενώπιον της Α.Ε.Π.Π. (με την επέλευση του ανασταλτικού αποτελέσματος του άρθρου 364 του ν. 4412/2016 και τα ειδικότερα προβλεπόμενα στις διατάξεις του Βιβλίου IV του νόμου αυτού).
- Για το διάστημα από την 31η Μαρτίου 2017 και εφεξής και μέχρι την εκ νέου τροποποίηση των

Προτύπων Τευχών διακηρύξεων από την Αρχή, οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν να προβούν στις αναγκαίες προσαρμογές του άρθρου 4.3, σύμφωνα με τη ρήτρα ευελιξίας του άρθρου 7.4 της διακήρυξης, ώστε να συνάδει με το περιεχόμενο των διατάξεων του Βιβλίου IV του ν. 4412/2016, για τις δημόσιες συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία ανώτερη των 60.000 Ευρώ (χωρίς ΦΠΑ), π.χ. ως προς τη δικαιοδοσία και την καθ' ύλην αρμοδιότητα των δικαστηρίων, ως προς τις διαφορές που διέπονται από τις διατάξεις του Βιβλίου IV, κλπ, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στις παρ. 7 και 8 του άρθρου 379 του ν. 4412/2016.

Άρθρο 5

Έγγραφα της σύμβασης κατά το στάδιο της εκτέλεσης – Συμφωνητικό– Σειρά ισχύος

- Ως «συμφωνητικό», νοείται η γραπτή συμφωνία μεταξύ της αναθέτουσας αρχής ή της Κ.Α.Α και του αναδόχου, αναπόσπαστο τμήμα της οποίας αποτελούν όλα τα σχετικά έγγραφα της σύμβασης της περιπτ. (14) της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 4412/2016, η προσφορά του αναδόχου, καθώς και οι πάσης φύσεως τροποποιήσεις της συμφωνίας αυτής (άρθρο 2 παρ. 1 περ. 42 του ν. 4412/2016).
- Σχετικά με την υπογραφή της σύμβασης, ισχύουν τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 5 του άρθρου 105 και στο 135 του ν. 4412/2016. Στην περίπτωση που η διακήρυξη αφορά συμβάσεις έργων του Βιβλίου II του ν. 4412/2016, τυγχάνουν εφαρμογής το άρθρο 316 και το άρθρο 1 παρ. 4 του ν. 4412/2016. Σύμφωνα με το τελευταίο: *«Οι διατάξεις των άρθρων 134 έως 181 εφαρμόζονται στην εκτέλεση συμβάσεων έργων των περιπτώσεων α' και β' της παραγράφου 2, συμπληρωματικά προς τις διατάξεις του Κεφαλαίου I του Μέρους Β' του Βιβλίου I (άρθρα 129 έως 133) και του Μέρους Β' του Βιβλίου II (άρθρα 335 έως 338)».*

Άρθρο 6:

Γλώσσα διαδικασίας

- **6.1.** Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 3 του άρθρου 53 (άρθρο 281 για τις συμβάσεις του Βιβλίου II) του ν. 4412/2016, τα έγγραφα της σύμβασης συντάσσονται υποχρεωτικά στην ελληνική γλώσσα και προαιρετικά και σε άλλες γλώσσες, συνολικά ή μερικά. Σε περίπτωση ασυμφωνίας μεταξύ των τμημάτων των εγγράφων της σύμβασης που έχουν συνταχθεί σε περισσότερες γλώσσες, επικρατεί η ελληνική έκδοση. Τυχόν ενστάσεις ή προδικαστικές προσφυγές υποβάλλονται στην ελληνική γλώσσα.
- **6.2.** Οι προσφορές και τα περιλαμβανόμενα σε αυτές στοιχεία, καθώς και τα αποδεικτικά έγγραφα συντάσσονται στην ελληνική γλώσσα ή συνοδεύονται από επίσημη μετάφρασή τους στην ελληνική γλώσσα. Στα αλλοδαπά δημόσια έγγραφα και δικαιολογητικά εφαρμόζεται η Συνθήκη της Χάγης της 5.10.1961, που κυρώθηκε με το ν. 1497/1984 (Α' 188).
- Επιπλέον, σύμφωνα με τα ειδικώς οριζόμενα στο άρθρο 80 παρ. 10 του ν. 4412/2016, τα έγγραφα της σύμβασης του άρθρου 53, μπορεί να ορίζεται ότι ενημερωτικά και τεχνικά φυλλάδια και άλλα έντυπα -εταιρικά ή μη- με ειδικό τεχνικό περιεχόμενο μπορούν να υποβάλλονται σε άλλη γλώσσα, χωρίς να συνοδεύονται από μετάφραση στην ελληνική. Τα ίδια ακριβώς προβλέπονται και στο

άρθρο 92 παρ. 4 του ν. 4412/2016.

- Ειδικότερα, όλα τα δημόσια έγγραφα που αφορούν αλλοδαπούς οικονομικούς φορείς και που θα κατατεθούν από τους προσφέροντες στην παρούσα διαδικασία, θα είναι νόμιμα επικυρωμένα, είτε από το αρμόδιο Προξενείο της χώρας του προσφέροντος, είτε με την επίθεση της σφραγίδας "Apostile" σύμφωνα με την συνθήκη της Χάγης της 5.10.1961 (που κυρώθηκε με το ν. 1497/84), ώστε να πιστοποιείται η γνησιότητά τους.
- Σύμφωνα με το άρθρο 2 του ν. 3712/2008 (Α' 225), η μετάφραση των εν λόγω εγγράφων μπορεί να γίνει, είτε από τη μεταφραστική υπηρεσία του ΥΠ.ΕΞ, είτε από το αρμόδιο προξενείο, είτε από δικηγόρο, κατά την έννοια των άρθρων 454 του Κ.Πολ.Δ. και 36 του ν. 4194/2013 (Κώδικας περί Δικηγόρων), είτε από ορκωτό μεταφραστή της χώρας προέλευσης, αν υφίσταται στη χώρα αυτή τέτοια υπηρεσία.

Άρθρο 7:

Εφαρμοστέα νομοθεσία

- Στο άρθρο 7.1, αναφέρονται, ενδεικτικά, οι διατάξεις των νόμων και κανονιστικών πράξεων που εφαρμόζονται για τη δημοπράτηση του έργου, την εκτέλεση της σύμβασης και την κατασκευή του:
- Ο ν. 3669/2008 έχει καταργηθεί με το ν. 4412/2016 (άρθρο 377 παρ. 1 περ. 31), πλην των άρθρων 80 έως 110, τα οποία παραμένουν σε ισχύ μέχρι την έκδοση του προεδρικού διατάγματος του άρθρου 83, των παραγράφων 4 και 5 του άρθρου 20 και της παραγράφου 1 α του άρθρου 176. Ειδικά η υποχρέωση δημοσίευσης περίληψης της διακήρυξης σε δύο ημερήσιες εφημερίδες, που προβλέπεται στο άρθρο 15 του ως άνω νόμου, καταργείται με την επιφύλαξη της παρ. 10 του άρθρου 379. Ειδικά η υποχρέωση δημοσίευσης περίληψης της διακήρυξης στον περιφερειακό και τοπικό τύπο, που προβλέπεται στο ίδιο άρθρο, καταργείται με την επιφύλαξη της παρ. 12 του άρθρου 379.
- Ειδικότερα σημειώνεται ότι, μόνο όταν πρόκειται για συγχρηματοδοτούμενο έργο από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφαρμόζεται ο **ν. 4314/2014 (Α' 265)**: *"Α) Για τη διαχείριση, τον έλεγχο και την εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2014-2020, Β) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/17 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 2012 (ΕΕ L 156/16.6.2012) στο ελληνικό δίκαιο, τροποποίηση του ν. 3419/2005 (Α' 297) και άλλες διατάξεις"* και του ν. 3614/2007 (Α' 267) *«Διαχείριση, έλεγχος και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2007 -2013»*, και ο ν. 3614/2007 (Α' 267) *«Διαχείριση, έλεγχος και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2007 -2013"*. **[συμπληρώνεται κατά περίπτωση]**.
- Προκειμένου για συμβάσεις του Παραρτήματος Α, **μέχρι τις 31/3/2017**, παρατείνεται η ισχύς του **ν. 3886/2010 (Α' 173)** : *«Δικαστική προστασία κατά τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 89/665/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Ιουνίου 1989 (L 395) και την Οδηγία 92/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 25ης Φεβρουαρίου 1992 (L 76), όπως τροποποιήθηκαν με την Οδηγία 2007/66/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2007 (L335)»*. Ειδικότερα, μέχρι την έναρξη ισχύος των άρθρων 345 - 374 του ν. 4412/2016, παραμένει σε ισχύ ο ν. 3886/2010. Κατά συνέπεια, η σχετική αναφορά στο ν.

3886/2010, συμπληρώνεται μόνο εφόσον η συγκεκριμένη διακήρυξη αφορά σε δημόσια σύμβαση έργου ή σύμβαση έργου του Παραρτήματος Α. Για τις συμβάσεις του Παραρτήματος Β εκτιμώμενης αξίας άνω των 60.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ, μεταβατικά ισχύουν οι διατάξεις των άρθρων 98 παρ. 1 περ. (στ) και 127 του ν. 4412/2016, σύμφωνα με το άρθρο 376 παρ. 12 αυτού.

- Επίσης, εφαρμόζεται το άρθρο 26 του ν. 4024/2011 (Α 226) «*Συγκρότηση συλλογικών οργάνων της διοίκησης και ορισμός των μελών τους με κλήρωση*», μόνο εφόσον επιλεγεί η διενέργεια κλήρωσης για τη συγκρότηση συλλογικών οργάνων. **[συμπληρώνεται κατά περίπτωση]**.
- Σύμφωνα με τα άρθρα 379 παρ. 12 και 377 παρ. 1 περ. 35 του ν. 4412/2016, ο ν. 3548/2007 (Α' 68): «*Καταχώριση δημοσιεύσεων των φορέων του Δημοσίου στο νομαρχιακό και τοπικό Τύπο και άλλες διατάξεις*», **καταργείται την 1η Ιανουαρίου 2021** (τα ανωτέρω αναφέρονται επίσης στο άρθρο 377 παρ. 1 περ. (31) του ν. 4412/2016).
- Περαιτέρω υπενθυμίζεται ότι εφαρμόζονται, μεταξύ άλλων, οι διατάξεις του π.δ 80/2016 «*Ανάληψη υποχρεώσεων από τους διατάκτες*» (Α' 145). Επισημαίνεται ότι από 1-1-2017 τίθεται σε ισχύ το ανωτέρω προεδρικό διάταγμα, το οποίο με το άρθρο 13 καταργεί το π.δ 113/2010 (Α 194).
- **7.2. Ο ν. 3310/2005:** «*Μέτρα για τη διασφάλιση της διαφάνειας και την αποτροπή καταστρατηγήσεων κατά τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων*» (Α' 30), όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 3414/2005 (Α' 279), για τη διασταύρωση των στοιχείων του αναδόχου με τα στοιχεία του Ε.Σ.Ρ., **το π.δ. 82/1996** (Α 66) «*Ονομαστικοποίηση των μετοχών Ελληνικών Ανωνύμων Εταιρειών που μετέχουν στις διαδικασίες ανάληψης έργων ή προμηθειών του Δημοσίου ή των νομικών προσώπων του ευρύτερου δημόσιου τομέα*», η κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επικρατείας υπ' αριθμ. 20977/2007 (Β' 1673) σχετικά με τα «*Δικαιολογητικά για την τήρηση των μητρώων του Ν.3310/2005, όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 3414/2005, καθώς και η απόφαση του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών υπ' αριθμ.1108437/2565/ΔΟΣ/2005 (Β' 1590) «Καθορισμός χωρών στις οποίες λειτουργούν εξωχώριες εταιρίες*», τίθεται στη διακήρυξη μόνο όταν εκ του συμβατικού ποσού (1.000.000 ΕΥΡΩ χωρίς ΦΠΑ), προκύπτει εφαρμογή των διατάξεων για τον έλεγχο του ΕΣΡ. **[συμπληρώνεται κατά περίπτωση στις συμβάσεις του Παραρτήματος Β]**.
- **7.4.** Επίσης εφαρμόζονται, οι σε εκτέλεση των ανωτέρω διατάξεων εκδοθείσες κανονιστικές πράξεις, καθώς και λοιπές διατάξεις που αναφέρονται ρητά ή απορρέουν από τα οριζόμενα στα συμβατικά τεύχη της πρότυπης διακήρυξης, καθώς και το σύνολο των διατάξεων του ασφαλιστικού, εργατικού, περιβαλλοντικού και φορολογικού δικαίου και γενικότερα κάθε διάταξη (Νόμος, Π.Δ, Υ.Α) και ερμηνευτική Εγκύκλιος που διέπει την ανάθεση και εκτέλεση του έργου της σύμβασης, έστω και αν δεν αναφέρονται ρητά . **Προσθήκες και εν γένει προσαρμογές άρθρων της διακήρυξης** - πέραν των όσων ήδη προβλέπονται ρητά στο κείμενο και τις υποσημειώσεις των προτύπων τευχών διακήρυξης - μπορούν να προστίθενται και να περιλαμβάνονται, μόνο εφόσον είναι **απόλυτα συμβατές** με την ισχύουσα κάθε φορά νομοθεσία.
- Αξίζει να σημειωθεί ότι εξακολουθούν να ισχύουν και οι κανονιστικές πράξεις σε εκτέλεση διατάξεων του ν. 3669/2008 που καταργήθηκαν, δυνάμει του άρθρου 377 παρ. 1 περ. (31) του ν. 4412/2016, εφόσον, δεν έρχονται σε αντίθεση με αυτόν (βλ. Αιτιολογική έκθεση άρθρου 376 του ν. 4412/2016).

- Τέλος, σημειώνεται ότι Νόμοι, Προεδρικά Διατάγματα και Υπουργικές Αποφάσεις που εκδίδονται μετά την έναρξη της διαδικασίας σύναψης της σύμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 61 για τις συμβάσεις του Παραρτήματος Α ή το άρθρο 120 για τις συμβάσεις του Παραρτήματος Β, δεν αποτελούν μέρος του εφαρμοστέου θεσμικού πλαισίου της.

Άρθρο 8:

Χρηματοδότηση του Έργου, Φόροι, Δασμοί, κ.λ.π.- Πληρωμή Αναδόχου

- Όταν πρόκειται για συγχρηματοδοτούμενο από την Ε.Ε. έργο, τούτο να αναγράφεται στη Διακήρυξη και ειδικότερα να αναγράφεται ο τίτλος της Πράξης και του Επιχειρησιακού Προγράμματος, στο πλαίσιο του οποίου είναι ενταγμένο το δημοπρατούμενο έργο, καθώς και τα ποσοστά συγχρηματοδότησης της δαπάνης του έργου από εθνικούς και ενωσιακούς πόρους (με αναφορά στο Διαρθρωτικό Ταμείο) .
- Το έργο υπόκειται στις κρατήσεις που προβλέπονται για τα έργα αυτά, οι οποίες προσαρμόζονται ανάλογα με το φορέα εκτέλεσης του έργου, περιλαμβανομένης της κράτησης ύψους 0,06% επι του συνολικού συμβατικού τιμήματος υπέρ των λειτουργικών αναγκών της Ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ 3 του ν. 4013/2011 (Α 204), όπως ισχύει.
- Επίσης σημειώνεται ότι, η σχετική συμπλήρωση του άρθρου 8, θα πρέπει να ακολουθεί τη διακριτή ορολογία Συλλογικές Αποφάσεις (ΣΑ) έργων ή ΚΑΕ, ανάλογα την πηγή χρηματοδότησης (Π.Δ.Ε ή Τακτικός προϋπολογισμός). Για το ζήτημα της ανάληψης δαπανών δημοσίων επενδύσεων, βλ. και άρθρο 5 του π.δ 80/2016 (Α' 145).

Άρθρο 9:

Συμπλήρωση – αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών

Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να καλέσει τους οικονομικούς φορείς να συμπληρώσουν ή να διευκρινίσουν τα πιστοποιητικά που έχουν παραληφθεί, σύμφωνα με το άρθρο 102 και 103 του ν. 4412/2016. Αν η διακήρυξη αφορά συμβάσεις έργων του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016, τα θέματα αυτά ρυθμίζονται στο άρθρο 310 και στο άρθρο 103, δυνάμει του άρθρου 315 του ν. 4412/2016.

Άρθρο 10:

Απόφαση ανάληψης υποχρέωσης - Έγκριση δέσμευσης πίστωσης

- Στο κείμενο του άρθρου 10 των προτύπων τευχών, χρήζει ιδιαίτερης προσοχής και η φράση εντός παρενθέσεως (“συμπληρώνεται και ο αριθμός της απόφασης έγκρισης της πολυετούς ανάληψης σε περίπτωση που η δαπάνη εκτείνεται σε περισσότερα του ενός οικονομικά έτη, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 4 του π.δ 80/2016”).
- Στην **παρ. 4 του άρθρου 4** του π.δ 80/2016 “Ανάληψη υποχρεώσεων από τους διατάκτες” (Α' 145), προβλέπεται ότι :*“Οι διακηρύξεις, οι αποφάσεις ανάθεσης και οι συμβάσεις που συνάπτονται για λογαριασμό των φορέων Γενικής Κυβέρνησης αναφέρουν απαραίτητα τον αριθμό και τη χρονολογία της απόφασης ανάληψης υποχρέωσης, τον αριθμό καταχώρισής της στα λογιστικά βιβλία του οικείου φορέα, καθώς και τον αριθμό της απόφασης έγκρισης της πολυετούς ανάληψης*

σε περίπτωση που η δαπάνη εκτείνεται σε περισσότερα του ενός οικονομικά έτη”.

- Επίσης, σύμφωνα με το **άρθρο 12 παρ. 2 γ)** του ανωτέρω π.δ : “Διακηρύξεις, όπου απαιτείται, και αποφάσεις ανάθεσης που εκδίδονται και συμβάσεις που συνάπτονται από φορείς της Γενικής Κυβέρνησης είναι άκυρες, εφόσον δεν έχει προηγηθεί αυτών η έκδοση της απόφασης ανάληψης υποχρέωσης του άρθρου 2, παρ. 2 του παρόντος.”.

Άρθρο 11:

Τίτλος, προϋπολογισμός, τόπος, περιγραφή και ουσιώδη χαρακτηριστικά του έργου

- Στο άρθρο **11.1.** (“Προϋπολογισμός Δημοπράτησης του έργου”), αναφέρεται ο συνολικός προϋπολογισμός της σύμβασης αναλυόμενος σε επιμέρους δαπάνες (πρβλ άρθρο 6 παρ. 7 του ν. 4412/2016).
- Γενικά, με το κονδύλιο των απρόβλεπτων δαπανών που περιλαμβάνονται στην αρχική σύμβαση, καλύπτονται ιδίως δαπάνες που προκύπτουν από εφαρμογή νέων κανονισμών ή κανόνων που καθιερώθηκαν ως υποχρεωτικοί, μετά την ανάθεση του έργου, καθώς και από προφανείς παραλείψεις ή σφάλματα της προμέτρησης της μελέτης ή από απαιτήσεις της κατασκευής οι οποίες καθίστανται απαραίτητες για την αρτιότητα και λειτουργικότητα του έργου, παρά την πλήρη εφαρμογή των σχετικών προδιαγραφών κατά την κατάρτιση των μελετών του έργου και υπό την προϋπόθεση να μην τροποποιείται το «βασικό σχέδιο» του έργου. Ειδικότερα, για συμβάσεις του Παραρτήματος Α, συμπληρώνεται ποσοστό 9%, ενώ για συμβάσεις του Παραρτήματος Β, συμπληρώνεται ποσοστό 15%.
- Περαιτέρω, για την ορθή συμπλήρωση του πεδίου “Απρόβλεπτα”, σημειώνεται ότι το ποσό των απρόβλεπτων δαπανών, επαναυπολογίζεται κατά την υπογραφή της σύμβασης, ανάλογα με την προσφερθείσα έκπτωση, ώστε να διατηρείται η ανωτέρω ποσοστιαία αναλογία επί της δαπάνης εργασιών με Γ.Ε& Ο.Ε, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 156 του ν. 4412/2016.
- Επίσης, στον προϋπολογισμό δημοπράτησης του έργου: α) υπολογίζονται τιμές αναθεώρησης, σύμφωνα με το άρθρο 153 παρ. 3 του ν. 4412/2016 και β) περιλαμβάνεται και η ρήτρα πρόσθετης καταβολής (πριμ), σύμφωνα με το άρθρο 149 του ν. 4412/2016 (εφόσον προβλέπεται).
- Για την ορθή συμπλήρωση του **άρθρου 11.3** (“Περιγραφή και ουσιώδη χαρακτηριστικά του έργου”), υπενθυμίζεται ότι θα πρέπει να αναφερθεί η κατηγορία ή οι κατηγορίες του έργου, όπως προσδιορίζονται στην εθνική έννομη τάξη, με βάση το άρθρο 100 του ν. 3669/2008 (οδοποιίας, οικοδομικών, υδραυλικών, ηλεκτρομηχανολογικών, λιμενικών και βιομηχανικών και ενεργειακών).
- Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι, το φυσικό και οικονομικό αντικείμενο των δημοπρατούμενων έργων, δεν πρέπει να μεταβάλλεται ουσιωδώς κατά τη διάρκεια εκτέλεσης της σύμβασης, κατά τα οριζόμενα στην παρ. 4 του άρθρου 132 του ν. 4412/2016. Σύμφωνα δε με την ανωτέρω διάταξη, μία τροποποίηση θεωρείται ουσιώδης, όταν πληροί μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) η τροποποίηση εισάγει όρους οι οποίοι, εάν είχαν αποτελέσει μέρος της αρχικής διαδικασίας σύναψης σύμβασης, θα είχαν επιτρέψει τη συμμετοχή διαφορετικών υποψηφίων από αυτούς που επιλέχθηκαν αρχικώς ή στην αποδοχή άλλης προσφοράς από εκείνη που επελέγη αρχικώς ή θα προσέλκυαν και άλλους

συμμετέχοντες στη διαδικασία σύναψης σύμβασης,

β) η τροποποίηση αλλάζει την οικονομική ισορροπία της σύμβασης υπέρ του αναδόχου, κατά τρόπο που δεν προβλεπόταν στην αρχική σύμβαση,

γ) η τροποποίηση επεκτείνει σημαντικά το αντικείμενο της σύμβασης,

δ) όταν νέος ανάδοχος υποκαθιστά εκείνον στον οποίο είχε ανατεθεί αρχικώς η σύμβαση σε περιπτώσεις διαφορετικές από τις προβλεπόμενες στην περίπτωση δ' της παραγράφου 1.

- Δυνατότητα μεταβολής του φυσικού και οικονομικού αντικείμενου υφίσταται, μόνο υπό τις προϋποθέσεις των άρθρων 132 «*Τροποποίηση συμβάσεων κατά τη διάρκειά τους (άρθρο 72 Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)*» και 156 («*Ειδικά θέματα τροποποιήσεων συμβάσεων κατά τη διάρκειά τους. Αυξομειώσεις εργασιών - Νέες εργασίες*») του ν. 4412/2016, ενώ εάν η διακήρυξη αφορά σύμβαση έργου του Βιβλίου ΙΙ, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 337 του ν. 4412/2016.
- Τέλος αναφέρονται οι όροι και οι περιορισμοί για τη χρήση των «επί έλασσον» δαπανών

Άρθρο 12:

Προθεσμία εκτέλεσης του έργου

- Ως προς το θέμα της συμπλήρωσης της συνολικής προθεσμίας εκτέλεσης του έργου, αυτή ορίζεται στη διακήρυξη σε συγκεκριμένες ημέρες από την υπογραφή της σύμβασης. Ωστόσο είναι δυνατόν η έναρξη της προθεσμίας να ορίζεται διαφορετικά, αν λόγου χάρη δεν προβλέπεται η άμεση έναρξη των εργασιών, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 147 παρ. 2 του ν. 4412/2016.
- Όσον αφορά στις αποκλειστικές και ενδεικτικές τμηματικές προθεσμίες του έργου που αναφέρονται στην Ε.Σ.Υ, θα πρέπει να δίδεται ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να μην παραβιασθούν οι τμηματικές προθεσμίες που τυχόν τίθενται, άλλως, θα εφαρμοσθεί η διαδικασία επιβολής ποινικών ρητρών, μόνο εάν στην **Ειδική Συγγραφή Υποχρεώσεων**, ρυθμίζεται ο τρόπος της επιβολής τους (δηλαδή τι ποσοστό επιβάλλεται για κάθε ημέρα καθυστέρησης).

Άρθρο 13:

Διαδικασία σύναψης σύμβασης - Όροι υποβολής προσφορών

- Στο **13.2** αναφέρεται ότι: *“Η οικονομική προσφορά των διαγωνιζομένων, θα συνταχθεί και υποβληθεί σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 95 παρ. 2.(α) του ν. 4412/2016.”*. Περαιτέρω, όταν εφαρμόζεται η περιπτ. (β) της παρ. 2 του άρθρου 95 (ελεύθερη συμπλήρωση ανοικτού τιμολογίου) ή τα άρθρα 125-127 του ν. 4412/2016, γίνονται οι αναγκαίες προσαρμογές στη διακήρυξη (βλ. και οδηγίες συμπλήρωσης άρθρου **4.1.δ**).
- **13.3** *“Κάθε προσφέρων μπορεί να υποβάλει μόνο μία προσφορά”*. Σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 91 παρ. 1 περ. (ε) του ν. 4412/2016, η αναθέτουσα αρχή, απορρίπτει, προσφορά, η οποία υποβάλλεται από έναν προσφέροντα που έχει υποβάλει δύο ή περισσότερες προσφορές, εκτός αν επιτρέπεται η υποβολή εναλλακτικής προσφοράς. Ο περιορισμός αυτός ισχύει, υπό τους όρους της παρ. 4 του άρθρου 73 του ν. 4412/2016 και στην περίπτωση ενώσεων οικονομικών φορέων με κοινά μέλη, καθώς και στην περίπτωση οικονομικών φορέων που συμμετέχουν, είτε αυτοτελώς,

είτε ως μέλη ενώσεων.

- Στο **άρθρο 13 παρ. 4** θα πρέπει να αναγράφεται ότι “δεν επιτρέπεται η υποβολή εναλλακτικών προσφορών”. Οι αναθέτουσες αρχές, όμως, μπορεί να επιτρέπουν την υποβολή εναλλακτικών προσφορών και στην περίπτωση αυτή, το 13.4 προσαρμόζεται αντιστοίχως (πρβλ άρθρο 57 του ν. 4412/2016). Επίσης, στην περίπτωση που στο άρθρο 13.4 της διακήρυξης, η αναθέτουσα αρχή έχει συμπληρώσει ότι γίνονται δεκτές εναλλακτικές προσφορές, η παράγραφος 13.3 απαλείφεται. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι οι εναλλακτικές προσφορές δεν επιτρέπονται, αν δεν υπάρχει σχετική επισήμανση/αναφορά στην οικεία Διακήρυξη.
- Τέλος, εάν η διακήρυξη αφορά σύμβαση έργου συμβάσεις του Βιβλίου II, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 286 του ν. 4412/2016.

Άρθρο 14:

Κριτήριο Ανάθεσης

Συμπληρώνεται ότι κριτήριο για την ανάθεση της σύμβασης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής (χαμηλότερη τιμή).

Άρθρο 15:

Εγγύηση συμμετοχής

- Στο άρθρο **15.1**, αναφέρεται ότι για την συμμετοχή στον διαγωνισμό, απαιτείται η κατάθεση εγγυητικής επιστολής συμμετοχής από τους συμμετέχοντες οικονομικούς φορείς, κατά τους όρους της παρ. 1 α) του άρθρου 72 του ν. 4412/2016. Στο ως άνω άρθρο ορίζεται επίσης ότι : **α)** η εγγύηση συμμετοχής δεν μπορεί να υπερβαίνει το 2% της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης εκτός ΦΠΑ, με ανάλογη στρογγυλοποίηση και **β)** ότι στην περίπτωση της ένωσης οικονομικών φορέων, η εγγύηση συμμετοχής περιλαμβάνει και τον όρο ότι η εγγύηση καλύπτει τις υποχρεώσεις όλων των οικονομικών φορέων που συμμετέχουν στην ένωση.
- Σημειώνεται επίσης ότι όσον αφορά στις συμβάσεις του Βιβλίου II (αναθέτοντες φορείς), για τα ανωτέρω θέματα, εφαρμόζεται το άρθρο 302 (εγγυήσεις) ν. 4412/2016.
- Τα κατ' ελάχιστον στοιχεία (ημερομηνία έκδοσης, εκδότης, η αναθέτουσα αρχή ή ο κύριος του έργου ή ο φορέας κατασκευής προς τον οποίο απευθύνεται, το ποσό εγγύησης κλπ), που πρέπει να περιλαμβάνονται στις εγγυητικές επιστολές, ορίζονται στο άρθρο 72 παρ. 4 του ν. 4412/2016.
- Στο **15.2** γίνεται παραπομπή στα σχετικά υποδείγματα εγγυητικής επιστολής, εφόσον υπάρχουν (οι αναθέτουσες αρχές δύνανται να προβλέπουν υποδείγματα εγγυητικών επιστολών, κατά τα οριζόμενα στην Κατευθυντήρια Οδηγία 12 της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ.). Ειδικά στο **15.2. (γ)**, συμπληρώνεται η αναθέτουσα αρχή ή ο κύριος του έργου ή ο φορέας κατασκευής του υπό δημοπράτηση έργου, στον οποίο απευθύνεται.
- Ως προς την αναφορά στην ημερομηνία λήξης ή το χρόνο ισχύος της εγγύησης συμμετοχής, σύμφωνα με το **15.3** η εγγύηση συμμετοχής πρέπει να ισχύει τουλάχιστον τριάντα (30) ημέρες μετά τη λήξη του χρόνου ισχύος των προσφορών, όπως καθορίσθηκε στο άρθρο 19 της διακήρυξης, άλλως η προσφορά απορρίπτεται. Η αναθέτουσα αρχή, σε κάθε περίπτωση, διατηρεί το δικαίωμα, πριν τη λήξη της προσφοράς, να ζητά από τον προσφέροντα να παρατείνει, πριν τη

λήξη τους, τη διάρκεια ισχύος της προσφοράς και της εγγύησης συμμετοχής.

Άρθρο 16:

Χορήγηση Προκαταβολής – Ρήτρα πρόσθετης καταβολής (Πριμ)

- Στο άρθρο **16.1.** συμπληρώνεται εάν προβλέπεται ή όχι η χορήγηση προκαταβολής. Εφόσον συντρέχει περίπτωση κάλυψης ή περιορισμού των καθυστερήσεων του έργου, κατά το άρθρο 149 του ν. 4412/2016, μνημονεύονται στη διακήρυξη οι απαραίτητες λεπτομέρειες.
- Σύμφωνα με την παράγραφο 10 εδάφιο α του άρθρου 25 του Ν. 3614/2007 (όπως προστέθηκε με την παρ. 3 άρθρου 242 του ν. 4072/2012), στις περιπτώσεις συγχρηματοδοτούμενων δημόσιων έργων, στις διακηρύξεις υποχρεωτικά περιλαμβάνεται δυνατότητα χορήγησης προκαταβολής. Η υποχρέωση αυτή, εξακολουθεί να ισχύει και για τα προγράμματα της περιόδου 2014-2020, δυνάμει της παραγράφου 15 του άρθρου 59 του ν. 4314/2014.
- Εφόσον προβλέπεται προκαταβολή, συμπληρώνονται οι όροι για την εγγυητική επιστολή προκαταβολής. Επισημαίνεται ότι η εγγύηση καλής εκτέλεσης καλύπτει και την παροχή ισόποσης προκαταβολής προς τον ανάδοχο, χωρίς να απαιτείται η κατάθεση εγγύησης προκαταβολής. Στην περίπτωση που με τη διακήρυξη ορίζεται μεγαλύτερο ύψος προκαταβολής (π.χ 15%), αυτή λαμβάνεται με την κατάθεση από τον ανάδοχο εγγύησης προκαταβολής που θα καλύπτει τη διαφορά μεταξύ του ποσού της εγγύησης καλής εκτέλεσης και του ποσού της καταβαλλόμενης προκαταβολής (παρ. 1 δ άρθρου 72/302 του Ν. 4412/2016).
- **16.2.** Οι όροι χορήγησής της προκαταβολής, σύμφωνα με το άρθρο 72 παρ. 1 περ.δ και το άρθρο 150 του ν. 4412/2016 (ύψος, δυνατότητα τμηματικής χορήγησης, απόσβεση, ότι είναι έντοκη από της καταβολής, επιβαρυνόμενη με το ύψος επιτοκίου που καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών), προβλέπονται σε άλλο έγγραφο της σύμβασης π.χ στην Ειδική Συγγραφή Υποχρεώσεων. Αν όχι, ορίζονται στο σημείο αυτό.

Άρθρο 17:

Εγγυήσεις καλής εκτέλεσης και λειτουργίας του έργου

- Γενικά τα ζητήματα των εγγυήσεων καλής εκτέλεσης και λειτουργίας του έργου ρυθμίζονται στις διατάξεις του άρθρου 72 παρ. 1 περ. β, παρ.2, 3, 4 και 6 του ν. 4412/2016.
- **17.1** Επισημαίνεται, ιδιαιτέρως, ότι, για μεν τις δημόσιες συμβάσεις του Βιβλίου Ι του ν. 4412/2016, το ύψος της εγγύησης καλής εκτέλεσης καθορίζεται σε ποσοστό 5% επί της αξίας της σύμβασης χωρίς ΦΠΑ (άρθρο 72 παρ. 1 περ. β' του ν. 4412/2016), για δε τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ το ύψος της εγγύησης καλής εκτέλεσης καθορίζεται σε ποσοστό έως 5% επί της αξίας της σύμβασης χωρίς ΦΠΑ (άρθρο 302 παρ. 1 περ. β' του ν.4412/2016).
- Σε περίπτωση τροποποίησης της σύμβασης κατά το άρθρο 132 του ν. 4412/2016, η οποία συνεπάγεται αύξηση της συμβατικής αξίας, ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να καταθέσει, πριν την τροποποίηση, συμπληρωματική εγγύηση, το ύψος της οποίας ανέρχεται σε ποσοστό 5% επί

του ποσού της αύξησης εκτός ΦΠΑ, για τις δημόσιες συμβάσεις του Βιβλίου Ι του ν. 4412/2016, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 72 παρ. 1 περ. β' τέταρτο εδάφιο του νόμου αυτού (ενώ για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ, σε ποσοστό έως 5% επί του ποσού της αύξησης χωρίς ΦΠΑ, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 302 παρ. 1 περ. β' τέταρτο εδάφιο του ν. 4412/2016).

- Η εγγύηση καλής εκτέλεσης της σύμβασης καλύπτει συνολικά και χωρίς διακρίσεις την εφαρμογή όλων των όρων της σύμβασης και κάθε απαίτηση της αναθέτουσας αρχής ή του κυρίου του έργου έναντι του αναδόχου.
- **17.2** Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να ζητούν από τους προσφέροντες να παράσχουν «εγγύηση καλής λειτουργίας» για την αποκατάσταση των ελαττωμάτων που ανακύπτουν ή των ζημιών που προκαλούνται από δυσλειτουργία των έργων κατά την περίοδο εγγύησης καλής λειτουργίας, εφόσον προβλέπεται στα έγγραφα της σύμβασης. Το ύψος της εγγύησης καλής λειτουργίας συμπληρώνεται σε συγκεκριμένο χρηματικό ποσό. Οι εγγυητικές επιστολές καλής λειτουργίας περιλαμβάνουν κατ' ελάχιστον τα αναφερόμενα στην παράγραφο 15.2 της πρότυπης διακήρυξης και επιπρόσθετα, τον αριθμό και τον τίτλο της σχετικής σύμβασης. Η συγκεκριμένη παράγραφος συμπληρώνεται αναλόγως από την εκάστοτε αναθέτουσα αρχή.

Άρθρο 17Α:

Έκδοση εγγυητικών

Συμπληρώνεται ο εκδότης της εγγυητικής επιστολής, που υποχρεωτικά είναι κάποιος εκ των προβλεπόμενων στο παρόν άρθρο φορέων (πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν νόμιμα στα κράτη-μέλη της Ένωσης ή του Ε.Ο.Χ ή στα κράτη-μέλη της Σ.Δ.Σ - Ε.Τ.Α.Α.-Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε).

Όσον αφορά στην έκδοση εγγυήσεων συμμετοχής από το Ε.Τ.Α.Α.-Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε., σημειώνεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 86 του ν. 4387/2016, συστάθηκε Ν.Π.Ι.Δ. με την επωνυμία Ταμείο Μηχανικών Εργοληπτών Δημοσίων Έργων (Τ.Μ.Ε.Δ.Ε.) με αντικείμενο την Εγγυοδοσία και Πιστοδοσία των ασφαλισμένων στον τομέα Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε. του Ε.Τ.Α.Α., η λειτουργία του οποίου άρχεται την 01.01.2017. Για το χρονικό διάστημα από την 01.01.2017 και εφεξής, στο εν λόγω πεδίο της διακήρυξης θα πρέπει να γίνεται αναφορά στο Τ.Μ.Ε.Δ.Ε., αντί του Ε.Τ.Α.Α. - Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε.

Όσον αφορά στα γραμμάτια σύστασης παρακαταθήκης, σύμφωνα με το άρθρο 72 παρ. 3 δεύτερο και τρίτο εδάφιο του ν. 4412/2016 (άρθρο 302 παρ. 3 δεύτερο και τρίτο εδάφιο του ν. 4412/2016 για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ), οι εγγυήσεις συμμετοχής δύνανται να παρέχονται και με γραμμάτια του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων με παρακατάθεση σε αυτό του αντίστοιχου χρηματικού ποσού, οι δε αναθέτουσες αρχές οφείλουν να αποδέχονται τα σχετικά γραμμάτια. Τα γραμμάτια σύστασης χρηματικής παρακαταθήκης του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων για την παροχή εγγυήσεων συμμετοχής συστήνονται σύμφωνα με την ειδική νομοθεσία που διέπει αυτό και ειδικότερα βάσει του άρθρου 4 του π.δ της 30 Δεκεμβρίου 1926/3 Ιανουαρίου 1927 (*“Περί συστάσεως και αποδόσεως παρακαταθηκών και καταθέσεων παρά τω Ταμείω Παρακαταθηκών και Δανείων”*), το δε Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων είναι αυτό που φέρει την ευθύνη για την έκδοσή τους.

Άρθρο 18:**Ημερομηνία λήξης της προθεσμίας υποβολής των προσφορών**

- Σύμφωνα με το άρθρο 98 παρ. 1 α) (“Αποσφράγιση και αξιολόγηση προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής στις δημόσιες συμβάσεις έργων”), στην ανοικτή διαδικασία η καταληκτική ημερομηνία υποβολής προσφορών, όπως ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης, είναι σε κάθε περίπτωση ημέρα Τρίτη ή Πέμπτη και ώρα 10:00 π.μ. Την ίδια ημέρα και μετά το πέρας της ως άνω ώρας, διενεργείται η αποσφράγιση των προσφορών.
- Ως προς το ζήτημα της ημερομηνίας λήξης της προθεσμίας υποβολής των προσφορών, σημειώνονται, ανάλογα με την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, τα εξής :
- **Για συμβάσεις του Παραρτήματος Α**, η ελάχιστη προθεσμία παραλαβής των προσφορών στις ανοικτές διαδικασίες (άρθρο 27/264 ν. 4412/2016), ανέρχεται σε 35 ημέρες από την ημερομηνία αποστολής της Προκήρυξης σύμβασης στην Υπηρεσία Εκδόσεων της Ένωσης.
- Σε περίπτωση που επείγουσα κατάσταση, δεόντως τεκμηριωμένη από την αναθέτουσα αρχή, καθιστά αδύνατη την τήρηση της ελάχιστης προθεσμίας της προηγούμενης παραγράφου, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να ορίζουν ελάχιστη προθεσμία που δεν είναι μικρότερη των 15 ημερών από την ημερομηνία αποστολής της Προκήρυξης της σύμβασης.
- Σε περίπτωση που σύμφωνα με το άρθρο 3 της διακήρυξης δεν προσφέρεται ελεύθερη, πλήρης, άμεση και δωρεάν ηλεκτρονική πρόσβαση στα έγγραφα της σύμβασης, η ανωτέρω προθεσμία των 35 ημερών παρατείνεται κατά πέντε ημέρες, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 1 του άρθρου 67/297 του ν. 4412/2016.
- Αν, για λόγους ανωτέρας βίας, δεν διενεργηθεί η αποσφράγιση κατά την ορισθείσα ημέρα ή αν μέχρι τη μέρα αυτή δεν έχει υποβληθεί καμία προσφορά, η αποσφράγιση και η καταληκτική ημερομηνία αντίστοιχα, μετατίθενται σε οποιαδήποτε άλλη ημέρα, με απόφαση της αναθέτουσας αρχής. Η απόφαση αυτή κοινοποιείται εγγράφως, πέντε (5) τουλάχιστον εργάσιμες ημέρες πριν τη νέα ημερομηνία, σε όσους οικονομικούς φορείς έλαβαν τα έγγραφα της σύμβασης, και αναρτάται, **κατά περίπτωση, στην Ε.Ε.Ε, στο Κ.Η.Μ.ΔΗ.Σ και στην ιστοσελίδα της αναθέτουσας αρχής, εφόσον διαθέτει**. Εάν και στη νέα αυτή ημερομηνία, δεν καταστεί δυνατή η αποσφράγιση των προσφορών ή δεν υποβληθούν προσφορές, μπορεί να ορισθεί και νέα ημερομηνία, εφαρμοζομένων κατά τα λοιπά των ως άνω διατάξεων.
- Σε περίπτωση που και στη νέα αυτή ημερομηνία δεν καταστεί δυνατή η αποσφράγιση των προσφορών ή δεν υποβληθούν προσφορές, διεξάγεται νέα διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης για το εν λόγω έργο, με την εκ νέου τήρηση όλων των προβλεπόμενων διατυπώσεων δημοσιότητας (επαναληπτικός διαγωνισμός).
- **Για συμβάσεις του Παραρτήματος Β**, η ελάχιστη προθεσμία παραλαβής των προσφορών στις ανοικτές διαδικασίες ανέρχεται σε 22 ημέρες από την ημερομηνία δημοσίευσης της Προκήρυξης της σύμβασης στο ΚΗΜΔΗΣ (άρθρο 121/331 του ν. 4412/2016).
- Αν, για λόγους ανωτέρας βίας, δεν διενεργηθεί η αποσφράγιση κατά την ορισθείσα ημέρα ή αν μέχρι τη μέρα αυτή δεν έχει υποβληθεί καμία προσφορά, η αποσφράγιση και η καταληκτική ημερομηνία αντίστοιχα μετατίθενται σε οποιαδήποτε άλλη ημέρα, με απόφαση της αναθέτουσας αρχής. Η απόφαση αυτή κοινοποιείται εγγράφως, πέντε (5) τουλάχιστον εργάσιμες ημέρες πριν τη

νέα ημερομηνία, σε όσους οικονομικούς φορείς έλαβαν τα έγγραφα της σύμβασης και αναρτάται **στο Κ.Η.Μ.ΔΗ.Σ και στην ιστοσελίδα της αναθέτουσας αρχής, εφόσον διαθέτει.**

- Αν και στη νέα αυτή ημερομηνία δεν καταστεί δυνατή η αποσφράγιση των προσφορών ή δεν υποβληθούν προσφορές, μπορεί να ορισθεί και νέα ημερομηνία και εφαρμόζονται κατά τα λοιπά, όσα προαναφέρθηκαν και στην περίπτωση Α] για συμβάσεις του Παραρτήματος Α.

Άρθρο 19:

Χρόνος ισχύος προσφορών

- Καταρχάς, ο χρόνος ισχύος των προσφορών ορίζεται από την αναθέτουσα αρχή κατ' εκτίμηση των ιδιαιτεροτήτων της διαδικασίας.
- Σύμφωνα με το άρθρο 97 παρ. 3 του ν. 4412/2016 και τα άρθρα 35 και 36 του ν. 4129/2013, θα πρέπει να τίθεται ο χρόνος ισχύος των προσφορών ανάλογα με τον προβλεπόμενο προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Επίσης, είναι δυνατή η παράταση ισχύος της προσφοράς, πριν την λήξη αυτής (άρθρο 97 παρ. 2 του ν. 4412/2016).
- Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 97 παρ. 3 του ν. 4412/2016, στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, οι προσφορές ισχύουν και δεσμεύουν τους οικονομικούς φορείς για χρονικό διάστημα που ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης και ανέρχεται κατ' ελάχιστον σε έξι (6) μήνες, μέσα στο οποίο πρέπει να συναφθεί η σύμβαση.
- Όταν στο διαγωνισμό υποβάλλονται και τεχνικές προσφορές, ο χρόνος ισχύος των προσφορών ανέρχεται κατ' ελάχιστον σε δέκα (10) μήνες. Ειδικότερα, στους διαγωνισμούς που υπόκεινται στον προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ο ως άνω χρόνος ισχύος των προσφορών προσαυξάνεται κατά τρεις (3) επιπλέον μήνες αντίστοιχα.

Άρθρο 20:

Δημοσιότητα - Δαπάνες δημοσίευσης

- Η τήρηση των απαιτούμενων από το νόμο διατυπώσεων δημοσιότητας αποτελεί ουσιώδη τύπο της διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης, με συνέπεια η μη τήρηση ή η πλημμελής τήρηση της εν λόγω υποχρέωσης να συνιστά ουσιώδη πλημμέλεια και ενδεχομένως να επιφέρει ακυρότητα της σχετικής διαδικασίας. Για τις διατυπώσεις δημοσιότητας που περιλαμβάνονται στο **άρθρο 20**, έχουν ληφθεί υπόψη τα άρθρα 63, 64, 65 και 66 του ν. 4412/2016 ως προς τις δημόσιες συμβάσεις έργων του Βιβλίου Ι του νόμου αυτού. Για τη δημοσιότητα που αφορά σε συμβάσεις έργων του Βιβλίου ΙΙ, εφαρμόζονται τα άρθρα 293, 294, 295 και 296 του ν. 4412/2016.
- Ο όρος “δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της (Ευρωπαϊκής) Ένωσης” εφαρμόζεται μόνο στις ~~δημόσιες συμβάσεις και στις~~ συμβάσεις του Παραρτήματος Α, ήτοι για δημόσιες συμβάσεις εκτιμώμενης αξίας ίσης ή ανώτερης των 5.225.000 € (προ ΦΠΑ) . Στο πεδίο αυτό συμπληρώνεται η ημερομηνία κατά την οποία η προκήρυξη σύμβασης απεστάλη προς δημοσίευση στην Υπηρεσία Εκδόσεων της Ε.Ε., κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 63 του ν. 4412/2016 (άρθρο 293 για τις

συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ). Η σύνταξη και οι λεπτομέρειες δημοσίευσης της προκήρυξης καθορίζονται στο άρθρο 65 του ν. 4412/2016 (άρθρο 295 για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ).

- **Η Γνωστοποίηση για τη συναφθείσα σύμβαση** περιλαμβάνεται μόνο στις συμβάσεις Παραρτήματος Α. Στην περίπτωση αυτή, οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν το αργότερο εντός τριάντα (30) ημερών από τη σύναψη σύμβασης να αποστέλλουν γνωστοποίηση συναφθείσας σύμβασης, με τα αποτελέσματα της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 64 του ν. 4412/2016 (άρθρο 294 για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ).
- Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 3 του άρθρου 38 (πρβλ άρθρο 260), στα άρθρα 66/296 του ν. 4412/2016 και στην ΚΥΑ Π1/2380/2012 (Β 3400), το πλήρες κείμενο της διακήρυξης (για συμβάσεις του Παραρτήματος Α και του Παραρτήματος Β) δημοσιεύεται στο Κ.Η.Μ.ΔΗ.Σ. Από την έκδοση της Κοινής Υπουργικής Απόφασης της παρ. 6 του άρθρου 38, θα δημοσιεύεται στο Κ.Η.Μ.ΔΗ.Σ και η Προκήρυξη της σύμβασης.
- Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 38 παρ. 6 του ν. 4412/2016 :*"Με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και με Κοινή Απόφαση του Υπουργού Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού στις περιπτώσεις της παρ. 5, ρυθμίζονται ειδικότερα θέματα που αφορούν στη λειτουργία και διαχείριση του Κ.Η.Μ.ΔΗ.Σ, το δικτυακό τόπο τήρησής του, τη δομή, το περιεχόμενο και την πρόσβαση σε αυτό, και τα επίπεδα διαβάθμισης, τη διαδικασία έκδοσης κωδικών ηλεκτρονικής καταχώρισης, τα κατά περίπτωση καταχωριζόμενα στοιχεία, το χρόνο καταχώρισης αυτών, τα κατά περίπτωση υπόχρεα πρόσωπα για την καταχώριση και τα αρμόδια όργανα για τον έλεγχο της προσήκουσας τήρησής του, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα. Με όμοια Απόφαση μπορούν να καθορίζονται ειδικότερα ζητήματα που αφορούν στον καθορισμό του τρόπου, του χρόνου και των επιμέρους διαδικασιών καταχώρισης των στοιχείων των εκκρεμών, κατά την έναρξη ισχύος του άρθρου 11 του ν. 4013/2011 (Α' 204), και του παρόντος άρθρου, δημοσίων συμβάσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος νόμου"*.
- Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 376 του ν. 4412/2016, μέχρι την έκδοση της ανωτέρω Απόφασης, εξακολουθεί να ισχύει η δημοσίευση των Προκηρύξεων στο Τεύχος Δημοσίων Συμβάσεων στην ΕτΚ (Βλ. και άρθρο 377 παρ. 1 περ (37) ν. 4412/2016) .
- Σύμφωνα με τις περ. (31) και (35) παρ. 1 και την παρ. 3 άρθρου 377 καθώς και τις παρ. 10 και 12 του άρθρου 379 του ν. 4412/2016, εξακολουθεί η υποχρέωση δημοσίευσης Προκήρυξης, σύμφωνα με τις παρ. 7 και 8 του άρθρου 15 του ν. 3669/2008 **μέχρι την 31/12/2017** σε δύο ημερήσιες εφημερίδες και στον περιφερειακό και τοπικό τύπο **μέχρι 31/12/2020**. Για το ζήτημα αυτό υπάρχει σχετική αναφορά και την Ενότητα Δ) της Εγκυκλίου με αριθ. Ε. 16/2007 της Γ.Γ.Δ.Ε του Υ.Π.Ε.ΧΩ.ΔΕ).
- Επισημαίνεται ότι οι Προκηρύξεις σύμβασης του Παραρτήματος Β (αρ 122 ν. 4412/2016), προβλέπουν τη χρήση του Τυποποιημένου Εντύπου Υπεύθυνης Δήλωσης της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ (Τ.Ε.Υ.Δ), κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 332 του ν. 4412/2016.
- Για τις διακηρύξεις που αφορούν σύμβαση έργου του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016, τυγχάνουν εφαρμογής τα άρθρα 293, 294, 295 και 296 του ν. 4412/2016.
- Σύμφωνα με την παρ. 10 του άρθρου 15 του ν. 3669/2008, το οποίο παραμένει σε ισχύ σύμφωνα

με την περ. 31 παρ. 1 άρθρου 377 και παρ. 10 άρθρου 379 του ν. 4412/2016, τα έξοδα των εκ του νόμου απαραίτητων δημοσιεύσεων της διακήρυξης της δημοπρασίας στην οποία αναδείχθηκε ανάδοχος, βαρύνουν τον ίδιο και εισπράττονται με τον πρώτο λογαριασμό πληρωμής του έργου. Τα έξοδα δημοσιεύσεων των τυχόν προηγούμενων διαγωνισμών για την ανάθεση του ίδιου έργου, καθώς και τα έξοδα των μη απαραίτητων εκ του νόμου δημοσιεύσεων βαρύνουν την αναθέτουσα αρχή και καταβάλλονται από τις πιστώσεις του έργου.

- Σύμφωνα και την παράγραφο 3 του άρθρου 4 του **Ν. 3548/2007** (“Καταχώριση δημοσιεύσεων Δημοσίου τομέα στο νομαρχιακό και τοπικό Τύπο και άλλες διατάξεις”, Α 68), όπως προστέθηκε με το άρθρο 46 του Ν. 3801/2009 (Α 143), οι δαπάνες δημοσίευσης της διακήρυξης, τα κηρύκεια και τα λοιπά έξοδα της δημοπρασίας, αρχικής και επαναληπτικής, θα καταβάλλονται σε κάθε περίπτωση από τον εργολάβο ή τον προμηθευτή που ανακηρύχθηκε ανάδοχος με τη διαδικασία, με την προσκόμιση των νόμιμων παραστατικών. Οι εκκρεμείς κατά τη δημοσίευση του παρόντος διακηρύξεις δημοπρασιών συνεχίζουν και ολοκληρώνονται με το προγενέστερο νομικό καθεστώς."

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Η σύμβαση ανατίθεται βάσει του κριτηρίου του άρθρου 14 του πρότυπου τεύχους Διακήρυξης, σε προσφέροντα, ο οποίος δεν αποκλείεται από τη συμμετοχή, βάσει της παρ. Α του άρθρου 22 της Διακήρυξης και πληροί τα κριτήρια επιλογής των παρ. Β, Γ, Δ και Ε του άρθρου 22 αυτής.

Άρθρο 21:

Δικαιούμενοι συμμετοχής στο διαγωνισμό

- **21.1.** Κατ' αντιστοιχία με τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του έργου, σύμφωνα με το άρθρο 11 της πρότυπης διακήρυξης, αναφέρεται η κατηγορία ή οι κατηγορίες στις οποίες εμπίπτει το έργο, σύμφωνα με το άρθρο 100 του ν. 3669/2008 και τους ειδικότερους όρους του άρθρου 76 του ν. 4412/2016. Αν η διακήρυξη αφορά συμβάσεις έργων του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016 τυγχάνουν εφαρμογής τα άρθρα 304 και 308 του ν. 4412/2016.⁸
- **21.2** Οικονομικός φορέας συμμετέχει, είτε μεμονωμένα, είτε ως μέλος ένωσης (πρβλ περ. ε παρ. 1 άρθρου 91 ν. 4412/2016).
- **21.3** Οι ενώσεις οικονομικών φορέων συμμετέχουν υπό τους όρους των παρ. 2, 3 και 4 του άρθρου 19 και των παρ. 1 (ε) και 3 (β) του άρθρου 76 του ν. 4412/2016. Ειδικότερα, στις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων, μπορούν να συμμετέχουν ενώσεις οικονομικών φορέων, συμπεριλαμβανομένων των προσωρινών συμπράξεων. Οι αναθέτουσες αρχές, δεν απαιτούν από τις εν λόγω ενώσεις να περιβληθούν συγκεκριμένη νομική μορφή για την υποβολή προσφοράς ή την αίτηση συμμετοχής. Εντούτοις, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να απαιτήσουν από τις ενώσεις οικονομικών φορέων να περιβληθούν συγκεκριμένη νομική μορφή, εφόσον τους ανατεθεί η

⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 304 παρ. 1 του ν. 4412/2016 :“Οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να θεσπίζουν αντικειμενικούς κανόνες και κριτήρια αποκλεισμού και επιλογής των προσφερόντων ή των υποψηφίων. Οι εν λόγω κανόνες και κριτήρια αναφέρονται στα έγγραφα της σύμβασης.”.

σύμβαση, στο μέτρο που η περιβολή αυτής της νομικής μορφής είναι αναγκαία για την ικανοποιητική εκτέλεση της σύμβασης. Ειδικά, στην περίπτωση δημοσίων συμβάσεων έργου, η νομική μορφή της αναδόχου - ένωσης, πρέπει να είναι τέτοια ώστε να εξασφαλίζεται η ύπαρξη ενός και μοναδικού αριθμού φορολογικού μητρώου για την ένωση (π.χ. κοινοπραξία συσταθείσα δια συμβολαιογραφικού εγγράφου).

- Επίσης, σημειώνεται ότι σύμφωνα με την παρ. 1 (ε) του άρθρου 76 του ν. 4412/2016, σε περίπτωση συμμετοχής ένωσης οικονομικών φορέων, τα μέλη αυτής, πρέπει να είναι εγγεγραμμένα στην κατηγορία του έργου που δημοπρατείται ή, αν το έργο περιλαμβάνει εργασίες περισσότερων κατηγοριών, τουλάχιστον σε μία από τις κατηγορίες του έργου που δημοπρατείται.
- Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με το άρθρο 19 παρ. 2 ν. 4412/2016, όπου κρίνεται αναγκαίο, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να διευκρινίζουν στα έγγραφα της σύμβασης, τον τρόπο με τον οποίο οι ενώσεις οικονομικών φορέων θα πρέπει να πληρούν τις απαιτήσεις οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας ή τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας (κατά τα άρθρα 75, 76 και 77 του ν. 4412/2016), εφόσον αυτό δικαιολογείται από αντικειμενικούς λόγους και είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας. Επίσης όροι που αφορούν την εκτέλεση της σύμβασης από ενώσεις οικονομικών φορέων, διαφορετικοί από εκείνους που επιβάλλονται σε μεμονωμένους συμμετέχοντες, πρέπει επίσης να δικαιολογούνται από αντικειμενικούς λόγους και να είναι σύμφωνοι με την αρχή της αναλογικότητας.
- Τέλος επισημαίνεται επίσης ότι, εάν η διακήρυξη αφορά σύμβαση έργου του Βιβλίου ΙΙ, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 254 του ν. 4412/2016.

Άρθρο 22:

Κριτήρια ποιοτικής επιλογής

Τα κριτήρια επιλογής (άρθρο 75 ν. 4412/2016) είναι μεν προαιρετικά, θα πρέπει όμως να σχεδιάζονται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην περιορίζεται δυσανάλογα η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων οικονομικών φορέων στους διαγωνισμούς δημοσίων έργων. Κατά το στάδιο του προσδιορισμού των κριτηρίων καταλληλότητας των υποψηφίων, είναι αναγκαίο να τηρούνται από τις αναθέτουσες αρχές, οι θεμελιώδεις ενωσιακές αρχές, ιδίως η αρχή της ίσης μεταχείρισης των συμμετεχόντων, της αποφυγής των διακρίσεων, της διαφάνειας και της ανάπτυξης του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Η ανωτέρω σειρά γενικών αρχών, διατρέχει το δίκαιο των δημοσίων συμβάσεων, οι οποίες αποτελούν νομολογιακές κατασκευές και βασίζονται στις γενικές διατάξεις της ΣΛΕΕ και στους βασικούς σκοπούς που επιδιώκει η Ένωση. Τέλος σημειώνεται ότι η επιλογή του υποψηφίου πρέπει να γίνεται πάντα με αντικειμενικά κριτήρια, με τήρηση των διαδικαστικών κανόνων και των θεμελιωδών απαιτήσεων που έχουν καθοριστεί από την αναθέτουσα αρχή εξ αρχής.

22.Α. Λόγοι αποκλεισμού

- Οι λόγοι αποκλεισμού των προσφερόντων ρυθμίζονται στην παρ. 1 του άρθρου 73 του ν. 4412/2016. Αν η διακήρυξη αφορά συμβάσεις έργων του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 305 του ν. 4412/2016.

- Κάθε προσφέρων αποκλείεται από τη συμμετοχή σε διαδικασία σύναψης σύμβασης, εφόσον συντρέχει στο πρόσωπό του (εάν πρόκειται για μεμονωμένο φυσικό ή νομικό πρόσωπο) ή σε ένα από τα μέλη του (εάν πρόκειται περί ένωσης οικονομικών φορέων), ένας από τους λόγους των περιπτώσεων που προβλέπονται στο άρθρο 73 του ν. 4412/2016 .
- Στο **22.Α.1.** αναφέρονται οι **υποχρωτικοί λόγοι αποκλεισμού**, όταν υπάρχει εις βάρος του προσφέροντα τελεσίδικη καταδικαστική απόφαση για έναν από τους ακόλουθους λόγους: α) συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, β) δωροδοκία, γ) απάτη, δ) τρομοκρατικά εγκλήματα ή εγκλήματα συνδεόμενα με τρομοκρατικές δραστηριότητες, ε) νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και στ) παιδική εργασία και άλλες μορφές εμπορίας ανθρώπων.
- Επισημαίνεται ότι στο Μέρος ΙΙΙ του Ε.Ε.Ε.Σ (Λόγοι Αποκλεισμού), αντί του όρου “δωροδοκία”, αναγράφεται ο όρος “διαφθορά”, καθώς δεν έχει διορθωθεί με αντίστοιχο διορθωτικό ο Κανονισμός 2016/7, όπως η Οδηγία 2014/24/Ε.Ε (L 135/24.5.2016).
- Ο οικονομικός φορέας αποκλείεται επίσης, όταν το πρόσωπο εις βάρος του οποίου εκδόθηκε τελεσίδικη καταδικαστική απόφαση είναι μέλος του διοικητικού, διευθυντικού ή εποπτικού οργάνου του εν λόγω οικονομικού φορέα ή έχει εξουσία εκπροσώπησης, λήψης αποφάσεων ή ελέγχου σε αυτό.
- Στις περιπτώσεις εταιρειών περιορισμένης ευθύνης (Ε.Π.Ε.), προσωπικών εταιρειών (Ο.Ε. και Ε.Ε.) και Ιδιωτικών Κεφαλαιουχικών Εταιρειών (Ι.Κ.Ε), η τελεσίδικη απόφαση σε σχέση με τους προαναφερόμενους λόγους, θα πρέπει να αφορά κατ’ ελάχιστον τους διαχειριστές, ενώ στις περιπτώσεις των ανωνύμων εταιρειών (Α.Ε.), θα πρέπει να αφορά κατ’ ελάχιστον τον Διευθύνοντα Σύμβουλο, καθώς και όλα τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου.
- **22.Α.2** Ο προσφέρων αποκλείεται από τη συμμετοχή σε διαδικασία σύναψης σύμβασης, όταν έχει αθετήσει τις υποχρεώσεις του, όσον αφορά στην **καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης** (κύριας και επικουρικής) και αυτό έχει διαπιστωθεί από δικαστική ή διοικητική απόφαση με τελεσίδικη και δεσμευτική ισχύ, σύμφωνα με διατάξεις της χώρας όπου είναι εγκατεστημένος ή την εθνική νομοθεσία ή/και η Αναθέτουσα Αρχή, μπορεί να αποδείξει με τα κατάλληλα μέσα ότι, ο προσφέρων έχει αθετήσει τις προαναφερόμενες υποχρεώσεις του.
- Εντούτοις, κατά τα ρητώς οριζόμενα στο άρθρο 73 παρ. 2 τελευταίο εδάφιο του ν. 4412/2016, **δεν αποκλείεται** ο προσφέρων (ήτοι, ο συγκεκριμένος λόγος αποκλεισμού παύει να υφίσταται), όταν έχει εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του, είτε καταβάλλοντας τους φόρους ή τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης που οφείλει, συμπεριλαμβανομένων, κατά περίπτωση, των δεδουλευμένων τόκων ή των προστίμων, είτε υπαγόμενος σε δεσμευτικό διακανονισμό για την καταβολή τους.

- **22.Α.3**

(Περιπτώσεις παρέκκλισης από υποχρωτικό λόγο αποκλεισμού)

Η αναθέτουσα αρχή έχει τη δυνατότητα να προβλέψει στο κείμενο της διακήρυξης παρέκκλιση από τους υποχρεωτικούς λόγους αποκλεισμού του 22.Α. 1 και 22.Α.2

- σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπου επιτακτικοί λόγοι δημοσίου συμφέροντος, όπως δημόσιας υγείας ή προστασίας του περιβάλλοντος, καθιστούν αναγκαία την ανάθεση της σύμβασης.
- Επισημαίνεται στο σημείο αυτό ότι, η ανωτέρω παρέκκλιση, αποτελεί δυνατότητα της

αναθέτουσας αρχής, όπως ρητά προβλέπεται στο άρθρο 73 παρ. 3.α) του ν. 4412/2016. Σε περίπτωση που δεν ενεργοποιείται η σχετική δυνατότητα, διαγράφεται η συγκεκριμένη παράγραφος .

- **β)** όταν ο αποκλεισμός είναι σαφώς δυσανάλογος, ιδίως όταν μόνο μικρά ποσά των φόρων ή των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης δεν έχουν καταβληθεί ή όταν ο προσφέρων ενημερώθηκε σχετικά με το ακριβές ποσό που οφείλεται, λόγω αθέτησης των υποχρεώσεων του όσον αφορά στην καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, σε χρόνο κατά τον οποίο δεν είχε τη δυνατότητα να λάβει μέτρα, σύμφωνα με την παρ. 3.β) του άρθρου 73 του ν. 4412/2016, πριν από την εκπνοή της προθεσμίας υποβολής προσφοράς του άρθρου 18 της πρότυπης διακήρυξης. Ομοίως, με τα ανωτέρω αναφερόμενα, εάν δεν ενεργοποιηθεί η σχετική δυνατότητα, διαγράφεται η συγκεκριμένη παράγραφος .
- Στην **22.Α.4.** αναφέρονται οι καταστάσεις που *είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε αποκλεισμό* από τη συμμετοχή στη διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης (διαγωνισμό), σε περίπτωση που ο προσφέρων τελεί σε οποιαδήποτε από τις ρητά προβλεπόμενες καταστάσεις. Διευκρινίζεται λοιπόν ότι, η συνδρομή των περιπτώσεων/καταστάσεων της εν λόγω παραγράφου, αποτελούν **δυνητικούς λόγους αποκλεισμού**, σύμφωνα με το άρθρο 73 παρ. 4 του ν. 4412/2016. Κατά συνέπεια, η αναθέτουσα αρχή δύναται να επιλέξει έναν, περισσότερους, όλους ή ενδεχομένως και κανέναν από τους λόγους αποκλεισμού της παρ. 22.Α.4, συνεκτιμώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της υπό ανάθεση σύμβασης (εκτιμώμενη αξία αυτής, ειδικές περιστάσεις κλπ), με σχετική πρόβλεψη στο οικείο σημείο της Διακήρυξης.
- Γενικότερα, ως προς το ζήτημα των λόγων αποκλεισμού, σημειώνεται ότι: **α)** σε περίπτωση επιλογής οποιουδήποτε δυνητικού λόγου αποκλεισμού της παρ. 22.Α.4 και πρόβλεψής του στην διακήρυξη, η αναθέτουσα αρχή αποκλείει υποχρεωτικά τον οικονομικό φορέα, στο πρόσωπο του οποίου συντρέχει ο συγκεκριμένος λόγος αποκλεισμού, και **β)** η επιλογή της αναθέτουσας αρχής για τους λόγους αποκλεισμού της παρ. 22.Α.4, διαμορφώνει αντιστοίχως τα μέσα απόδειξης του άρθρου 23 της πρότυπης διακήρυξης.
- Σε σχέση με τον λόγο αποκλεισμού που αναφέρεται στην **περίπτωση α) του άρθρου 22.4.** ήτοι την αθέτηση των υποχρεώσεων που προβλέπονται στο άρθρο 18 παρ. 2 του ν. 4412/2016, υπενθυμίζεται ότι στη διάταξη αυτή προβλέπεται ότι: *«Κατά την εκτέλεση των δημόσιων συμβάσεων, οι οικονομικοί φορείς τηρούν τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από τις διατάξεις της περιβαλλοντικής, κοινωνικοασφαλιστικής και εργατικής νομοθεσίας, που έχουν θεσπισθεί με το δίκαιο της Ένωσης, το εθνικό δίκαιο, συλλογικές συμβάσεις ή διεθνείς διατάξεις περιβαλλοντικού, κοινωνικού και εργατικού δικαίου, οι οποίες απαριθμούνται στο Παράρτημα Χ του Προσαρτήματος Α΄. Η τήρηση των εν λόγω υποχρεώσεων ελέγχεται και βεβαιώνεται από τα όργανα που επιβλέπουν την εκτέλεση των δημοσίων συμβάσεων και τις αρμόδιες δημόσιες αρχές και υπηρεσίες που ενεργούν εντός των ορίων της ευθύνης και της αρμοδιότητάς τους».*
- **22.Α.4 (β).** Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να μην αποκλείει έναν οικονομικό φορέα, ο οποίος βρίσκεται σε μια εκ των αναφερομένων στην περίπτωση β) του άρθρου 22.Α.4 καταστάσεων (πτώχευση, υπαγωγή σε διαδικασία εξυγίανσης ή σε διαδικασία πτωχευτικού συμβιβασμού κλπ), υπό την προϋπόθεση όμως ότι η αναθέτουσα αρχή έχει αποδείξει ότι ο εν λόγω φορέας είναι σε θέση να εκτελέσει τη σύμβαση, λαμβάνοντας υπόψη τις ισχύουσες διατάξεις και τα μέτρα για τη

συνέχιση της επιχειρηματικής του λειτουργίας (βλ. άρθρο 73 παρ. 5 ν. 4412/2016). Στην περίπτωση αυτή, είναι επιβεβλημένη η σχετική δήλωση του προσφέροντος οικονομικού φορέα στο ΕΕΕΣ ή στο Τ.Ε.Υ.Δ αντίστοιχα.⁹

- Σημειώνεται στο σημείο αυτό ότι, στο Κεφάλαιο Γ του ΕΕΕΣ (Λόγοι που σχετίζονται με Αφερρεγγυότητα, Σύγκρουση Συμφερόντων ή Επαγγελματικό Παράπτωμα), οι συγκεκριμένες καταστάσεις που άπτονται **της οικονομικής βιωσιμότητας** του φορέα, αναφέρονται με παρόμοια ορολογία, ως εξής: α) έχει κηρύξει χρεοκοπία, ή β) υπόκειται σε διαδικασία αφερρεγγυότητας ή παύσης δραστηριοτήτων, ή γ) έχει υπαχθεί σε πτωχευτικό συμβιβασμό, ή δ) βρίσκεται σε οποιαδήποτε ανάλογη κατάσταση προκύπτουσα από παρόμοια διαδικασία προβλεπόμενη σε εθνικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις, ή ε) τελεί υπό αναγκαστική διαχείριση από εκκαθαριστή ή από το δικαστήριο ή στ) έχουν ανασταλεί οι δραστηριότητές του.
- Είναι επίσης σημαντικό να τονισθεί ότι, οι αναθέτουσες αρχές θα πρέπει να βασίζονται σε **πρόσφατη πληροφόρηση**, ιδίως σε ότι αφορά τους λόγους αποκλεισμού, δεδομένου ότι σημαντικές αλλαγές μπορούν να επέλθουν με αρκετά ταχύ ρυθμό, για παράδειγμα σε περίπτωση οικονομικών δυσκολιών, οι οποίες καθιστούν ακατάλληλο τον οικονομικό φορέα ή αντίστροφα, επειδή αποπληρώθηκε εν τω μεταξύ εκκρεμές χρέος, που αφορούσε εισφορές κοινωνικής ασφάλισης (βλ. Αιτιολογική σκέψη (85)της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ).
- Στο πλαίσιο του 22.Α.4. περιγράφονται και άλλοι δυνητικοί λόγοι αποκλεισμού, όπως για παράδειγμα η σύναψη συμφωνίας με άλλους οικονομικούς φορείς, με στόχο τη στρέβλωση του ανταγωνισμού, η σοβαρή ή επαναλαμβανόμενη πλημμέλεια κατά την εκτέλεση ουσιώδους απαίτησης, στο πλαίσιο προηγούμενης δημόσιας σύμβασης, η διάπραξη σοβαρού επαγγελματικού παραπτώματος, που θέτει εν αμφιβόλω την ακεραιότητά του κλπ.
- **22.Α.5.** Αποκλείεται από τη συμμετοχή στη διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης (διαγωνισμό), οικονομικός φορέας εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής της παρ. 4 του άρθρου 8 του ν. 3310/2005 (ονομαστικοποίηση μετοχών - εθνικός λόγος αποκλεισμού). Η αναφορά στην παράγραφο 4, τίθεται εφόσον η εκτιμώμενη αξία της υπό ανάθεση σύμβασης υπερβαίνει το 1.000.000 € χωρίς Φ.Π.Α. Σημειώνεται επίσης ότι ο ανωτέρω εθνικός λόγος αποκλεισμού, συμπληρώνεται στο Μέρος III Δ (Άλλοι Λόγοι Αποκλεισμού που ενδέχεται να προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία του κράτους μέλους της α.α ή του α.φ) του ΕΕΕΣ (για συμβάσεις του Παρατήματος Α) και στο Μέρος III Δ του Τ.Ε.Υ.Δ (για συμβάσεις του Παρατήματος Β).
- **22.Α.6.** Η αναθέτουσα αρχή αποκλείει οικονομικό φορέα σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, όταν αποδεικνύεται ότι αυτός βρίσκεται λόγω πράξεων ή παραλείψεων αυτού, είτε πριν, είτε κατά τη διαδικασία, σε μία από τις περιπτώσεις των προηγούμενων παραγράφων.
- **22.Α.7.** Σύμφωνα με την παράγραφο 7 του άρθρου 73 του ν. 4412/2016, οικονομικός φορέας που εμπίπτει σε μια από τις καταστάσεις που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 4, μπορεί να προσκομίζει στοιχεία, προκειμένου να αποδείξει ότι τα μέτρα που έλαβε επαρκούν για να

⁹ Η σχετική διατύπωση στο Τ.Ε.Υ.Δ (Μέρος III Λόγοι αποκλεισμού) είναι η εξής: “Διευκρινίστε τους λόγους για τους οποίους ωστόσο ο οικονομικός φορέας, θα δύναται να εκτελέσει τη σύμβαση, λαμβανόμενης υπόψη της εφαρμοστέας εθνικής νομοθεσίας και των μέτρων σχετικά με τη συνέχιση της επιχειρηματικής του λειτουργίας υπό αυτές αυτές τις περιστάσεις”.

αποδείξουν την αξιοπιστία του, παρότι συντρέχει ο σχετικός λόγος αποκλεισμού. Εάν τα στοιχεία κριθούν επαρκή, ο εν λόγω οικονομικός φορέας δεν αποκλείεται εν τέλει από τη διαδικασία σύναψης σύμβασης.

- Τα μέτρα που λαμβάνονται από τους οικονομικούς φορείς αξιολογούνται σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα και τις ιδιαίτερες περιστάσεις του ποινικού αδικήματος ή του παραπτώματος. Αν τα μέτρα κριθούν **ανεπαρκή**, γνωστοποιείται στον οικονομικό φορέα το σκεπτικό της απόφασης αυτής. Οικονομικός φορέας που έχει αποκλειστεί, με τελεσίδικη απόφαση, από τη συμμετοχή σε διαδικασίες σύναψης σύμβασης ή ανάθεσης παραχώρησης, δεν μπορεί να κάνει χρήση της ανωτέρω δυνατότητας κατά την περίοδο του αποκλεισμού, που ορίζεται στην εν λόγω απόφαση στο κράτος - μέλος στο οποίο ισχύει η απόφαση.
- Τέλος, αν η διακήρυξη αφορά συμβάσεις έργων του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 306 του νόμου αυτού.

Κριτήρια επιλογής (22.Β – 22.Δ)

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, κατά το στάδιο του προσδιορισμού των κριτηρίων επιλογής των υποψηφίων, είναι αναγκαίο να τηρούνται από τις αναθέτουσες αρχές, οι θεμελιώδεις αρχές του ενωσιακού δικαίου, ιδίως η αρχή της ίσης μεταχείρισης των συμμετεχόντων, της αποφυγής των διακρίσεων, της διαφάνειας και της ανάπτυξης ελεύθερου ανταγωνισμού. Η δε νομολογία του Δ.Ε.Ε έχει υπογραμμίσει τις σχέσεις μεταξύ της αρχής της διαφάνειας και της αρχής της ίσης μεταχείρισης, την πρακτική αποτελεσματικότητα της οποίας επιδιώκει να εξασφαλίσει, κατοχυρώνοντας τη δημιουργία συνθηκών ανταγωνισμού χωρίς στρεβλώσεις.

Σύμφωνα μάλιστα με τη ρητή και πανηγυρική διάταξη του άρθρου 75 παρ. 1 του ν. 4412/2016, όλα τα κριτήρια επιλογής θα πρέπει να σχετίζονται και να είναι ανάλογα με το αντικείμενο της σύμβασης. Πιο αναλυτικά και σύμφωνα με την ίδια διάταξη, τα κριτήρια επιλογής μπορεί να αφορούν: **α)** την καταλληλότητα για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας, **β)** την οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια και **γ)** την τεχνική και επαγγελματική ικανότητα.

Τέλος, εάν η διακήρυξη αφορά σύμβαση έργου του Βιβλίου ΙΙ, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 308 του ν. 4412/2016.

22.Β. Καταλληλότητα για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας

- Όσον αφορά στην καταλληλότητα για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας, σύμφωνα με το άρθρο 75 παρ. 2 του ν. 4412/2016, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να απαιτούν από τους οικονομικούς φορείς να είναι εγγεγραμμένοι σε ένα από τα επαγγελματικά ή εμπορικά μητρώα που τηρούνται στο κράτος – μέλος εγκατάστασής τους, όπως περιγράφεται στο Παράρτημα ΧΙ του Προσαρτήματος Α' του ν. 4412/2016 ή να ικανοποιούν οποιαδήποτε άλλη απαίτηση που ορίζεται στο Παράρτημα αυτό. Για την περίπτωση αυτή, τίθεται, στο εν λόγω σημείο της διακήρυξης, ότι *“οι προσφέροντες απαιτείται να είναι εγγεγραμμένοι στο σχετικό επαγγελματικό μητρώο που τηρείται στο κράτος εγκατάστασής τους”*.
- Ειδικά οι προσφέροντες που είναι εγκατεστημένοι στην Ελλάδα, απαιτείται να είναι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων (Μ.Ε.ΕΠ.) και στα Νομαρχιακά Μητρώα στην κατηγορία/-ιες έργου του άρθρου 21 της πρότυπης διακήρυξης. Για την καταλληλότητα των οικονομικών φορέων που εγγράφονται στο Μ.Ε.ΕΠ. ή στα νομαρχιακά μητρώα κατά περίπτωση, πρβλ και άρθρο

76 ν. 4412/2016.

- Οι προσφέροντες που είναι εγκατεστημένοι σε κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απαιτείται να είναι εγγεγραμμένοι στα Μητρώα του παραρτήματος ΧΙ του Προσαρτήματος Α του ν. 4412/2016.

22.Γ. Οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια

- **α)** Στο σημείο αυτό, συμπληρώνονται οι απαιτήσεις οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας, που θα πρέπει να σχετίζονται και να είναι ανάλογες με το αντικείμενο της σύμβασης (βλ. άρθρο 75 παρ. 1 του ν. 4412/2016). Επισημαίνεται η υποχρέωση εφαρμογής του άρθρου 20 παρ. 4 ν. 3669/2008 (ανεκτέλεστο) για τις εργοληπτικές επιχειρήσεις που είναι εγγεγραμμένες στο Μ.Ε.ΕΠ.
- Για τη συμπλήρωση των απαιτήσεων μπορεί να λαμβάνονται υπόψη οι απαιτήσεις οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας που ορίζονται στο άρθρο 100 του ν. 3669/2008, ανά κατηγορία και τάξη Μ.Ε.ΕΠ. αντίστοιχη με την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης (καταθέσεις σε τράπεζα, πάγια στοιχεία για τις τάξεις, ίδια κεφάλαια, δείκτες βιωσιμότητας, κλπ). Περαιτέρω τεχνικές λεπτομέρειες θα δοθούν με σχετική εγκύκλιο που θα εκδοθεί από το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών / Γενική Γραμματεία Υποδομών.
- **β)** Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να προσθέτουν επιπλέον όρους, πέραν αυτών που αναφέρονται στην προηγούμενη σημείωση α), ώστε να διασφαλίζουν ότι οι οικονομικοί φορείς διαθέτουν την αναγκαία οικονομική και χρηματοδοτική ικανότητα για την εκτέλεση της σύμβασης (άρθρο 75 παρ. 3 ν. 4412/2016), υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 53 παρ. 7 περ. (β) του αυτού νόμου. Σύμφωνα με την τελευταία διάταξη: *“7. Ειδικά για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, πέραν των ανωτέρω, κατά τη σύνταξη των εγγράφων της σύμβασης, ισχύουν και τα ακόλουθα: [...] β) Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, που εκδίδεται μετά από αίτημα της αναθέτουσας αρχής και ύστερα από γνώμη του Τμήματος Κατασκευών του Συμβουλίου Δημόσιων Έργων της Γενικής Γραμματείας Υποδομών, μπορεί να προστίθενται στη διακήρυξη επιπλέον όροι, που αφορούν την τεχνική και οικονομική ικανότητα όταν τούτο ενδείκνυται από το είδος ή την πολυπλοκότητα του προς ανάθεση έργου”.*

22.Δ. Τεχνική και επαγγελματική ικανότητα

- **α)** Στο σημείο αυτό, συμπληρώνονται οι απαιτήσεις τεχνικής ικανότητας, που θα πρέπει να σχετίζονται και να είναι ανάλογες με το αντικείμενο της σύμβασης (βλ. άρθρο 75 παρ. 1 ν. 4412/2016).
- Για τη συμπλήρωση των απαιτήσεων μπορεί να λαμβάνονται υπόψη οι απαιτήσεις τεχνικής ικανότητας που ορίζονται στο άρθρο 100 του ν. 3669/2008, ανά κατηγορία και τάξη Μ.Ε.ΕΠ. αντίστοιχη με την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης (στελέχωση, τεχνικός εξοπλισμός, εμπειρία κλπ κλπ). Περαιτέρω τεχνικές λεπτομέρειες θα δοθούν με σχετική εγκύκλιο που θα εκδοθεί από το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών / Γενική Γραμματεία Υποδομών.
- **β)** Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να προσθέτουν επιπλέον όρους, πέραν αυτών που

αναφέρονται στην προηγούμενη υποσημείωση, ώστε να διασφαλίζουν ότι οι οικονομικοί φορείς διαθέτουν τους αναγκαίους ανθρώπινους και τεχνικούς πόρους και την εμπειρία για να εκτελέσουν τη σύμβαση σε κατάλληλο επίπεδο ποιότητας (άρθρο 75 παρ. 4 ν. 4412/2016), υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 53 παρ. 7 περ. (β) του αυτού νόμου. Επισημαίνεται ότι όλες οι απαιτήσεις πρέπει να σχετίζονται και να είναι ανάλογες με το αντικείμενο της σύμβασης (άρθρο 75 παρ. 1 ν. 4412/2016).

- Στην περίπτωση **συμβάσεων ειδικών έργων**, μπορεί να ορίζονται πρόσθετες απαιτήσεις, κατόπιν αιτήματος της αναθέτουσας αρχής, με απόφαση του Υπουργού Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, ύστερα από γνώμη του Τμήματος Κατασκευών του Συμβουλίου Δημοσίων Έργων της Γενικής Γραμματείας Υποδομών (άρθρο 76 παρ. 2 ν. 4412/2016).

22.Ε. Πρότυπα διασφάλισης ποιότητας και πρότυπα περιβαλλοντικής διαχείρισης

- Η παράγραφος **22.Ε** τίθεται κατά διακριτική ευχέρεια της αναθέτουσας αρχής και συμπληρώνεται, σύμφωνα με το άρθρο 82 του ν. 4412/2016.
- Επισημαίνεται ότι, όλες οι απαιτήσεις πρέπει να σχετίζονται και να είναι ανάλογες με το αντικείμενο της σύμβασης, κατά την επιταγή του άρθρου 75 παρ. 1 ν. 4412/2016.

22.ΣΤ. Στήριξη στις ικανότητες άλλων φορέων (Δάνεια εμπειρία)

- Το ζήτημα της δάνειας εμπειρίας ρυθμίζεται στο άρθρο 78 του ν. 4412/2016. Αν η διακήρυξη αφορά σύμβαση έργου του Βιβλίου ΙΙ, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 307 ν. 4412/2016.
- Όσον αφορά τα κριτήρια της οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας και τα κριτήρια σχετικά με την τεχνική και επαγγελματική ικανότητα, ένας οικονομικός φορέας μπορεί, να στηρίζεται στις ικανότητες άλλων φορέων, ασχέτως της νομικής φύσης των δεσμών του με αυτούς. Επίσης, δύναται να στηρίζεται και στον υπερβολάβο.
- Όσον αφορά τα κριτήρια που σχετίζονται με τους τίτλους σπουδών και τα επαγγελματικά προσόντα που ορίζονται στην περίπτωση του Μέρους ΙΙ του Παραρτήματος ΧΙΙ του Προσαρτήματος Α του ν. 4412/2016 ή με την σχετική επαγγελματική εμπειρία, οι οικονομικοί φορείς, μπορούν να βασίζονται στις ικανότητες άλλων φορέων, μόνο εάν οι τελευταίοι θα εκτελέσουν τις εργασίες ή τις υπηρεσίες για τις οποίες απαιτούνται οι συγκεκριμένες ικανότητες.
- Όταν ο οικονομικός φορέας στηρίζεται στις ικανότητες άλλων φορέων όσον αφορά τα κριτήρια που σχετίζονται με την οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια, ο οικονομικός φορέας και αυτοί οι φορείς είναι από κοινού υπεύθυνοι για την εκτέλεση της σύμβασης. Το εδάφιο αυτό προστίθεται **κατά την κρίση της αναθέτουσας αρχής**, σύμφωνα με το άρθρο 73 παρ. 1 του ν. 4412/2016, άλλως διαγράφεται.
- Στην περίπτωση ένωσης οικονομικών φορέων, η ένωση μπορεί να στηρίζεται στις ικανότητες των συμμετεχόντων στην ένωση ή άλλων φορέων, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο τελευταίο εδάφιο παρ. 1 άρθρου 78 του ν. 4412/2016 ή στο άρθρο 307, αν η διακήρυξη αφορά σε σύμβαση έργου του Βιβλίου ΙΙ.
- Το τελευταίο εδάφιο του 22.ΣΤ. αφορά στη δυνατότητα των αναθετουσών αρχών να απαιτούν την εκτέλεση ορισμένων **κρίσιμων καθηκόντων** απευθείας από τον ίδιο τον προσφέροντα ή, αν η προσφορά υποβάλλεται από ένωση οικονομικών φορέων, από έναν από τους συμμετέχοντες στην

ένωση αυτή (άρθρο 78 παρ. 2 ν. 4412/2016) και συμπληρώνεται αναλόγως (προαιρετική επιλογή).

Άρθρο 23:

Αποδεικτικά μέσα ποιοτικής επιλογής

- **23.1** Κατά την υποβολή προσφορών, για συμβάσεις του Παραρτήματος Α, υποβάλλεται Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (άρθρο 79 ν. 4412/2016).
- Επισημαίνεται ότι το ΕΕΕΣ έχει προσαρμοστεί από την αναθέτουσα αρχή, ανάλογα με τους λόγους αποκλεισμού του άρθρου 22.Α.4, τη μη συνδρομή των οποίων έχει απαιτήσει και τα κριτήρια επιλογής του άρθρου 22.Β – 22.Ε, την πλήρωση των οποίων έχει απαιτήσει και υποβάλλεται συμπληρωμένο από τους οικονομικούς φορείς, σύμφωνα με το άρθρο 24.2 του πρότυπου τεύχους διακήρυξης ανοικτής διαδικασίας άνω των ορίων του ν. 4412/2016.
- Το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) του άρθρου 79 παρ. 1 του ν. 4412/2016, αποτελεί ενημερωμένη υπεύθυνη δήλωση, με τις συνέπειες του ν. 1599/1986 (Α΄75), ως **προκαταρκτική απόδειξη** προς αντικατάσταση των πιστοποιητικών που εκδίδουν δημόσιες αρχές ή τρίτα μέρη, επιβεβαιώνοντας ότι ο εν λόγω οικονομικός φορέας α) δεν βρίσκεται σε μία από τις καταστάσεις που συνεπάγεται υποχρεωτικώς ή μπορεί να έχει ως συνέπεια τον αποκλεισμό του από τη διαδικασία και β) ότι πληροί τα σχετικά κριτήρια επιλογής που έχουν καθοριστεί από την αναθέτουσα αρχή.
- Στην περίπτωση ενώσεως οικονομικών φορέων, κάθε οικονομικός φορέας που συμμετέχει στην ένωση υποχρεούται σε υποβολή Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης (ΕΕΕΣ). Στην περίπτωση που ο προσφέρων οικονομικός φορέας στηρίζεται στις ικανότητες ενός ή περισσότερων φορέων, για τις συμβάσεις της παραγράφου αυτής, ο προσφέρων μαζί με το δικό του, υποβάλλει το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης, για κάθε φορέα στις ικανότητες του οποίου στηρίζεται.
- Επισημαίνεται ωστόσο ότι σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, μπορεί να ζητηθεί από τους προσφέροντες να υποβάλλουν όλα ή ορισμένα δικαιολογητικά της επόμενης παραγράφου, όταν αυτό απαιτείται για την ορθή διεξαγωγή της διαδικασίας.
- Για συμβάσεις του **Παραρτήματος Β** υποβάλλεται το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (άρθρο 79 παρ. 4 του ν. 4412/2016).
- Το Τ.Ε.Υ.Δ αποτελεί ενημερωμένη υπεύθυνη δήλωση, με τις συνέπειες του ν. 1599/1986 (Α΄75), ως **προκαταρκτική απόδειξη** προς αντικατάσταση των πιστοποιητικών που εκδίδουν δημόσιες αρχές ή τρίτα μέρη, επιβεβαιώνοντας ότι ο εν λόγω οικονομικός φορέας: α) δεν βρίσκεται σε μία από τις καταστάσεις που συνεπάγεται υποχρεωτικώς ή μπορεί να έχει ως συνέπεια τον αποκλεισμό του από τη διαδικασία, β) ότι πληροί τα σχετικά κριτήρια επιλογής που έχουν καθοριστεί από την αναθέτουσα αρχή .
- Στην περίπτωση της ένωσης οικονομικών φορέων, το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης, υποβάλλεται χωριστά από κάθε μέλος της ένωσης. Στην περίπτωση που ο προσφέρων οικονομικός φορέας, στηρίζεται στις ικανότητες ενός ή περισσότερων φορέων, για τις συμβάσεις της παραγράφου αυτής, ο προσφέρων μαζί με το δικό του, υποβάλλει το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης, για κάθε φορέα στις ικανότητες του οποίου στηρίζεται.

23.2 Δικαιολογητικά (Αποδεικτικά μέσα)

- Καταρχάς, σε σχέση με την κατάργηση της υποχρέωσης υποβολής πρωτοτύπων ή επικυρωμένων αντιγράφων εγγράφων σε διαγωνισμούς δημοσίων συμβάσεων έργου, διευκρινίζονται τα εξής:

- **1. Απλά αντίγραφα δημοσίων εγγράφων**

Γίνονται υποχρεωτικά αποδεκτά ευκρινή φωτοαντίγραφα των πρωτοτύπων ή των ακριβών αντιγράφων των δημοσίων εγγράφων, που έχουν εκδοθεί από τις υπηρεσίες και τους φορείς της περίπτωσης α' της παρ. 2 του άρθρου 1 του νόμου 4250/2014. Σημειωτέον ότι η παραπάνω ρύθμιση δεν καταλαμβάνει τα συμβολαιογραφικά έγγραφα (π.χ. πληρεξούσια, ένορκες βεβαιώσεις κ.ο.κ.), για τα οποία συνεχίζει να υφίσταται η υποχρέωση υποβολής κεκυρωμένων αντιγράφων.

- **2. Απλά αντίγραφα αλλοδαπών δημοσίων εγγράφων**

Επίσης, γίνονται αποδεκτά ευκρινή φωτοαντίγραφα από αντίγραφα εγγράφων που έχουν εκδοθεί από αλλοδαπές αρχές, υπό την προϋπόθεση ότι αυτά είναι νομίμως επικυρωμένα από την αρμόδια αρχή της χώρας αυτής, και έχουν επικυρωθεί από δικηγόρο, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 36 παρ. 2 β) του Κώδικα Δικηγόρων (Ν 4194/2013). Σημειώνεται ότι δεν τίθονται και εξακολουθούν να ισχύουν, οι απαιτήσεις υποβολής δημοσίων εγγράφων με συγκεκριμένη επισημείωση (APOSTILLE), οι οποίες απορρέουν από διεθνείς συμβάσεις της χώρας (Σύμβαση της Χάγης) ή άλλες διακρατικές συμφωνίες (βλ. και σημείο 6.2.)

- **3. Απλά αντίγραφα ιδιωτικών εγγράφων**

Γίνονται υποχρεωτικά αποδεκτά ευκρινή φωτοαντίγραφα από αντίγραφα ιδιωτικών εγγράφων τα οποία έχουν επικυρωθεί από δικηγόρο, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 36 παρ. 2 β) του Κώδικα Δικηγόρων (Ν 4194/2013), καθώς και ευκρινή φωτοαντίγραφα από τα πρωτότυπα όσων ιδιωτικών εγγράφων φέρουν θεώρηση από υπηρεσίες και φορείς της περίπτωσης α' της παρ. 2 του άρθρου 1 του νόμου 4250/2014.

- **4. Πρωτότυπα έγγραφα και επικυρωμένα αντίγραφα**

Γίνονται υποχρεωτικά αποδεκτά και πρωτότυπα ή νομίμως επικυρωμένα αντίγραφα των δικαιολογητικών εγγράφων, εφόσον υποβληθούν από τους διαγωνιζόμενους.

- Το δικαίωμα συμμετοχής και οι όροι και προϋποθέσεις συμμετοχής των οικονομικών φορέων, κρίνονται κατά την υποβολή της προσφοράς, κατά την υποβολή των δικαιολογητικών συμμετοχής και κατά τη σύναψη της σύμβασης.
- Αν στις ειδικές διατάξεις που διέπουν την έκδοση των δικαιολογητικών, δεν προβλέπεται χρόνος ισχύος, η αναθέτουσα αρχή θα πρέπει να θέσει με τη διακήρυξη συγκεκριμένο χρονικό διάστημα σε σχέση με την ημερομηνία υποβολής των δικαιολογητικών, εντός του οποίου πρέπει να εκδίδονται (π.χ εντός ενός μηνός), για να τα θεωρήσει έγκυρα. Το ίδιο πρέπει να πράξει και σε σχέση με τις ένορκες βεβαιώσεις που τυχόν προσκομίζονται για αναπλήρωση δικαιολογητικών. Η εν λόγω προθεσμία που τίθεται από την αναθέτουσα αρχή, αποσκοπεί στην υποβολή **επίκαιρων αποδεικτικών μέσων**.
- Πέραν των ανωτέρω βασικών παρατηρήσεων για τα αποδεικτικά μέσα, θα πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το στάδιο της ποιοτικής επιλογής των υποψηφίων, η πλήρωση των απαιτήσεων του

άρθρου 22.Α (Λόγοι αποκλεισμού) και 22.Β (καταλληλότητα άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας), θα πρέπει να ικανοποιείται από όλα τα μέλη της ένωσης.

- Στην περίπτωση που η διακήρυξη αφορά σε σύμβαση έργου του Βιβλίου ΙΙ, για τα ανωτέρω ζητήματα, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 307 του ν. 4412/2016.
- Σύμφωνα μάλιστα με την παράγραφο 1 άρθρου του 78 (ή του άρθρου 307 αν η διακήρυξη αφορά σε σύμβαση του Βιβλίου ΙΙ) του ν. 4412/2016, στην περίπτωση που προσφέρων οικονομικός φορέας ή ένωση αυτών στηρίζεται στις ικανότητες άλλων φορέων, σύμφωνα με το **άρθρο 22.ΣΤ** της διακήρυξης, οι φορείς στην ικανότητα των οποίων στηρίζεται ο προσφέρων οικονομικός φορέας ή ένωση αυτών, υποχρεούνται στην υποβολή των δικαιολογητικών που αποδεικνύουν ότι : α) δεν συντρέχουν οι λόγοι αποκλεισμού του άρθρου 22.Α της Διακήρυξης και β) ότι πληρούν τα σχετικά κριτήρια επιλογής κατά περίπτωση (**άρθρου 22.Β – 22.Ε**) .
- Μάλιστα, ο οικονομικός φορέας υποχρεούται να αντικαταστήσει έναν φορέα στην ικανότητα του οποίου στηρίζεται, εφόσον ο τελευταίος δεν πληροί το σχετικό κριτήριο επιλογής ή για τον οποίο συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού των παραγράφων 1, 2 και 4 του άρθρου 22.Α. Ειδικότερα, η αναφορά στην **παράγραφο 4 του άρθρου 22.Α**, προβλέπεται εφόσον η αναθέτουσα αρχή όρισε στη διακήρυξη έναν, περισσότερους ή όλους τους λόγους αποκλεισμού της εν λόγω παραγράφου.

Όπως έχει προαναφερθεί, η επιλογή της αναθέτουσας αρχής για τους λόγους αποκλεισμού της παρ. 22.Α.4 διαμορφώνει αντιστοίχως τα μέσα απόδειξης του άρθρου 23 της διακήρυξης. Συνεπώς, το εδάφιο αυτό συμπληρώνεται, αναλόγως των επιλογών που έχει κάνει η εκάστοτε αναθέτουσα αρχή (βλ. άρθρο 78 παρ. 1 ν. 4412/2016).

- Αν η διακήρυξη αφορά συμβάσεις έργων του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 307 του ν. 4412/2016.
- Οι οικονομικοί φορείς δεν υποχρεούνται να υποβάλλουν δικαιολογητικά ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία, αν και στο μέτρο που η αναθέτουσα αρχή έχει τη δυνατότητα να λαμβάνει τα πιστοποιητικά ή τις συναφείς πληροφορίες απευθείας μέσω πρόσβασης σε εθνική βάση δεδομένων σε οποιοδήποτε κράτος - μέλος της Ένωσης, η οποία διατίθεται δωρεάν, όπως εθνικό μητρώο συμβάσεων, εικονικό φάκελο επιχείρησης, ηλεκτρονικό σύστημα αποθήκευσης εγγράφων ή σύστημα προεπιλογής.
- Τέλος, υπενθυμίζεται ότι η δήλωση για την πρόσβαση σε εθνική βάση δεδομένων εμπεριέχεται, προκειμένου για συμβάσεις του Παραρτήματος Α, στο Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) και προκειμένου για συμβάσεις του Παραρτήματος Β, στο Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (Τ.Ε.Υ.Δ).

23.3 Δικαιολογητικά μη συνδρομής λόγων αποκλεισμού του άρθρου 22 Α.

- Για την απόδειξη της μη συνδρομής των λόγων αποκλεισμού του άρθρου 22.Α οι οικονομικοί φορείς προσκομίζουν αντίστοιχα τα παρακάτω δικαιολογητικά:

α). Για την **παρ. 22.Α.1**, απόσπασμα του ποινικού μητρώου ή ελλείψει αυτού, ισοδύναμου εγγράφου, που εκδίδεται από αρμόδια δικαστική ή διοικητική αρχή του κράτους-μέλους ή της χώρας καταγωγής ή της χώρας όπου είναι εγκατεστημένος ο εν λόγω οικονομικός φορέας, από το οποίο προκύπτει ότι πληρούνται αυτές οι προϋποθέσεις.

β) Για την **παρ. 22.Α.2**, πιστοποιητικό που εκδίδεται από την αρμόδια αρχή του οικείου κράτους - μέλους ή χώρας, περί του ότι έχουν εκπληρωθεί οι υποχρεώσεις του οικονομικού φορέα, όσον αφορά στην καταβολή φόρων (**φορολογική ενημερότητα**) και στην καταβολή των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης (**ασφαλιστική ενημερότητα**), σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία του κράτους εγκατάστασης ή την ελληνική νομοθεσία αντίστοιχα.

Μάλιστα, σύμφωνα με το άρθρο 73 παρ. 2 τελευταίο εδάφιο του ν. 4412/2016 : *"Αν ο οικονομικός φορέας είναι Έλληνας πολίτης ή έχει την εγκατάστασή του στην Ελλάδα, οι υποχρεώσεις του που αφορούν τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης καλύπτουν τόσο την κύρια όσο και την επικουρική ασφάλιση."*

Για τους προσφέροντες που είναι εγκατεστημένοι ή εκτελούν έργα στην Ελλάδα τα σχετικά δικαιολογητικά που υποβάλλονται είναι τα εξής:

- **φορολογική ενημερότητα που εκδίδεται από το Υπουργείο Οικονομικών (αρμόδια Δ.Ο.Υ)** για τον οικονομικό φορέα και για τις κοινοπραξίες στις οποίες συμμετέχει για τα δημόσια έργα που είναι σε εξέλιξη. Οι αλλοδαποί προσφέροντες θα υποβάλλουν υπεύθυνη δήλωση περί του ότι δεν έχουν υποχρέωση καταβολής φόρων στην Ελλάδα. Σε περίπτωση που έχουν τέτοια υποχρέωση, θα υποβάλλουν σχετικό αποδεικτικό της οικείας Δ.Ο.Υ., σύμφωνα με τα ανωτέρω.
- **ασφαλιστική ενημερότητα που εκδίδεται από τον αρμόδιο ασφαλιστικό φορέα.** Οι εγκατεστημένοι στην Ελλάδα οικονομικοί φορείς υποβάλλουν αποδεικτικό ασφαλιστικής ενημερότητας (κύριας και επικουρικής ασφάλισης) για το προσωπικό τους με σχέση εξαρτημένης εργασίας (ΤΣΜΕΔΕ για τους ασφαλισμένους – μέλη του ΤΕΕ, ΙΚΑ για το λοιπό προσωπικό). Οι αλλοδαποί προσφέροντες (φυσικά και νομικά πρόσωπα), που δεν υποβάλουν τα άνω αποδεικτικά, υποβάλλουν υπεύθυνη δήλωση περί του ότι δεν απασχολούν προσωπικό, για το οποίο υπάρχει υποχρέωση ασφάλισης σε ημεδαπούς ασφαλιστικούς οργανισμούς. Αν απασχολούν τέτοιο προσωπικό, πρέπει να υποβάλλουν σχετικό αποδεικτικό ασφαλιστικής ενημερότητας.
- Δεν γίνονται αποδεκτά ως απόδειξη ενημερότητας της προσφέρουσας εταιρίας, αποδεικτικά ενημερότητας για τα στελέχη που στελεχώνουν το πτυχίο της εταιρίας ως εταίροι. Οι αλλοδαποί προσφέροντες (φυσικά και νομικά πρόσωπα), που δεν υποβάλουν τα άνω αποδεικτικά, υποβάλλουν υπεύθυνη δήλωση περί του ότι δεν απασχολούν προσωπικό, για το οποίο υπάρχει υποχρέωση ασφάλισης σε ημεδαπούς ασφαλιστικούς οργανισμούς. Αν απασχολούν τέτοιο προσωπικό, πρέπει να υποβάλλουν σχετικό αποδεικτικό ασφαλιστικής ενημερότητας.

(γ) για την **παράγραφο Α.4(β) του άρθρου 22**: πιστοποιητικό που εκδίδεται από την αρμόδια αρχή του οικείου κράτους-μέλους ή χώρας. Για τους οικονομικούς φορείς που είναι εγκατεστημένοι ή εκτελούν έργα στην Ελλάδα, το πιστοποιητικό ότι δεν τελεί υπό πτώχευση, παύση εργασιών, πτωχευτικό συμβιβασμό, αναγκαστική διαχείριση, εκδίδεται από το αρμόδιο πρωτοδικείο της έδρας του οικονομικού φορέα και το πιστοποιητικό ότι δεν έχει τεθεί υπό εκκαθάριση εκδίδεται από το οικείο πρωτοδικείο για τα νομικά πρόσωπα εκτός Α.Ε. και από το Γ.Ε.ΜΗ. ή τις Περιφερειακές Ενότητες για τις Α.Ε. Τα φυσικά πρόσωπα δε φέρουν πιστοποιητικό περί μη θέσης σε εκκαθάριση.

- Αν το κράτος-μέλος ή χώρα, δεν εκδίδει τα υπό των περ. **(α)**, **(β)** και **(γ)** πιστοποιητικά ή όπου τα πιστοποιητικά αυτά δεν καλύπτουν όλες τις περιπτώσεις υπό **1 και 2 και 4 (β) του άρθρου 22 Α**, το έγγραφο ή το πιστοποιητικό μπορεί να αντικαθίσταται από ένορκη βεβαίωση ή, στα κράτη - μέλη ή στις χώρες όπου δεν προβλέπεται ένορκη βεβαίωση, από υπεύθυνη δήλωση του ενδιαφερομένου ενώπιον αρμόδιας δικαστικής ή διοικητικής αρχής, συμβολαιογράφου ή

αρμόδιου επαγγελματικού ή εμπορικού οργανισμού του κράτους μέλους ή της χώρας καταγωγής ή της χώρας όπου είναι εγκατεστημένος ο οικονομικός φορέας. Στην περίπτωση αυτή, οι αρμόδιες δημόσιες αρχές παρέχουν επίσημη δήλωση στην οποία αναφέρεται ότι δεν εκδίδονται τα πιστοποιητικά της παρούσας παραγράφου ή ότι τα πιστοποιητικά αυτά δεν καλύπτουν όλες τις περιπτώσεις που αναφέρονται στα υπό 1 και 2 και 4 (β) του άρθρου 22 Α της παρούσας.

- Όσον αφορά στις παραγράφους **(γ) και (δ)** του άρθρου 23.3., επισημαίνεται ότι η αναφορά στην **παράγραφο 4.(β) του άρθρου 22.Α**, προβλέπεται εφόσον η αναθέτουσα αρχή όρισε στη Διακήρυξη την περίπτωση αυτή ως λόγο αποκλεισμού, άλλως διαγράφεται.
- **23.3 (ε)** Για τις λοιπές περιπτώσεις της παραγράφου Α.4 του άρθρου 22, υποβάλλεται επικαιροποιημένη υπεύθυνη δήλωση του άρθρου του ν. 1599/1986 ότι δεν συντρέχουν οι σχετικοί λόγοι αποκλεισμού. Υπενθυμίζεται ότι όσον αφορά στους δυνητικούς λόγους αποκλεισμού, η αναθέτουσα αρχή δύναται να επιλέξει έναν, περισσότερους, όλους ή ενδεχομένως και κανένα από τους λόγους αυτούς, συνεκτιμώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της υπό ανάθεση σύμβασης (εκτιμώμενη αξία αυτής, ειδικές περιστάσεις κλπ), με σχετική πρόβλεψη στο αντίστοιχο σημείο της Διακήρυξης. Πάντως, σε περίπτωση επιλογής οποιουδήποτε δυνητικού λόγου αποκλεισμού της παραγράφου 22.Α.4 και πρόβλεψης του στην οικεία Διακήρυξη, η αναθέτουσα αρχή αποκλείει υποχρεωτικά τον οικονομικό φορέα, στο πρόσωπο του οποίου συντρέχει ο συγκεκριμένος λόγος αποκλεισμού, εκτός και εάν συντρέχει περίπτωση επιτρεπόμενης παρέκκλισης.
- **23.3 (στ)**. Αφορά στα δικαιολογητικά του 22.Α.5 (ονομαστικοποίηση μετοχών -εθνικός λόγος αποκλεισμού), εφόσον η εκτιμώμενη αξία της υπό ανάθεση σύμβασης υπερβαίνει το 1.000.000 €, χωρίς ΦΠΑ. Το άρθρο 23.3 στ) περιέχει ακριβή περιγραφή των δικαιολογητικών που προσκομίζει ο προσωρινός ανάδοχος, εάν είναι ανώνυμη εταιρία (ελληνική ή αλλοδαπή), για την απόδειξη της μη συνδρομής του λόγου αποκλεισμού της παραγράφου Α.5 του άρθρου 22. Τα στοιχεία της παρούσας παραγράφου υποβάλλονται σύμφωνα με το άρθρο 8 ν. 3310/2005 και το π.δ. 82/1996.

23.4 Δικαιολογητικά απόδειξης καταλληλότητας για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας του άρθρου 22.Β

- **(α)** Όσον αφορά την καταλληλότητα για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας, οι προσφέροντες που είναι εγκατεστημένοι στην Ελλάδα υποβάλλουν **βεβαίωση εγγραφής στο Μ.Ε.ΕΠ**. Εφόσον συντρέχει περίπτωση, λόγω του προϋπολογισμού της σύμβασης, πρέπει να προβλέπεται και η δυνατότητα συμμετοχής επιχειρήσεων εγγεγραμμένων στα Νομαρχιακά Μητρώα (βλέπ. άρθρα 105 και 106 του ν. 3669/2008). Στην περίπτωση αυτή να τίθεται η αντίστοιχη πρόβλεψη.
- Για την ορθή συμπλήρωση του εδαφίου αυτού, υπενθυμίζεται η διάταξη του άρθρου 76 παρ. 3 του ν. 4412/2016, σύμφωνα με την οποία, αν το έργο ανήκει σε μια κατηγορία του Μ.Ε.ΕΠ. η τάξη, στην οποία πρέπει να είναι εγγεγραμμένοι οι οικονομικοί φορείς, προσδιορίζεται από την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, λαμβανομένων υποχρεωτικά υπόψη των ποσοστών των απρόβλεπτων δαπανών (**απρόβλεπτα**). Αν το έργο ανήκει σε περισσότερες κατηγορίες του Μ.Ε.ΕΠ., η τάξη για κάθε κατηγορία, στην οποία πρέπει να είναι εγγεγραμμένοι οι οικονομικοί φορείς, προσδιορίζεται από το αντίστοιχο μέρος της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης. Τα πιο

πάνω εφαρμόζονται ανάλογα και για τις εξειδικευμένες επιχειρήσεις.

- Οι προσφέροντες που είναι εγκατεστημένοι σε λοιπά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσκομίζουν τις δηλώσεις και πιστοποιητικά που περιγράφονται στο Μέρος Ι του Παραρτήματος ΧΙ του Προσαρτήματος Α του ν. 4412/2016.
- Οι προσφέροντες που είναι εγκατεστημένοι σε κράτος μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ε.Ο.Χ) ή σε τρίτες χώρες που έχουν υπογράψει και κυρώσει τη ΣΔΣ, ή σε τρίτες χώρες προσκομίζουν πιστοποιητικό αντίστοιχου επαγγελματικού ή εμπορικού μητρώου. Στην περίπτωση που χώρα δεν τηρεί τέτοιο μητρώο, το έγγραφο ή το πιστοποιητικό μπορεί να αντικαθίσταται από ένορκη βεβαίωση ή, στα κράτη - μέλη ή στις χώρες όπου δεν προβλέπεται ένορκη βεβαίωση, από υπεύθυνη δήλωση του ενδιαφερομένου ενώπιον αρμόδιας δικαστικής ή διοικητικής αρχής, συμβολαιογράφου ή αρμόδιου επαγγελματικού ή εμπορικού οργανισμού της χώρας καταγωγής ή της χώρας όπου είναι εγκατεστημένος ο οικονομικός φορέας, ότι δεν τηρείται τέτοιο μητρώο και ότι ασκεί τη δραστηριότητα του άρθρου 21 της παρούσας.

23.5 Δικαιολογητικά Οικονομικής και Χρηματοοικονομικής Επάρκειας του άρθρου 22.Γ

(α) Για τις εγγεγραμμένες εργοληπτικές επιχειρήσεις στο Μ.Ε.ΕΠ.

- (i) τη Βεβαίωση Εγγραφής στο Μ.Ε.ΕΠ. στην αντίστοιχη τάξη και κατηγορία για τις απαιτήσεις του άρθρου 22. Γ (α).
- (ii) συμπληρώνεται κατ' αντιστοιχία με την απαίτηση του **22.Γ.β)**, με βάση το Μέρος Ι του Παραρτήματος ΧΙΙ (Αποδεικτικά μέσα για τα κριτήρια επιλογής) του Προσαρτήματος Α του ν. 4412/2016.

(β) Οι αλλοδαποί οικονομικοί φορείς που είναι εγγεγραμμένοι σε επίσημους καταλόγους ή διαθέτουν πιστοποιητικό από οργανισμούς πιστοποίησης που συμμορφώνονται με τα ευρωπαϊκά πρότυπα πιστοποίησης, κατά την έννοια του Παραρτήματος VII του Προσαρτήματος Α' του ν. 4412/2016, μπορούν να προσκομίζουν στις αναθέτουσες αρχές πιστοποιητικό εγγραφής εκδιδόμενο από την αρμόδια αρχή ή το πιστοποιητικό που εκδίδεται από τον αρμόδιο οργανισμό πιστοποίησης, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 83 του ν. 4412/2016 και στην παράγραφο 9 του άρθρου 23 της διακήρυξης.

(γ) Οι αλλοδαποί οικονομικοί φορείς που δεν είναι εγγεγραμμένοι σε επίσημους καταλόγους ή διαθέτουν πιστοποιητικό από οργανισμούς πιστοποίησης κατά τα ανωτέρω, θα πρέπει να υποβάλλουν ως δικαιολογητικά, αυτά που θα ορίσει, η αναθέτουσα αρχή σε συνάρτηση με τη δημοπρατούμενη σύμβαση έργου και με βάση το Μέρος Ι του Παραρτήματος ΧΙΙ του Προσαρτήματος Α' του ν. 4412/2016.

- Σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο Παράρτημα ΧΙΙ (Αποδεικτικά μέσα για τα κριτήρια επιλογής) του Προσαρτήματος Α του ν. 4412/2016, αποδεικτικά στοιχεία οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας του οικονομικού φορέα, δύναται να αποτελούν ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα δικαιολογητικά: κατάλληλες τραπεζικές βεβαιώσεις ή, όπου ενδείκνυται, πιστοποιητικό ασφαλιστικής κάλυψης επαγγελματικών κινδύνων, οικονομικές καταστάσεις ή αποσπάσματα οικονομικών καταστάσεων (ισολογισμοί), δήλωση περί του ολικού ύψους του κύκλου εργασιών και, κατά περίπτωση του κύκλου εργασιών στον τομέα δραστηριοτήτων που αποτελεί το αντικείμενο της σύμβασης, για τις τρεις τελευταίες οικονομικές χρήσεις κατ' ανώτατο όριο, συναρτήσει της ημερομηνίας σύστασης του οικονομικού φορέα ή έναρξης των δραστηριοτήτων

του, εφόσον είναι διαθέσιμες οι πληροφορίες για τον εν λόγω κύκλο εργασιών). Εάν ο οικονομικός φορέας, για βάσιμο λόγο, δεν είναι σε θέση να προσκομίσει τα δικαιολογητικά που ζητεί η αναθέτουσα αρχή, μπορεί να αποδεικνύει την οικονομική και χρηματοοικονομική του επάρκεια με οποιοδήποτε άλλο έγγραφο το οποίο η αναθέτουσα αρχή κρίνει κατάλληλο.

Για τα αποδεικτικά μέσα της οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας, αναμένεται η έκδοση σχετικής εγκυκλίου από το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών/Γενική Γραμματεία Υποδομών.

23.6 Δικαιολογητικά Τεχνικής και Επαγγελματικής Ικανότητας του άρθρου 22.Δ

(α) Για τις εγγεγραμμένες εργοληπτικές επιχειρήσεις στο Μ.Ε.ΕΠ.

- (i) τη Βεβαίωση Εγγραφής στο Μ.Ε.ΕΠ. στην αντίστοιχη τάξη και κατηγορία για τις απαιτήσεις του άρθρου 22. Δ (α).
- (ii) συμπληρώνεται κατ' αντιστοιχία με την απαίτηση του 22. Δ.β), με βάση το Μέρος ΙΙ του Παραρτήματος ΧΙΙ ("Αποδεικτικά μέσα για τα κριτήρια επιλογής") του Προσαρτήματος Α του ν. 4412/2016. -

(β) Οι αλλοδαποί οικονομικοί φορείς που είναι εγγεγραμμένοι σε επίσημους καταλόγους ή διαθέτουν πιστοποιητικό από οργανισμούς πιστοποίησης που συμμορφώνονται με τα ευρωπαϊκά πρότυπα πιστοποίησης, κατά την έννοια του Παραρτήματος VII του Προσαρτήματος Α' του ν. 4412/2016, μπορούν να προσκομίζουν στις αναθέτουσες αρχές πιστοποιητικό εγγραφής εκδιδόμενο από την αρμόδια αρχή ή το πιστοποιητικό που εκδίδεται από τον αρμόδιο οργανισμό πιστοποίησης, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 83 του ν. 4412/2016 και στην παράγραφο 9 του άρθρου 23 της διακήρυξης.

(γ) Οι αλλοδαποί οικονομικοί φορείς που **δεν είναι εγγεγραμμένοι** σε επίσημους καταλόγους ή δεν διαθέτουν πιστοποιητικό από οργανισμούς πιστοποίησης, κατά τα ανωτέρω, θα πρέπει να υποβάλλουν ως δικαιολογητικά, αυτά που θα ορίσει, κατά την κρίση της, η αναθέτουσα αρχή σε συνάρτηση με τη δημοπρατούμενη σύμβαση έργου και με βάση το Μέρος ΙΙ του Παραρτήματος ΧΙΙ του Προσαρτήματος Α' του ν. 4412/2016.

- Σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο Παράρτημα ΧΙΙ (Αποδεικτικά μέσα για τα κριτήρια επιλογής) του Προσαρτήματος Α του ν. 4412/2016, αποδεικτικά στοιχεία των τεχνικών ικανοτήτων του οικονομικού φορέα, αποτελούν τα εξής:

α) κατάλογος των εργασιών που εκτελέστηκαν την τελευταία πενταετία, κατά μέγιστο όριο, συνοδευόμενος από πιστοποιητικά ορθής εκτέλεσης και ολοκλήρωσης των σημαντικότερων εργασιών· όπου κριθεί απαραίτητο για τη διασφάλιση ικανοποιητικού επιπέδου ανταγωνισμού, οι Αναθέτουσες Αρχές μπορούν να ορίζουν ότι θα λαμβάνονται υπόψη στοιχεία σχετικών εργασιών που εκτελέστηκαν πριν από την τελευταία πενταετία,

β) αναφορά του τεχνικού προσωπικού ή των τεχνικών υπηρεσιών, είτε ανήκουν απευθείας στην επιχείρηση του οικονομικού φορέα είτε όχι, ιδίως των υπευθύνων για τον έλεγχο της ποιότητας και, όταν πρόκειται για δημόσιες συμβάσεις έργων, εκείνων που θα έχει στη διάθεσή του ο εργολήπτης για την εκτέλεση του έργου· για την εκτέλεση του έργου,

γ) περιγραφή του τεχνικού εξοπλισμού και των μέτρων που λαμβάνει ο οικονομικός φορέας για την εξασφάλιση της ποιότητας και των μέσων μελέτης και έρευνας της επιχείρησής του,

δ) αναφορά τίτλων σπουδών και επαγγελματικών προσόντων του εργολήπτη ή των διευθυντικών

- στελεχών της επιχείρησης, υπό την προϋπόθεση ότι δεν αξιολογούνται ως κριτήριο ανάθεσης,
- ε)** αναφορά των μέτρων περιβαλλοντικής διαχείρισης που μπορεί να εφαρμόζει ο οικονομικός φορέας κατά την εκτέλεση της σύμβασης,
- στ)** δήλωση στην οποία αναφέρονται το μέσο ετήσιο εργατοϋπαλληλικό δυναμικό του εργολήπτη και ο αριθμός των στελεχών της επιχείρησής του κατά τα τελευταία τρία χρόνια,
- ζ)** δήλωση σχετικά με τα μηχανήματα, τις εγκαταστάσεις και τον τεχνικό εξοπλισμό που διαθέτει ο εργολήπτης για την εκτέλεση της σύμβασης,
- η)** αναφορά του τμήματος της σύμβασης το οποίο ο οικονομικός φορέας προτίθεται, ενδεχομένως, να αναθέσει σε τρίτους υπό μορφή υπεργολαβίας.

Για τα αποδεικτικά μέσα της τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, αναμένεται η έκδοση σχετικής εγκυκλίου από το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών/Γενική Γραμματεία Υποδομών.

23.7 Δικαιολογητικά για πρότυπα διασφάλισης ποιότητας και πρότυπα περιβαλλοντικής διαχείρισης του άρθρου 22.Ε

Εφόσον έχει αναφερθεί σχετική απαίτηση στο άρθρο 22.Ε, συμπληρώνεται αναλόγως σύμφωνα με το άρθρο 82 του ν. 4412/2016. Αν η διακήρυξη αφορά σε σύμβαση έργου του Βιβλίου ΙΙ, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 309 του ν. 4412/2016.

23.8 Σχετικά με τον έλεγχο νομιμοποίησης του προσωρινού αναδόχου:

Σε περίπτωση νομικού προσώπου, υποβάλλονται τα νομιμοποιητικά έγγραφα από τα οποία να προκύπτει η εξουσία υπογραφής του νομίμου εκπροσώπου. Στο εν λόγω άρθρο προσδιορίζονται επακριβώς τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, ανάλογα με το εάν ο προσφέρων είναι Α.Ε και Ε.Π.Ε ή Ο.Ε, Ε.Ε και Ι.Κ.Ε. Επίσης, σημειώνεται ότι, σε περίπτωση εγκατάστασης του προσφέροντα στην αλλοδαπή, τα δικαιολογητικά σύστασής τους εκδίδονται με βάση την ισχύουσα νομοθεσία της χώρας που είναι εγκατεστημένα, από την από την οποία και εκδίδεται το σχετικό πιστοποιητικό.

23.9 Επίσημοι κατάλογοι εγκεκριμένων οικονομικών φορέων

- Στο άρθρο αυτό ορίζεται ότι για τους οικονομικούς φορείς που είναι εγγεγραμμένοι σε επίσημους καταλόγους ή διαθέτουν πιστοποιητικό, η πιστοποιούμενη εγγραφή στους επίσημους καταλόγους από τους αρμόδιους οργανισμούς ή το πιστοποιητικό, που εκδίδεται από τον οργανισμό πιστοποίησης, **συνιστά τεκμήριο καταλληλότητας** όσον αφορά τις απαιτήσεις ποιοτικής επιλογής, τις οποίες καλύπτει ο επίσημος κατάλογος ή το πιστοποιητικό. Άλλωστε στα πιστοποιητικά αυτά, αναφέρονται τα δικαιολογητικά βάσει των οποίων έγινε η εγγραφή των εν λόγω οικονομικών φορέων στον επίσημο κατάλογο ή η πιστοποίηση και η κατάταξη στον εν λόγω κατάλογο, γεγονός που τους απαλλάσσει από την υποχρέωση υποβολής των σχετικών δικαιολογητικών.
- Όσον αφορά στην παράγραφο **23.9(β)**, επισημαίνεται ότι οι οικονομικοί φορείς που είναι **εγγεγραμμένοι στο Μ.Ε.ΕΠ.** εφόσον προσκομίζουν «Ενημερότητα Πτυχίου» εν ισχύ, απαλλάσσονται από την υποχρέωση υποβολής των δικαιολογητικών, κατ' εφαρμογή της υπ' αριθμ. Δ.15/οικ/2429828.7.2005 (Β'1105) Απόφασης του Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. όπως τροποποιήθηκε και ισχύει (άρθρο 20 παρ. 5. ν. 3669/2008).

- Λόγω της σπουδαιότητας που έχει για την έγκυρη συμμετοχή των υποψηφίων εργοληπτικών επιχειρήσεων, η υποβολή των ορθών δικαιολογητικών καταλληλότητας, στο σημείο αυτό, θα πρέπει να διευκρινισθούν τα εξής:
- Οι εργοληπτικές επιχειρήσεις που προσκομίζουν εν ισχύ Ενημερότητα Πτυχίου, απαλλάσσονται μεν από την υποχρέωση προσκόμισης αποσπάσματος ποινικού μητρώου για τον Πρόεδρο και το Διευθύνοντα Σύμβουλο της εταιρείας, δεν ισχύει όμως η ανωτέρω απαλλαγή για τα λοιπά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, που υποχρεούνται να προσκομίσουν πιστοποιητικό ποινικού μητρώου, για την έγκυρη συμμετοχή της επιχείρησης στο διαγωνισμό.
- Όσον αφορά στα πιστοποιητικά από το αρμόδιο Πρωτοδικείο και το ΓΕΜΗ του άρθρου 23.3.(γ) της Διακήρυξης, σημειώνεται ότι οι εγγεγραμμένοι στο Μ.Ε.ΕΠ θα τα προσκομίσουν, μόνο **εφόσον έχει τεθεί ρητά στη Διακήρυξη, ως λόγος αποκλεισμού**, η συνδρομή της σχετικής κατάστασης στο πρόσωπο των προσφερόντων. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και ως προς το πιστοποιητικό από το αρμόδιο Επιμελητήριο, όσον αφορά το λόγο αποκλεισμού του άρθρου 22.Α.4.θ. Περαιτέρω σημειώνεται ότι όσον αφορά στα ανωτέρω πιστοποιητικά από το αρμόδιο Πρωτοδικείο και το ΓΕΜΗ, οι εργοληπτικές επιχειρήσεις που κατέχουν Ενημερότητα Πτυχίου απαλλάσσονται από την υποχρέωση προσκόμισής τους, μόνο υπό την προϋπόθεση όμως ότι από την Ενημερότητα Πτυχίου καλύπτονται πλήρως όλες οι προβλεπόμενες περιπτώσεις.
- Το ίδιο ισχύει και για τη φορολογική και ασφαλιστική ενημερότητα του άρθρου 23.3.(β) της Διακήρυξης. Δηλαδή, όσον αφορά στην απαλλαγή από την υποχρέωση προσκόμισης των αποδεικτικών εγγράφων νομιμοποίησης (άρθρο 23.4.β. διακήρυξης), που ισχύει για όσες εργοληπτικές επιχειρήσεις προσκομίζουν για τη συμμετοχή τους εν ισχύ Ενημερότητα Πτυχίου, σημειώνεται ότι, εάν η προσκομιζόμενη Ενημερότητα Πτυχίου, δεν καλύπτει την ασφαλιστική ενημερότητα και για την επικουρική ασφάλιση, υφίσταται υποχρέωση ξεχωριστής υποβολής των σχετικών δικαιολογητικών από την εταιρεία.
- Επισημαίνεται ότι η «Ενημερότητα Πτυχίου» απαλλάσσει από την υποχρέωση υποβολής των δικαιολογητικών για την ονομαστικοποίηση των μετοχών και για τα αποδεικτικά έγγραφα νομιμοποίησης.
- Σε περίπτωση που κάποιο από τα ανωτέρω δικαιολογητικά έχει λήξει, προσκομίζεται το σχετικό δικαιολογητικό εν ισχύ. Εφόσον στην Ενημερότητα Πτυχίου δεν αναφέρεται ρητά ότι τα στελέχη του πτυχίου του προσφέροντα είναι ασφαλιστικώς ενήμερα στο ΕΤΑΑ- ΤΣΜΕΔΕ, ο προσφέρων προσκομίζει επιπλέον της ενημερότητας πτυχίου, ασφαλιστική ενημερότητα για τα στελέχη αυτά.
- Με βάση τα ανωτέρω, όσα δικαιολογητικά δεν περιλαμβάνονται στην Ενημερότητα Πτυχίου που κατέθεσε η υποψήφια εργοληπτική επιχείρηση, θα πρέπει να κατατεθούν αυτοτελώς, για τη νόμιμη συμμετοχή της στο διαγωνισμό. Η «Ενημερότητα Πτυχίου», απαλλάσσει τις εργοληπτικές επιχειρήσεις που είναι εγγεγραμμένες στο Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων (Μ.Ε.ΕΠ.), από την υποχρέωση προσκόμισης στους εκάστοτε διαγωνισμούς των αντίστοιχων επιμέρους δικαιολογητικών, τα οποία απαιτούνται για την έκδοση της άνω Ενημερότητας.

23.10 Δικαιολογητικά για την απόδειξη δάνειας εμπειρίας του άρθρου 22.ΣΤ

- Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 78 παρ. 1 και 80 παρ. 1 του ν. 4412/2016, στην περίπτωση

που οικονομικός φορέας επιθυμεί να στηριχθεί στις ικανότητες άλλων φορέων, η απόδειξη ότι θα έχει στη διάθεσή του τους αναγκαίους πόρους, γίνεται με την προσκόμιση σχετικού συμφωνητικού των φορέων αυτών για τον σκοπό αυτό.

Άρθρο 24 :

Περιεχόμενο Φακέλου Προσφοράς

- **24.1.** Ο φάκελος προσφοράς (προσφορά) των διαγωνιζομένων περιλαμβάνει, επί ποινή αποκλεισμού, τα ακόλουθα: (α) ξεχωριστό σφραγισμένο φάκελο με την ένδειξη «Δικαιολογητικά Συμμετοχής» και (β) ξεχωριστό σφραγισμένο φάκελο με την ένδειξη «Οικονομική Προσφορά». Τα ανωτέρω ισχύουν για όλους τους οικονομικούς φορείς, ανεξαρτήτως χώρας εγκατάστασης.
- **24.2.** Σύμφωνα με τη διάταξη του 93 του ν. 4412/2016, ο φάκελος «Δικαιολογητικά Συμμετοχής» πρέπει, επί ποινή αποκλεισμού, να περιέχει τα ακόλουθα, ανάλογα με την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης :

-

- στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης του Παραρτήματος Α: α) το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) του άρθρου 79 και β) την εγγύηση συμμετοχής, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 72 .

- στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης του Παραρτήματος Β: α) το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (Τ.Ε.Υ.Δ), κατά τα προβλεπόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 79 του ν. 4412/2016 και β) εγγύηση συμμετοχής, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 72 του ν. 4412/2016.

- Όπως έχει ειδικότερα αναλυθεί στο άρθρο 3.7 της παρούσας (σελ. 17-18), οι ενώσεις οικονομικών φορέων που υποβάλλουν κοινή προσφορά (άρθρο 96 παρ. 7 του ν. 4412/2016), υποβάλλουν τα παραπάνω κατά περίπτωση δικαιολογητικά των περιπτώσεων για κάθε οικονομικό φορέα που συμμετέχει στην ένωση. Δηλαδή, προκειμένου για συμβάσεις του Παραρτήματος Α, ο προσδιορισμός της έκτασης και του είδους συμμετοχής κάθε μέλους στην ένωση, γίνεται στο Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης, ενώ προκειμένου για συμβάσεις του Παραρτήματος Β, στο Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (Τ.Ε.Υ.Δ).
- **24.3.** Σύμφωνα με το άρθρο 95 παρ. 2 (α) και 124 παρ. 2 του ν. 4412/2016, ο φάκελος «Οικονομική Προσφορά» περιέχει συμπληρωμένο το χορηγηθέν από την αναθέτουσα αρχή έντυπο Οικονομικής Προσφοράς του άρθρου 2 (ε) της πρότυπης διακήρυξης (για συμβάσεις του Παραρτήματος Α) ή του άρθρου 2 (δ) της πρότυπης διακήρυξης (για συμβάσεις του Παραρτήματος Β). Επισημαίνεται ότι:
- **α)** αποκλείονται από τον διαγωνισμό προσφορές, στις οποίες δεν αναγράφεται, έστω και ένα επιμέρους ποσοστό έκπτωσης ομάδας εργασιών του εντύπου της οικονομικής προσφοράς στην περιπτ. (α) της παρ. 2 του άρθρου 95 του ν. 4412/2016 ή το ενιαίο ποσοστό έκπτωσης στην περιπτ. (β) της παρ. 2 του άρθρου 95 του ν. 4412/2016, ολογράφως και αριθμητικώς.
- **β)** η ολόγραφη αναγραφή των επιμέρους ποσοστών έκπτωσης υπερیشύει της αντίστοιχης αριθμητικής (Τα παραπάνω αναφέρονται στην περιπτ. (α) της παρ. 2 του άρθρου 95 του ν. 4412/2016, όπου κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη

προσφορά μόνο βάσει τιμής. Σε άλλη περίπτωση οι σχετικοί όροι προσαρμόζονται ανάλογα.)

- **γ)** αν παρουσιαστούν ελλείψεις στην αναγραφή των στοιχείων της οικονομικής προσφοράς (πλην εκείνων που επιφέρουν αποκλεισμό), διαφορές μεταξύ της ολόγραφης και της αριθμητικής τιμής ή λογιστικά σφάλματα στα αθροίσματα, τα γινόμενα ή τη στρογγυλοποίηση, η Επιτροπή Διαγωνισμού διορθώνει τα σφάλματα και αναγράφει την ορθή οικονομική προσφορά, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 98 του ν. 4412/2016.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Άρθρο 25:

Υπεργολαβία

- Τα σχετικά με την υπεργολαβία ρυθμίζονται στα άρθρο 131 / 336 και συμπληρωματικά στο άρθρο 165 του ν. 4412/2016.
- **25.1.** Σύμφωνα με τα άρθρα 58 και 287 του ν. 4412/2016, ο προσφέρων οικονομικός φορέας αναφέρει στην προσφορά του το τμήμα της σύμβασης που προτίθεται να αναθέσει υπό μορφή υπεργολαβίας σε τρίτους, καθώς και τους υπεργολάβους που προτείνει.
- **25.3.** Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να προβλέπουν στα έγγραφα της σύμβασης ότι, κατόπιν αιτήματος του υπεργολάβου και εφόσον η φύση της σύμβασης το επιτρέπει, η αναθέτουσα αρχή καταβάλλει απευθείας στον υπεργολάβο την αμοιβή του για την εκτέλεση προμήθειας, υπηρεσίας ή έργου, δυνάμει σύμβασης υπεργολαβίας με τον ανάδοχο. Στην περίπτωση αυτή, στα έγγραφα της σύμβασης καθορίζονται τα ειδικότερα μέτρα ή οι μηχανισμοί που επιτρέπουν στον κύριο ανάδοχο να εγείρει αντιρρήσεις ως προς αδικαιολόγητες πληρωμές, καθώς και οι ρυθμίσεις που αφορούν αυτόν τον τρόπο πληρωμής. Στην περίπτωση αυτή, δεν αίρεται η ευθύνη του κύριου αναδόχου. (η σχετική παράγραφος συμπληρώνεται αναλόγως).
- Η αναθέτουσα αρχή υποχρεούται να επαληθεύσει τη συνδρομή των λόγων αποκλεισμού του άρθρου 22.Α της πρότυπης διακήρυξης για τους υπεργολάβους και ότι διαθέτουν τα αντίστοιχα προσόντα για την εκτέλεση του έργου που αναλαμβάνουν, σύμφωνα με το άρθρο 165 του ν. 4412/2016, είτε με το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης, για συμβάσεις του Παραρτήματος Α, είτε με το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (Τ.Ε.Υ.Δ), για συμβάσεις του Παραρτήματος Β.
- Εν συνεχεία, η αναθέτουσα αρχή απαιτεί υποχρεωτικά από τον οικονομικό φορέα να αντικαταστήσει έναν υπεργολάβο, όταν από την ως άνω επαλήθευση προκύπτει ότι συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού του και ότι δεν καλύπτει τα αντίστοιχα προσόντα για την εκτέλεση του έργου που αναλαμβάνει, σύμφωνα με το άρθρο 165 του ν. 4412/2016.

Άρθρο 26 :**Διάφορες ρυθμίσεις**

26.2 Στην παράγραφο αυτή αναφέρεται ότι *“Ο Κύριος του Έργου μπορεί να εγκαταστήσει για το έργο αυτό Τεχνικό Σύμβουλο”*. Πρόκειται για προαιρετική επιλογή: ο ανάδοχος του έργου, έχει την υποχρέωση να διευκολύνει τις δραστηριότητες του Τεχνικού Συμβούλου, που πηγάζουν από τη συμβατική σχέση της Υπηρεσίας με αυτόν.

26.3 Εφόσον στη Διακήρυξη τίθενται πρόσθετες απαιτήσεις για τη συμμετοχή οικονομικών φορέων σε συμβάσεις ειδικών έργων, αναφέρεται η σχετική απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, όπως απαιτείται από το άρθρο 76 παρ. 2 του ν. 4412/2016 ή η αντίστοιχη απόφαση του άρθρου 53 παρ. 7 β του ν. 4412/2016 για επιπλέον όρους τεχνικής και οικονομικής ικανότητας.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Ο ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΕΚΑΤΟΜΜΑΤΗΣ

Εσωτερική Διανομή:

1. Γραφείο Προέδρου
2. Γραφείο Διεθνών Σχέσεων
3. Γραφείο Νομικού Συμβούλου
4. Γενική Διεύθυνση Δημοσίων Συμβάσεων
5. Διεύθυνση Βάσεων Δεδομένων & Κεντρικού Ηλεκτρονικού Μητρώου Δημοσίων Συμβάσεων
6. Διεύθυνση Διοικητικής και Οικονομικής Υποστήριξης
7. Διεύθυνση Νομικών Υπηρεσιών
8. Διεύθυνση Συντονισμού και Ελέγχου
9. Περιφερειακό Γραφείο Θεσσαλονίκης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ:

- 1) Προεδρία της Δημοκρατίας
- 2) Βουλή των Ελλήνων
- 3) Όλα τα Υπουργεία/ Γενικές-Ειδικές Γραμματείες (Γραφεία κ. Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών, Υφυπουργών, Δ/νσεις Νομοθετικού έργου, Τμήματα Προμηθειών, προς περαιτέρω ενημέρωση και εποπτευομένων φορέων) -Υπουργείο Εσωτερικών (προς περαιτέρω κοινοποίηση και στους ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού, Τμήματα/Γραφεία Προμηθειών),
 - Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης,
 - Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης,
 - Υπουργείο Εθνικής Άμυνας,
 - Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (προς περαιτέρω κοινοποίηση και στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα [Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεία, Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, -Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης,
 - Υπουργείο Εξωτερικών,
 - Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων,
 - Υπουργείο Οικονομικών,
 - Υπουργείο Υγείας,
 - Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης
 - Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (προς περαιτέρω κοινοποίηση στις Εφορείες Αρχαιοτήτων),
 - Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας,
 - Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών,
 - Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής,
 - Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής,
 - Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων,
 - Υπουργείο Τουρισμού.
- 4) Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης (προς περαιτέρω ενημέρωση και των Ειδικών Υπηρεσιών και Ενδιάμεσων Φορέων Διαχείρισης ν. 3614/2007 και Μονάδας Οργάνωσης της Διαχείρισης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΜΟΔ Α.Ε.)
- 5) Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης (Γρ. Γενικού Γραμματέα)
- 6) Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών (Γρ. Γενικού Γραμματέα)
- 7) Επιτροπή Προμηθειών Υγείας (προς περαιτέρω κοινοποίηση και στις Υγειονομικές Περιφέρειες (ΥΠΕ), τα νοσοκομεία και τους εποπτευόμενους φορείς Υπουργείου Υγείας, Τμήματα Προμηθειών)
- 8) Όλες τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις (Γραφεία κ. Γενικών Γραμματέων, Δ/νσεις Νομοθετικού)
 - Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής
 - Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας
 - Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας
 - Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου – Δυτικής Ελλάδας - Ιονίου

- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας – Θράκης

9) Ανεξάρτητες Αρχές (Γραφεία κ. Προέδρων)

10) Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Μονάδα Παρακολούθησης Διαγωνισμών και Συμβάσεων